UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Baldi Pervsini Commentariorvm In Pandectas Tomvs ...

Vndecim priores pandectarum libri hîc explicantur

Baldus

Lvgdvni, M.D.LVIII.

De legibus [et] senatusconsultis [et] longa consuetudine.

urn:nbn:de:hbz:466:1-95903

Visual Library

bãnit⁹ eſt alius a deportato.vt.ſ.in cõſt.§.hec antẽ tria.⁊.C.de epiſcopali audiẽtia.l.iſtaurati. argumẽ. ꝯ quaſi eos infamia cõmittetur.C.de requirẽd.reis. l.fi.de dignitate.l.iij.ſecundum Jacobum de are.

Poſtea ne diutius.

Ibi ꝓpria autoritate conſtituit viros.No.ar.ad id qȯ ſepe fit. q: cõmittitur per conſilium populi aliquid ſapientibus: ⁊ vȝ licet nõ reducatur iterũ ad cõſiliũ. q: ſufficit ſemel eſſe cõmiſſam ſm Ja:.de aret.⁊ Cyn.¶ In tex.ibi: ciuitas fundaret legibus. not. fundamẽtũ ciuitatis ſtare magis in legibus ꝙ̃ in lapidibus ſeu muris. ¶ In tex.ibi:pro roſtris cõpoſuerũt.¶No. ꝙ ſatis eſt ad publicandã legẽ qȯ ſit poſita ꝓ roſtris.i.ante oculos hoĩm:vt oẽs legere poſſint.⁊ ſic lȝ ſi nõ appareat ꝙ ſtatuta fuerint bãnita vel reformationes cõſilij:tñ ligãt ex quo ſunt in archiuo publico.⁊ cõiter habetur ipſorũ copia.⁊ ad hoc allegãt iſtum tex. aduocati.¶ In tex.ibi.neq̨ prouocatio.no. arg.qȯ

a ¶Non appellat.vid que dixi.ſ.in ꝓemio vbi etiam per eundem.

poteſt appellari ab iniquitate ſtatuẽtiũ.niſi arbitriũ ſit cõceſſum appellatione remota.vt hic.in contrarium.quia ab inquitate vel duritia leg.non appellatur.vt.l.fi.de app.re.l.ſi qua pena.de ver.ſig.⁊.l. proſpexit.ſ.qui ⁊ a qui.Sol.a generali iniquitate nõ appellatur.ſed a ſpeciali iniquitate que non tangit omnes:ſed paucos appellatur.arg.l.j.in fi.de excep.do. vel hic habet reſpectum ad ſententias fori nõ ad ſententias ſtatutorũ ſecundũ Cy.⁊ ſic illa clauſula appoſita a legiſlatore:debet abſolute intelligi. vt hic.ſec⁹ ſi non in modum leg.ſed in modũ reſcripti.vt extra de appel.c.vt debitus.¶ In tex.ibi.ex accidenti appellare.not.aliud ex accidenti appellari quando rex nõ remanet in ſtatu primeuo ſeu naturali.vt.l.j.§.beſtias.ſ.de poſtulan.¶ Item no.argumen.quod non dicitur idem quando numerus eſt mutatus.

1 ☞ Diſputationes fori ſunt neceſſarie.

His legibus.

Ibi naturaliter euenire.no.ꝙ ĩterpretatio neceſſaria eſt quodammodo de iure naturali.i.gentiũ. ⁊ ideo nulla cõſtitutione poteſt prohiberi. nam ſi eſt neceſſaria:ergo eius contraria eſt impoſſibilis ⁊ impoſſibile ſtatutũ nõ valet.¶ Item not.quod diſputationes fori neceſſarie ſunt.

Deinde ex his legibus.

b ¶Preferendam.de cõmẽdatione autẽ caſtitatis. vide Specul. in tit.de aduo.§. his dicendũ. verſi. cõmẽdet autem.

Inde iura nata ſunt.¶No.ꝙ actiões formate ſunt de iure ciuili nate.nã añ ius ciuile erãt rudes informes ⁊ inepte ꝓpoſite.⁊ nõ vitiabant iudiciũ : q: populus ꝓponebat ꝓut volebat.ſȝ hodie debẽt apte ꝓponi ⁊ ſub ſuis nominibus vt hic.¶Et not.ꝙ actio eſt ius.ſed eius propoſitio eſt factum:vnde libellus facti eſt:⁊ in facto cõſiſtit.⁊ ideo in recte agendo requiritur ius ⁊ factum.ſ.de pec.lega. l. eo tempore. in prin. ¶ In tex.ibi:apud collegium pontificum.i.ac ſi diceretur apud antianos:quia ad eos erat recurrendum:ſed hic dñi hodie ſignant ſupplicatiões per fiat. Itẽ iſti cõcedebant actiones aliter non poterat agi.hodie non eſt impetratio neceſſaria.¶ In text. ibi poſtea.¶Not.ob maleficium vtile reipublice inſigne beneficiũ quem lucrari.¶ Itẽ no.conceſſionem dignitatis factam furi:q: iſtud furtum fuit meritorium ſic extollitur hermodorus exulans ⁊ honorat a romanis:vt.ſ.eo.l.poſtea.⁊ ſic banniti de vna patria quãdoq̨ honorant in alia.vt ibi patet.⁊ ſic bãniti non ſunt infames:q: non ſunt banniti de iure romano:ſed forte per ſtatutum vel conſuetudinẽ ephe ſiorum.⁊ ſic banniti ex anglia apud nos non ſunt infames.quod eſt no.

Deinde cuȝ eſſet.

No.quod plebei poſſunt ſibi facere legem per ſe.⁊ magnates ꝑ ſe.⁊ ſic no.quod guelfi poſſunt habere ſtatuta:⁊ gebellini ſua:ſed iſtud.ideo q: ſucceſſerant ⁊ erãt duo corpora:ſȝ in eodẽ corpore vni⁹ ciuitatis nõ cadit iſta partitio.imo ſaperet monopoliũ.vt.l.j.C.de monopoli. Itẽ plebiſcita fuerũt hic cõfirmata per oẽs.⁊ ſic in maiori cõſilio vrbis. ⁊ ſic no.agn.qȯ exititij terrarũ pñt ſibi facere ſtatuta ⁊ poſtquã ſunt reuerſi iſta ſtatuta adhuc vigẽt inter eos:ſȝ cõmunitates poſſunt tollere tã ſtatuta plebis ꝙ̃ militũ.extra.de iniur.c.in noſtra.per Inno.

Deinde quia.

¶No.ꝙ vbi populus eſt maximus ibi cõgregatio eius eſt difficilis ⁊ propter ea facta ſunt conſilia autoritatis.⁊ qȯ fit per illos de conſilio:videtur factũ a populo.⁊ facit.l.j.in fine de libe.vniuer.Bal.

Eodem tempore.

¶Not.ꝙ ideo proponuntur edicta vt quis poſſit ſe premunire ⁊ preparare.

1 ☞ Imperator debet eſſe vnicus ac non predo:ſed reip.conſul.
2 Multitudo nimia generãs cõfuſionẽ:fuit cauſa imperatoris creãdi.

1 Nouiſſime.

¶†Not.ꝙ imperator dȝ eſſe vnicus,nõ predo,ſed reipublice cõſul. Vñ no. cãm formalẽ per vnũ:⁊ cauſam finalẽ:q: ob publicũ ſtatutum.cã vero efficiens fuit populus roman⁹ qui dedit ei imperiũ.¶Et no.verbũ dedit ergo populus perdidit.tȝ conſequentia per no.ſupra titul.j.l.manumiſſiones.
2 ¶†Et no.qȯ nimia mltitudo generãs cõfuſionẽ fuit cã impe.creãdi.

Poſt originem.

¶No.ꝙ ille qui aufert alicui iudicẽ aufert ſibi in effectu ius ⁊ iuſtitiam. q: nec i. a autoritate ius ſibi dicere poteſt nec iudicem adire.¶Et no. arg.quod licet in ciuitate ſit nullus rector:tamen non poteſt quis ſibi dicere ius propria autoritate.

Poſt hoc.

¶No.ꝙ ſine iuriſperito non poteſt reſpublica ſtare.

In initio.ibi,omnem poteſtatem.

a Ergo a ſententia regis non appellatur,[a] hoc etiã patet.ſ.in.§. exactis. ibi tamen ne per omnia ⁊c.⁊ ibi eſt tex.no.
1 ☞ Omnes habentes carceres,non habent merum imperium.
2 Aliquem carcerare nemini competit:niſi lex concedat.
3 Sententie capitales quando dantur:debent adeſſe priores terre.

1 Exactis.ibi,relictum.

¶†Nota ꝙ quidaȝ habent carceres:⁊ non tñ
2 habent merum imperium.i.gladij poteſtatem.¶†Nota tamẽ ꝙ poſſe
3 aliquem carcerare nemini competit niſi lex concedat.¶†Item no.argu.ꝙ ſi per ſtatutum debent adeſſe priores terre cũ dantur ſententie capitales ꝙ eis abſentib⁹ nõ valet lata ſententia,⁊ multominus valet ſi requiratur iuſſus ⁊ conſenſus,vt hic.
1 ☞ Merum imperium poteſt renuntiari in manus ſuperioris.
2 Amor puellarum ſubuertit rectum iudicium.
3 Vſurpantes ſtatum trucidari debent.

1 Et cum placuiſſet.

Ibi abdicaret.¶†Not.ꝙ merum imperium põt renuntiari in munus ſuperioris.¶ Item no.ꝙ poteſt quis cogi ad renũciandũ.
2 ¶†In tex.ibi amore virginis.nota ꝙ amor puellarũ ſubertit rectum iudicium.¶ In tex.ibi.indignatus.¶Nota ꝙ indignatur ille cui nõ
b fit iuſtitia. In tex.ibi.caſtitatem.¶Nota caſtitatẽ vite preferendam.[b]
3 ¶ In text.ibi,ſtatutum ſuum.¶†No.ꝙ vſurpantes ſtatum trucidantur,⁊ ciuitas recipit ſtatum ſuum.

Et q: magiſtratibus.

¶Not.ꝙ hora incõgrua poſt horam determinatam magiſtratus non debent ſedere pro tribunali,⁊ eſt eis verecundia ſedere inſolito tempore:⁊ ideo ſtatuta terrarum determinant horas.

Deinde cornelius.

¶Not.ex hoc.§.ꝙ accuſationes ſunt de iure ciuili. ¶ In tex.ibi fuit poſt eos.no.hic arg.ad dictum de gallo preſſo.

Caius ſcipio naſica.

Ibi domus data.not.arg. pro doctoribus quibus dat dom⁹ a cõi.¶Et no.de ſapientia iſtius in lectionis recurſione.¶ In tex.ibi:ſeruius autem.¶No.ꝙ turpe eſt doctori ignorare leges.⁊ maxime nobili.⁊ patritio.facit qȯ no.Cy.C.qui ⁊ aduer.quos.l.j.

Aditio Baldi.

IN. §.ſeruius autem.Ex hac litera deciditur.q.ꝙ mariſcallus qui emit equum morboſum nõ poteſt agere redhibitoria.⁊ arg.ſ.in.j.conſtit.circa princi.ibi : quis amplius quam nos.⁊c.ſm Jaco.de are.

Et illo tempore.

¶Nota non eſſe cõcedendum arbitrium petenti.⁊ facit contra poteſtates terrarũ qui petũt arbitriũ contra aduocatos qui petũt ſibi cauſas cõmitti.¶Sȝ an põt quis publica autoritate cogi ad cõſulendum.dic ꝙ ſic.vt no.l.ij.C.de prep.ſac.ſcri.li.xij.¶ In text.ibi:plurimũ potuit. no.ꝙ potẽtia facit hominem eſſe maioris autoritatis. ¶ In text.ibi: ſuſtentatus.¶No.ꝙ diſcipulus tenet ſuſtentare doctorẽ. ¶ In text. ibi:conſq̨.¶No.ꝙ expulſus de ciuitate nullam autoritatem hȝ.Bal.

¶De legibus ⁊ ſenatuſconſultis ⁊ longa conſuetudine. Rubrica.

TRiplex. Eſt lex ſcilicet cõuentionalis, de qua in.l.j.§.conueniant. depoſit. legis de qua per totum iſtum titulum.⁊ dico legis ſcilicet interpretande ⁊ lex negotiorum,ſcilicet diſponendorũ: ⁊ de hoc per totum corpus iuris.

Actus

1 ☞ Actus hominum, quibus rebus legitimantur.
2 In lege condenda debet ſeruari debitus modus.
3 Lex imponitur non ſolum ſcientibus, ſed etiã ignorantibus.
4 Aduena, an incurrat penam ſtatuti.
5 Ratione culpe, an quis puniatur criminaliter.
6 Statutum, an valeat ꝙ ignorantia non poſſit allegari.
7 Inorantia iuris vbi excuſat a delicto, opus eſt eam allegare.
8 Error ꝓpter nimiam ſimplicitatẽ p̃ſumitur, potiꝰ q̃ malitia.
9 Preſumitur malitia vbi non poteſt eſſe iuſtitia,
10 Ad probandam ignorantiã ſufficit probatio coniecturalis.

Lex eſt cõe. Nunqd de eſſentia legem.
ꝙ ſit facta ꝑ cõmunẽ vtili
tatẽ ita qđ ſi reſpiciat alicuiꝰ ſpecialẽ grãm vel fa
uorẽ nõ valeat: Rñdeo imo vȝ ſi fauor eſt natura
li rõne munitus, vel ob meritũ indultꝰ: vel ob ſimplicitatem
cõceſſus: vt. j. ti. j. l. j. ⁊. C. de decu. l. neqȝ dorotheũ. li. x. ⁊. C. de ſi
lẽ. ⁊ decur. li. xij. C. de his q ſibi aſcri. l. ꝙ adhibitus. ⁊. l. j. j. de
mi. teſt. ⁊. j. de mino. l. j. ❡ Sed qd ſi eſt facta, propter meram
odioſitatẽ cõtra ſingularem pſonã an valet: Rñdeo ſi odiũ ẽ
rõnale, puta ꝓpter enorme delictũ, tũc valet vt. j. de ca. dimi.
l. amiſſiõe. §. qui deficiũt: ſed ſi odiũ eſt irrationale nõ valet ſi
contra ſingularẽ perſonã emanauit. de pollicita. vt. l. toties. j.
q ⁊ a qui. l. ſi priuatꝰ. ⁊. l. j. in fi. de excep. do. ⁊ hec vera qñ rõne
ſtatuti lex ĩfringit̃ ſi vo rõne ſtatuẽtiũ: ꝯſiderãda eſt eorũ auto
ritas quia nihil ſine publica autoritate factũ vȝ. l. ij. §. poſtea
⁊. §. ne diutiꝰ. s. ti. j. l. ꝓhibere. §. plane. j. ꝙ vi aut clã. nihil ẽm
recte agitur, vbi faciẽdi autoritas vſurpat̃. C. de ſac. ſan. ec. l. de
cernimꝰ. vñ nihil ꝓdeſt ſtatuti eqtas, ſi ſtatuẽtiũ deficit auto
ritas. C. ſi a non cõpe. iu. ꝑ totũ. C. de teſt. l. ꝯſulta diualia. in fi.
1 ❡ Et no. hic q̃tuor, q̃ legitimant actus hoĩm, deſcribi. † Pri
mũ ptãs. ſȝ volũtas. tertiũ ſciẽtia. q̃rtũ forma. ptãs eſt ĩ pplo
qđ deſcribit̃, ibi dũ ſtͤ reipublice. ꝯſenſus deſcribit̃ ibi, ſpõſio
ꝯſiliũ dſcribit̃ ibi. ꝯſul. forma dſcri. ibi, cõis ſpõſio. ❡ Ex qbus
no. iiij. p̃mo in ſtatuente reqri ptãtẽ ⁊ an gñalia vba ſufficiãt
tractat. Bar. in. l. ambi. C. de decret. ab or. fa. vnũ tñ no. ꝙ ſi po
pulꝰ totã ſuã autoritatẽ cõmittit qbuſdã ſapiẽtibꝰ ꝙ illi ſapiẽ
tes oĩa pñt: niſi ſint noĩatiȝ excepta: vt. s. ti. j. l. ij. §. nouiſſime.
⁊. §. exactis deinde. ⁊ ar. de vbo. ob. l. q rome. §. callimachus. in
fi. ❡ Scđo no. exigi ꝯſenſuȝ. vt. j. e. ꝺ qbꝰ. ꝟ. nã cũ ipſe. ❡ Ter
tio no. ꝙ talis volũtas nõ dȝ eſſe p̃cipitata, ſed diu inter ſapiẽ
2 tes deliberata: vt. C. e. l. humani. ❡ † Quarto no. ꝙ in. l. cõdẽ
da dȝ ſeruari debitꝰ modꝰ ⁊ forma qđ ille ꝓpoſita faciat in po
pulo q hȝ officiũ ꝓponendi: puta ꝯſul. ❡ Añ hic q̃ro de tali
q. dictat ſtatutũ pñſij ꝙ oẽs ꝓpoſite debeant fieri priorẽ prio
rũ ⁊ alr ñ vȝ. Mõ ꝯgregata adunãtia gñali ppl̃s vult vnũ ꝙ
p̃or priorũ nõ vult ꝓponere: qr ẽ penale vl̃ qr iurauit. Modo
qdã aliꝰ ꝓponit. ⁊ ppl̃s ſtatuit. q̃rit̃ vtrũ valeat ſtatutũ. ⁊ vr̃
ꝙ ſic, qr ex quo habet̃ ꝯſenſus totiꝰ ppl̃i ñ curamꝰ ꝺ mõ. vñ lȝ
ñ appareat ꝺ ꝓpoſito ſufficit ꝙ appareat ꝺ volũtate ꝯſilij. l.
obſeruare. de decur. li. x. ꝑ Bar. q alleg. l. de qbus. j. e. ⁊. l. ſi qđ.
C. de leg. li. x. in ꝯtriũ qr nõ eſt ſeruata forma. Sol. ſi cõſiliũ eſt
tale ꝙ poſſit illiforme derogare vȝ iſtꝺ ſtatutũ al̃s nõ. vt dixi
ſ. l. oẽs populi. ad fi. ⁊ ar. de lega. ij. l. ſi. in prin. ⁊ de leg. iij. ſi qs.
3 in pñ. ❡ † Vlterius no. qđ lex imponit̃ nõ ſolũ ſciẽtibꝰ: ſed ẽt
ignorãtibꝰ. ſi talis ignorãtia in ſe culpã habeat vel delictũ, vt
hic ptȝ ꝯiũcto vbo dlictorꝫ cũ vbo ignorãtia. ſecꝰ ſi ignorãtia
nõ haberet in ſe delictũ, vt. l. ſi. de decre. ab or. fa. ⁊. C. de tab. l.
4 gñali. li. x. ❡ † Et ꝑ hoc ſoluit̃ qđ. de aduena, an incurrat pe
nã ſtatuti. nã aut incidit in factũ culpabile ⁊ dãnatum aut. in
fctm̃ inculpatũ al̃s, p̃mo caſu ĩcidit ĩ penã: qr ignorãtie eſt ad
mixta culpa. nã ꝑ culpa habet̃ ꝙ ꝯſueuit eſſe culpabile, vt. j.
q. v. p̃ſentiũ. ſcđo caſu nõ ĩcidit in penã ꝓpter iuſtã ignorãtiã.
hec ẽ diſtinctio legiſtarũ, ſȝ ſm cañ. ignorãs excuſat̃ oĩno. vt in
c. ij. ꝺ ꝯſti. li. vj. ⁊ ibi ꝑ Io. an. in nouella, ſȝ tu dic ꝙ illud. c. re
ſtringit̃ ad penas ſpũales in quibꝰ mitiꝰ agit̃ q̃ in tpalibꝰ pe
nis ⁊ qr illa eſt pena ĩſolita q̃ ꝑ tali delicto nõ ꝯſueuit ĩponi. ⁊
qr ĩponit̃ a iudice ĩſolito cũ eps nõ ꝯſueuerit ĩtromittere ſe de
talibꝰ ⁊ adđ qđ no. in ſpe. de cõſti. ⁊ hoc de ignorãtia conſtitu
tionis. ❡ Sȝ videamus qd de ignorãtia fctĩ. ⁊ ſi qdem eſt ſine
aliq̃ culpa ignorantis. certũ ẽ qđ nõ punit̃. C. ꝺ ſer. fu. l. qcũqȝ.
j. de recep. l. j. ſi aũt eſt cũ aliqua culpa tũc aut ignorãtia exclu
dit ſpẽȝ delicti ex quo agit̃. ⁊ excuſat. vbi gratia percutio cle
ricũ in habitu laicali in culpa ſum ꝑcutiẽdo nõ tñ committo
ſacrilegiũ. ⁊ ideo nõ ſum excõicatus. qr culpa mea nõ ordinat̃
ad ſacrilegiũ vt. j. locati. l. ſi qs ignorãs, aut ignorãtia non ex
cludit ſpẽm delicti ex quo agit̃. ⁊ tũc punitur ignorans ꝓpter
5 culpã: vt. l. reſpiciendũ. §. delinquũt. de penis. ❡ † Sed dubi
tatur vtrũ rõne culpe qs puniat̃ criminal̃r, ⁊ dicit hic Cy. ⁊ in
l. ſi qs nõ dicam rapere. C. de epi. ⁊ cleri. ꝙ ratione culpe leuis
vel leuiſſime non punit̃ quis criminal̃r: ſed rõne late culpe pu
nit̃ qs criminaliter, ſed mitiꝰ q̃ rõne doli. in delictis, ergo nõ
venit culpa leuis vel leuiſſima criminal̃r puniẽda ſecũdũ Cy.
tñ dic ꝙ aut pena reqrit atrocitatẽ delicti, vt qr eſt pena ſil̃r
atrox, ⁊ corporalis ⁊ tũ reqritur dolus. ⁊ ſi ceſſat dolus ceſſat
illa pena ita atrox, vt. C. de fal. l. nec exemplum. j. de arb. l. j. in
prin. de li. cau. l. iſtud. ⁊ not. C. de plag. l. plagij. de vb. ſig. l. ma
gna negligẽtia. ⁊ de reg. iur. ad ea. Aut pena nõ requirit atro
citatẽ delicti vt qr eſt pecuniaria. ⁊ tũc ex q̃ legiſlator nõ facit
mẽtionẽ doli nõ exigit̃, ſȝ ſufficit lata culpa ⁊ leuis, forte. de in
cen. rui. nauf. l. equi edes ſed forte leuiſſima nõ ſufficit, quia le
uiſſima non eſt maleficiũ vt. l. ſi cuiꝰ. §. de preteritis. j. de vſuf.
⁊ hoc dic latius: vt dixi in. d. l. ſi quis non dicam rapere. ⁊ qui.
parũ trãſgredit̃ non mortificatur. ar. de cõdi. ⁊ demõ. l. q̃uis
de iſta materia no. j. l. j. ſi quis te. lib. eſſe iuſ. fue. per Bar. ⁊ fa
cit qđ no. de in lit. iur. l. in actionibꝰ. ⁊ ꝑ Dy. in. l. pe. j. de adul.
⁊ ibi ꝑ Bar. ⁊. l. ij. §. in hac. vi bo. rap. per Bar. vbi no. ꝙ occi
6 dens bannitũ nõ rite punit̃ de culpa. ❡ † Sȝ an valeat ſtatu
a tũ ꝙ ignorãtia nõ poſſit allegari. ⁊ videt̃ ꝙ ſic. [a] vt. l. diuus. de
fal. ❡ Sȝ qualiter ꝓbetur error iuris dic ex qualitate facti ⁊
7 pſonarũ, de adul. l. ſi adulteriũ cũ ĩceſtu. §. fratres. ❡ † Et no.
b ꝙ vbi iuris ignorantia excuſat a delicto [b] vel minur delictum
8 ibi opus eſt eã allegare. vt ibi ptȝ. ❡ † Iteȝ no. ꝙ propter ni
miã ſimplicitatẽ p̃ſumit̃ potiꝰ error q̃ malicia. C. de his q ſibi
aſcr. l. ꝙ adhibitꝰ. q̃ eſt. l. no. ad excuſationẽ ſimpliciũ tabellio
nũ. ❡ Itẽ no. ꝙ ignorãtia cauſata ab aliquo fundamento ꝙ
nõ ſit pura negatio ſȝ alicuiꝰ rei affirmatio ĩdiget ꝓbatiõe. j.
ad treb. ſi heres ab eo. ꝑ Bar. ⁊. j. de his q ſunt ſui vel alie. iu.
l. filiũ. ij. ⁊. iiij. rñſo. Itẽ no. ꝙ vitiũ inuiſibile alicuius ſcripture
autẽtice excuſat errãtẽ ſecꝰ ĩ vitio viſibili. j. de ꝯtratab. nõ pu
tauit. §. nõ queuis. ⁊ per hoc excuſant̃ offendentes bannitum
ex p̃textu bãni inualidi ſm Bar. diligenter tñ tota ſcriptura
eſt pſcrutãda, ꝑtractãda ⁊ ĩueſtigãda, an ſit rebannitꝰ necne,
9 j. e. in ciuile. ❡ † Itẽ no. ꝙ nõ p̃ſumit̃ malitia, vbi põt eſſe iuſti
tia. j. ꝓ ſoc. l. meritoꝝ. Vltĩo no. ꝙ poteſtates terrarũ faciliꝰ ex
cuſant̃ q̃ eorũ aſſeſſores, qr cũ magiſtratu mitiꝰ lex agit̃ q̃ cũ
iuriſperito. j. qđ quiſqȝ iur. l. ij. ⁊ hoc in iuribus, non in factis.
10 ❡ † Itẽ no. ꝙ ad ꝓbãdũ ignorãtiã ſufficit ꝓbatio cõiecturalis. lȝ
nõ plenaria vt no. j. q. j. c. ſi qs, ſymoniacis. j. ꝺ ac. ſi cui. Itẽ no.
ĩ hac. l. ꝙ ſtultitia nõ excuſat. ſic de leg. ij. q ſolidũ. §. etiã. Bal.

Additio Baldi.

Lex eſt. Ibi, cõmune. Dic, aut lex ẽ ſcripta
ĩ corpore iuris, aut nõ: priore caſu,
tenet generaliter, ſiue de certa reſcripta ſit, ⁊ p̃ma
cõſtitutio. C. ſiue ĩ fauorẽ alicuiꝰ ſpecialiter ſcripta
ſit. j. ad municipal. l. j. ⁊. l. neqȝ dorotheũ. C. ꝺ decurio. lib. x. Po
ſteriore caſu, ſpãliter tm̃ tȝ, vt. l. vt leges gñales. C. hoc tit. ⁊. j.
eo. l. ij. ⁊. iij. niſi ꝺ hoc definiret vniuerſalis, Ricard. Ibi igno
rãtia. vide Iac. in. l. quidã decedẽs. al̃s. ẽ. §. l. ita aũt. j. ꝺ admi.
tuto. ⁊. l. ſi adulteriũ. §. fratres. j. de adul. l. teſtꝺ. de exc. tuto. ꝑ
Iac. ⁊ de decret. ab ord. fac. l. ſi. Ibi, cõtrahũtur. vide. Cy. C. ꝺ
inceſ. nup. l. q ꝯ legẽ. ❡ Vtrũ lex liget ignorãtẽ. viđ Arc. xvi.
di. ꝙ dicitis. ⁊ ibi. no. an bãnũ liget ignorãtẽ. viđ ꝑ arch. xxx.
di. ꝺ eplĩs. ⁊ ibi ponit̃ ſi dubitat̃ ꝺ extuagãti, an ſit lex, qd iuris.
1 ☞ Lex eſt inuentio ⁊ donum dei.
2 Lex eſt princeps dux ⁊ regula,
3 Iuſtitia ⁊ iniuſtitia indigent ordine.

Nam ⁊ demoſthenes. Hic po
nit̃ dif
1 finitio greca. ❡ † No. ꝙ lex ẽ inuẽtio ⁊ donuȝ dei.
2 ❡ † Itẽ no. ꝙ lex ẽ p̃nceps dux ⁊ regula. ❡ † Not.
3 ꝙ iuſtitia ⁊ ĩiuſtitia ĩdigẽt ordine. ❡ † No. ibi naturalia ⁊ ciui
lia ꝙ hõ naturalit̃ eſt aĩal ciuile ⁊ lex ſil̃is dȝ eſſe hoĩ hñ cõpo
ſito ⁊ ciuili. ❡ In tex. ibi, orator. no. ꝙ orator ẽ vir dicẽdi peri
tus cũ venuſtate vboꝝ ⁊ põdere ſniarũ ſm Victorinũ. ❡ In
c tex. ibi, ĩuẽtio ⁊ donũ dei qr rex [c] eſt lex aĩata ⁊ donec ꝯcedit ꝑ
priã maieſtatẽ grã, ẽ gratis data. ⁊ ſubditi pñt tũc dicere ergo
dormio ⁊ cor meũ, id ẽ rex meꝰ, vigilat. j. ꝺ of. p̃fec. vig. l. nã ſa
lutem. Additio Baldi.

Nam ⁊ demoſthenes. Ibi, ſtoi
ce. ſtois
latine porticꝰ, vbi depicta erãt geſta philoſopho
rũ quorũ ſectatores dicuntur ſtoici ſm Papiam.
1 ☞ Sicut vna hyrũdo nõ facit ver, ita vnꝰ caſus nõ facit legẽ.
2 Lex non preſumit, ꝙ nupta ſit meretrix.
3 Lex non preſumit, ꝙ imperator vendat viridarium ſuum.
4 Lazarus, an recuperauerit bona.
5 Lazarus, an recuperauit vxorem.
1 Vtra conſtitui. ❡ † No. ꝙ ſicut vna
hyrũdo non facit ver,
ita vnus caſus nõ facit legem. qr ĩ vnico vel raro caſu

a ❡ Qđ ſic. limi
ta ſm ſal. in. l.
diuus. ff. de
fal. in. l. Sena
tuſconſulto. C.
de his qui ſibi
aſcri. niſi alle
garetur igno
rãtia iuſta, vel
niſi offerret̃ ꝓ
batio incõti
nẽti ſm Io. de
ana. c. ad falſa
riorũ. in prin. ĩ
glo. de cri. fal.
⁊ ꝙ tale ſtatu
tũ valeat. vide
bar. in. d. l. di
uus. in p̃nc. ſȝ
ꝙ nõ valeat vi
de Lu. ro. in. l.
de pupillo. §.
nũtiationem.
⁊ de op. no. nũ.
⁊ in. l. j. §. oc
ciſoꝝ. ad ſil̃.
b ❡ Delicto et
in qbꝰ dlictis
excuſet. vide
Lud. ĩ. l. ſi vo.
§. de viro. ſo.
ma. vide ĩ lr̃a.
b. item qui no.
l. q cõmeatus.
§. tyroni. de re
milit. vbi ꝑcit̃
nouo militi tã
quã iuſte igno
ranti leges mi
litares, quod
idem bald. ex
tẽdit ad ciues
nouellos cõue
nientes. l. da
ta opera. C. q
acc. ⁊ ſequitur
ẽt Lu. in conſ.
ccxxviij. co. ⁊ ĩ
conſil. ccccxcj.
ꝙ forte non ꝓ
cedit in obuiã
te ſtatuto, ꝙ ẽt
cõiter vbique
viget ꝓpter di
ctũ bal. in. l. ij.
in fi. C. que ſit
lõ. cõſue. dũ li
mitat. c. j. de cõ
ſtit. in. vj. vt di
cit Fel. in. c. j.
de re iud. ⁊ in
c. ij. de except.
predicta refe
rendo.
c ❡ Qr rex. ad
de que de rege
dixi. s. in proe
mio. ⁊ in. l. j. de
orig. iur.

nõ cõſiſtit publica vtilitas.⁊ ideo preſumptiones legum fre-
quẽtiorib⁹ adaptãtur caſib⁹⁊ locus a cõmuniter accidẽtibus
eſt validus in iure nõ locus a raro accidẽtib⁹. eſt autẽ p̃ſum-
ptio iuris ⁊ de iure eſt ſtatũ preſumẽs, ſed nõ ꝓnũciãs.ſed p̃-
ſumptio iuris ⁊ de iure eſt ſtatũ p̃ſumẽs ⁊ indicãs.i.mãdãs ꝑ
veritate ſeruari.p̃ſumptio vero hoĩs eſt ꝓbabilis animi ap-
plicatio ex cõiecturis bene dico ꝓbabilis nõ neceſſaria ſicut
diximus de interpretatione.C.eo.l.j.Dicamus ergo qꝺ lex nõ
ſtatuit aliqd ꝓpter raros caſus nec preſumit ſuper raris, ſed
ſuper cõmuniter accidentib⁹ ſeu contingẽtibus. vt not.C.de
proba.l.nec natales.vñ lex non p̃ſumit qꝺ aliquis viuat vltra
c.annos,q̃ hoc eſt magis ſupra naturã quã naturale.l.ij.§.ſi
2 dubitetur.ꝭ.quẽadmodum teſta.aper.† Itẽ non preſumit qꝺ
nupta ſit meretrix.ꝭ.de ſtatu homi.l.ſeptimo mẽſe. Item non
preſumit qꝺ mulier pariat.xj.menſe nec ſtatuit qꝺ talis par-
tus ſuccedat,vt.l.gallus.quia hoc eſſet miraculoſum potius
3 quã humanũ.⁊ de miraculis nõ eſt lex.† Itẽ nõ preſumit lex
ꝙ imperator vendat viridarium ſuũ.de lega.j.apud iulianũ.
in ſi.poteſt poni exemplum de lazaro,ſed nõ credo qꝺ iuriſcõ-
ſult⁹ ſciuerit iſtud miraculũ Chriſti.vt nota. in.d.l.titia.§.ſi.
4 de aur.⁊ argen.lega.¶ † Quero tamen nunquid recuperaue
a rit bona,⁊ dicendum eſt qꝺ ſic.[a] quia fuit reſtitutus a deo.⁊ re
ſtitutio dei non debet minus operari quam reſtitutio homi-
nis.vt in aut.gazaros.C.de hereti.niſi medio tẽpore fuiſſent
diſtracta,vt no.de libe.⁊ poſthu.l.gallus.§.⁊ quid ſi tantũ. de
reſcri.c.quamuis.lib.vj.C.de ſen.paſ.l.fin.¶ Sed quid ſi me-
dio tẽpore heres lazari percepiſſet fructus,an lazarus recu-
peraſſet fructus.videtur qꝺ non.C.de hereti.aut.idẽ.de neſto
5 rianis.quia illa fuit indulgentia non iuſtitia.† Sed an recu-
perabit vxorem dic quod non.ꝭ.de cap.l.non vt a patre. ſcđm
Guli.ergo nec eccleſiam recuperaſſet.⁊ ſi papa Urbanus ho-
die reſurgeret,non recuperaret papatum.Bal.

Additio Baldi.

Ura. Uide in.l.j.in ſi.de doli excep.Bal.

Uod enim. ¶ No.ꝙ binus act⁹ non
dr̃ frequẽs.⁊ eſt arg.ꝙ bi-
nus actus nõ inducat conſuetudinẽ.nam in con-
ſuetudine deſideratur frequẽtia ⁊ binus act⁹ non
dicitur frequẽs.ſm Odof.dic de hoc.vt.ꝭ.eo.l.de quibus.

1 ☞ Pena contemnentium mandatum legis imperantis.
2 Uirtus permiſſiua legis ad quem ſe extendit.
3 Iudex,an dicatur punire,vel lex.
4 Tortura de iure communi,non debet fieri in ſecreto.
5 Conſilium legis,an ſit obligatorium.
6 Uerba precepti qualiter diſcernuntur a verbis legis.

Egis virtus. Uirt⁹,id eſt virt⁹ mẽ-
tis legis.vel virtus id
eſt intẽtio virtuoſa vel virt⁹ id eſt poteſtas ſeu au
toritas vel virtus id eſt officiũ conſiſtit principa
liter in quatuor reductiue.q̃ oĩa reducũtur ad illa quatuor ⁊
ſic qñ vnũ ⁊ aliud reducitur illud cũ eodem eſſe videt̃.ꝭ.de ſta
1 tu homi.l.j.in gl.¶ † Quero ſi lex imperat ⁊ contẽnitur man-
datuz que pena eſt.Itẽ q̃ritur ſi princeps imperat ⁊ cõtẽnit̃
que pena eſt?Et videt̃ qꝺ puniatur tanq̃ violator ſupreme
poteſtatis.⁊ ſic pẽa capitis.C.ꝺ veter.numiſma.põt.l.ſi.li.xj.
nã q diſciplinã cõtẽnit capite punit̃.vt.l.omne delictũ.§.con
tumacia.de re mi.ſʒ alibi imponit̃ pena exilij.C. de fun. limi.
l.ſi.li.xj.⁊ interdũ ſufficit facti mali correctio.ĩ aut.de nup.§.
aſcriptitios.colla.iiij.⁊ tolletur ex miſericordia poti⁹ q̃ ex iu
ſtitia calcate legis ĩpunitas.vt.C.de veſt.olebo.l. temperẽt. li.
xj.ſol.aut in mãdato eſt determinata pena ⁊ incurrit̃ ⁊ nõ alia
q̃ ſpẽs dʒ magis attẽdi q̃ gen⁹. vt.l.ſanctio legũ.ꝺ pẽis.aut
nõ ẽ determinata.⁊ tũc ꝯ rebellẽ ꝺ rigore eſt pena mortis. tñ
nõ p̃t incõſulto ꝓ̇ncipe.ĩfligi.ſi ꝓ̇ncipis ẽ copia.ſʒ de eqtate pe
na ẽ arbitraria ꝑ q̃litate exceſſ⁹ põderãda.ar.l.j. §. expilato-
res.ꝺ.expila.⁊ effra.vt ſic pena ꝯtẽptus delicto cõgruat.vt in
aut.vt ind.ſine quoqꝫ ſuffr.§.igit̃.⁊ ꝓ̇nceps iuſte põt ẽt ꝓ leui
re ſi inobediẽtia ẽ atrox infligere mortẽ.C.de primiſſeri.l.ij.in
ſi.lib.xij.q̃ pena dʒ ĩponi iuxta leg.volũtatẽ.vt.C.de ſum.tri.
l.cũctos populos.ĩ ſi.⁊ lex dt ꝙ falſus ẽ ille q ꝓ̇ncipi rebellat.
vt ĩ aut.vt defun.ſeu fune.circa ſi.col.v.Cõclude qꝺ ẽ pẽa arbi
traria vt no.C.ꝺ ſacroſan.eccle.vt.l.nemo martyres.nã pena
arbitraria,ẽ pena gñalis.⁊ iꝺ vbi pẽa ſpecialis nõ p̃ſigit̃ gña
lis pẽa ineſſe vr̃.¶ Quero ſi lex vetat q̃ pena ẽ.rñdeo arbitra
ria.tñ ſcias ꝙ mai⁹ ẽ delictũ cõmiſſiõis q̃ omiſſiõis.vt no.in
2 l.ſi mora.ꝭ.ſolu.mat. ¶ † Quero ad quẽ extẽdit ſe virt⁹ ꝑmiſſi
na legis cũ ex naturali libertate oĩa ſint ꝑmiſſa.vt.l.iij.ꝺ ſta.
homi. rñdeo q̇ qdã permittit lex q̃ nõ ſunt de regula ꝑmiſſiua.
vt.l.j.§.cũ aũt.ꝭ.de aleato.⁊.l.j.⁊.ij.C.qñ li.vnicuiqꝫ ſine iu. ſe
3 vin.cũ ſimi.facit.C.de teſta.aut.ꝙ ſine.⁊.l.ſi.¶ † Quero vtrũ
dicat̃ punire lex vel iudex.rñdeo lex.iꝺ iudex inquiſit⁹ ꝙ fecit
de capitare homicidã põt negare ꝙ nõ fecit ipſe. ſʒ lex.vt.l.
palã.ꝭ.de ritu nup.no.in.l.cũ ꝓbatio.ꝭ.de prob.¶ Quero an
c in criminali poſſint dari interrogatoria.dico ꝙ ſic[c] vt in.§.q̃-
4 ſtioni.⁊ hic gl.⁊ ꝑ Guli.¶ † Et no.ꝙ de iure cõmuni tortura
nõ dʒ fieri in ſecreto,ſʒ p̃ſentib⁹ honeſtis ⁊ bonis viris ⁊ pri⁹
auditis rõnib⁹ vtriuſqꝫ partis.Dubitatur qũo adaptat̃ lex
cõſilij ad hanc.l.⁊ dicit gl.qꝺ adaptat̃ ad virtutẽ permiſſiuã.
5 q̃ cõſulit nõ mãdat.l.ob hec verba.ꝭ.de infa. ¶ † Sʒ nũquid
cõſiliũ leg.eſt obligatoriũ?reſpõdeo nõ tñ q̃ cõſiliũ legis nõ
6 eſt q̃ fruſtra ſeuit ĩ eũ qui a cõſilio legis deuiat.¶ † Sʒ qũo
cognoſcũtur verba p̃cepti a verbis cõſilij.dic vt in clementi.
exiui de paradiſo.de verb.ſig.⁊ adde qꝺ no.ꝭ.de offic.p̃.l.ſepe.
¶ Quero cũ legis virtus ſit impedire, an idem ſit impedire
⁊ vetare.⁊ dico nõ:ſʒ contigua ratiõe iunguntur.eſt eñ quaſi
quoddã vetare impedire tñ nõ per oĩa ſunt idẽ. vt.l. ſtipula-
tio illa.§.alteri.de verb.obli.cũ ſimi.⁊ facit de lit.cõteſt. c.j.li.
vj.de exceptio.c.pia.de off.delega.c.ex literis. de iudi. nouit.
cum ſimili.

1 ☞ Exceptiones ſunt de p̃dicatis regule,ſʒ nõ de offi.regule.

Ura nõ in ſingulas. Regula
eſt bre-
uis ⁊ cõpẽdioſa traditio veritatis ſingulos cõple
ctẽs caſus.ſʒ lex eſt quedã forma in omnibus per-
1 ſonis.Et no.† qꝺ exceptiones ſunt de predicatis regule , ſed
non de officio regule ⁊ ſubiectũ reſtringit predicatũ.vt.l.naʒ
ꝙ liqde.§.ſi cui.ꝭ.de pe.lega ⁊ ecõtra ꝺ legatis.ij.l.legatorũ.§.
ſi plu.facit ad hãc.l.ꝺ excuſatiõe tu.l.nõ ſolũ.§.q primipilum.

1 ☞ Habitus dicitur triplex.
2 Imperator ebrioſus,mẽtẽ capt⁹,vl' inutilis,an poſſit puniri.
3 Populus romanus,an ſit ſub papa.

On ambigitur. Nunqd ſufficit
ſi quilibet ſena-
tor ſeorſum in domo ſua cõſentit dicit gl. ꝙ nõ.q̃
autoritas nõ eſt diſgregata ꝑ ſingulos. ſʒ iuncta
apud collegiũ.⁊ in forma collegij.facit.ex̃ de electio.c.in gene
ſi.⁊.C.de decurio.l.obſeruare.⁊.l.nominationũ forma.li.x. de
arbitris.ſicuti.Itẽ commiſſio que ſit pluribus ſub noĩe colle-
ctiuo.vt q̃ cõmittit̃ ordini capitulo vel collegio.eſt ita apud
oẽs qꝺ nõ apud ſingulos.vt.s̃.tit.j.l.ij.§.ex his legibus ĩ ver
bo apud collegium pontificum.ſecus ſi commiſſio fiat petro
⁊ ioanni q̃ non copulantur per aliquam copulam que dicat̃
collegiũ.⁊ ideo nõ requirit̃ in ſcrutatione aliqua forma colle-
gij in eorum conſu.ſimul.tamẽ debent adeſſe in deliberatione
ſed poſtquam deliberauerũt concorditer ſufficit maior pars
ſed ſi diſcorditer deliberauerunt facere oẽs debent eſſe preſen
tes.vt dicta.l.ſicuti.⁊ ꝑ Inn.de teſtamentis cap. Raynaldus.
Et vbicunqꝫ eſt connexa cõmiſſio ibi pronunciatio dʒ eſſe cõ-
nexa.ſʒ vbi in extraordinarijs vn⁹ incipit ſufficit ipſe ſolus.l.
j.de officio ꝯſulis.ſec⁹ in delegatis vel arbitris q̃ forma ẽ da-
ta.vt ꝑ plures ſiat vt.ꝭ.de arbitris.pedi⁹.§.j.vel dic ꝙ vbi cõ
mittit̃ negotiũ publicũ ſufficit maior ꝑs.l.plane.ꝭ.qꝺ cuiuſqꝫ
vniuerſi.no.ſed ſi cõmittit̃ ꝓ̇uatũ negotiũ tũc hʒ locũ dicta.l.
ſicuti.de arb.Uel dic qꝺ ſi cõmittit̃ ſingulis negotiũ vniuerſa
le ſufficit vn⁹.de exerci.l.j.§.ſi plures.ſec⁹ ſi ſpeciale.ꝭ. de ꝓcu
rat.l.pluribus.ꝑ Guli.q̃ vniuerſalis cõmiſſio repreſentat of
ficiũ ordinariũ.ſed ſpecialis cõmiſſo repreſentat officiũ dele
gatũ.⁊ vide qꝺ no.in.l.vbi.de tuto.⁊ curato.da.ab his.⁊.ꝭ.ad
trebel.l.heredes.§.peto.ꝑ Bart.¶ Iuxta hoc q̃ro nũquid ĩ
vno ſenatore q eſt hodie,reſideat hec autoritas ⁊ videtur ſic,
q̃ iura collegij in vno reſidẽt.vt.l.ſicut.in ſi.ꝭ.qꝺ cuiuſqꝫ vni-
uer.no.In contrariũ videt̃.nã paria ſunt aliquid eſſe deſtru-
ctũ de iure vel per rerum naturã,ſʒ collegiũ ſenatorum eſt de
ſtructum per rerũ naturã.q̃ nõ eſt ſpes reparationis nume-
ri.nam in deſuetudinẽ abijt.ꝭ.eo.l.de quib⁹.in fine.⁊ ideo ei⁹
reintegratio ⁊ forme reſtitutio reputatur impoſſibilis.ꝭ. de
verbo.oblig.l.cõtinu⁹.§.cũ quis.de legat.j.apud iuli. in fine.
Igitur eſt deſtructũ collegiũ.ergo iura collegij ſunt facta ca
duca.de lega.iij.l.pater.§.tuſculan⁹.de oper.noui nunciatio.
c.ij.per Inn.⁊ hoc tenent Iaco.de ra.⁊ Cy.q̃ collegiũ nõ eſt
actu.id eſt exercitio nec habitu id eſt virtute ⁊ eſſentia tacita,
ſicut eccleſia q̃ deſijt eſſe collegiata ꝑ deſuetudinẽ ⁊ nõ ẽ colle-
giata nec actu nec habitu.q̃ forma eſt omnino mutata ⁊ noua
cõſuetudo non antiqua inſpicitur, vt. l.mella.§.j.ꝺ ali.lega.
1 ¶ † Et No.qꝺ habitus dicit̃ tripliciter.primo mõ id eſt geſt⁹
corporis.ſcđo modo id eſt latens exiſtẽtia.tertio mõ id eſt vir
2 tus ex actibus cauſata. ¶ † Quero imperator eſt inutilis vel
mẽtecaptus vel ebrioſus,q nõ ſufficit reipublice cure,nũquid
populus romanus poſſit eum priuare vel dare ei coadiutorẽ
certum

a ¶ Qꝺ ſic.ꝯ tñ
ſm Ang.in.l.
ſi marito. ſol.
ma.ſʒ ꝙ ſic. vi
de.d.Alex.hic
⁊ Lu.ĩ.l.ſerui-
tutẽ.§.ſublatũ
ff.de ſeruit.vr.
predi. in text.
xxxij.q.vij.lici
te ⁊ Io.and.et
Inno.in.c.fra
ternitatis. de
fri.⁊ male. ⁊ ol
no.vide.d.ale-
xã.in.d.l.ſi ma
rito. vbi dr qꝺ
recupat filios,
ſed nõ vxorez.
itẽ adde ꝙ re-
cuperat ordi-
nes ſacros ẽt
ſi fuit degra-
dat⁹, q̃ nõ dʒ
ita ordiari ſm
gl. ĩ.c.ij. xxxij.
q.vij.⁊ abb. in
c.nõ p̃t. de re.
iur.qꝺ ex qua-
nis cã perdat
ordines. ſʒ nũ
qd patriã ptã
tẽ.vide Spec.
in ti.de ſta.mo
na.§. ij.q. xlij.

b ¶ Quod ſic.
adde pe. de pe
ruſi.in.c. cãm.
de ꝓba. ⁊ ſpe.
in tit. de teſte.
§.iam de inter
rogatorijs. v̇.
caue. tñ imo ſi
nõ recipiãt,po
terit inqſitus
appellare.ſpe.
in ti.de appel.
§.ij.ver. cetex,

certũ eſt enim qd̓ retinet dignitatez niſi priuetur:vt. l.qui fuerere.ꝫ de ſtatu ho.ꝛ de ſupplen. negli. prela. c.grandi.ꝛ.ꝫ.de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. patre furioſo. Solu populus romanus poteſt eum priuare ꝛ ſi vult mitius agere. poteſt ei dare coadiutorẽ ſecundum quoſdam.
3 †Contrariũ videt̃ q: popul⁹ ro
a manus eſt ſub papa ꝛ ideo in papa[a] reſidet hec poteſtas.q: in eo reſidet cerebrũ ꝛ vertex totius populi ꝛ q: populus nõ poteſt confirmare imperatorem ergo nec priuare:ſꝫ q: imperator nõ iurat fidelitatẽ populo:ſed dño pape.ꝛ hec eſt veritas. licet Cy.ꝛ Ray.de for.ibi dicant ꝙ populus poſſit priuare:tñ non eſt verũ cum non poſſet eligere nec confirmare. in aut.de defen.ciui.§.interim. ¶ Querit̃ hic vtruz populus tranſtulerit imperium ſuum in principem an conceſſerit dicunt quidam qd̓ conceſſit:vt.ꝫ.tit.j. hinc eſt ꝙ retinuit in ſe populus ſupremã poteſtatẽ. puta legis cõdẽde.vñ imperator ſimilis eſt toto populo nõ autẽ maior toto populo,vt.ꝫ.de offi.preto.l. barbari⁹.ꝛ mortuo imperatore reſidet in populo iuriſdictio ſicut mortuo rege Anglorũ ſine herede iuriſditio regia recidit ĩ populũ gallicanũ ꝛ mortuis electoribus pape reſidet in cõgregatiõe fideliũ põtificalis autoritas,q: catholica eccleſia eſt ipſa fideliũ collectio.ergo bene dictũ ꝙ populus cõceſſit.ſꝫ non ceſſit,q: illa ſunt diuerſa.vt no.ꝫ.de dona.l.ad eũ. In cõtrariũ q: populus dedit ergo pleno iure.ꝫ.titu.j. l.ij.§.nouiſſime.nã verbũ cõcedere ponitur ꝓ dare. vbi fit conceſſio ex cauſa apta ad ius transferẽdum. l.vxorẽ.§.j.de legatis.iij.ꝛ cõcedẽs poſſet dare alˀs ſi cauſa nõ ſubeſſet cõcedere ponitur ꝓ cõmittere. de leg.ij.cũ pater.§.pater.idem ſi concedens non poſſet dare.de vſuf.l.arboribus.§.vſufructuarius. ¶ Itẽ quare dicit̃ princeps.ꝛ quare dicitur dominus ſi populus non dedit ei autoritatem. nam diceretur magis commiſſarius.ꝛ hec eſt veritas. Dic ergo de verbo concedo ꝙ ſi habet annexã rationem ius transferẽdi tũc transfertur ius ſm potentiam diſponẽtis ꝛ aptitudinem ſuſcipiẽtis perſone.ſi aũt nõ hꝫ talẽ rationẽ.tunc eſt committere.ꝛ ideo no.qd̓ hoc verbum cõcedo eſt verbũ generale.ꝛ accipit vim ſm naturã
b cõtractus cui adiungitur[b].vt no.in.c.j.ſuper verbo cõcedo.de vſur.li.vj.ꝛ facit de ſer.ru.pre. l. ſi mihi.§. j.cum ſimi.idem in verbo do.ꝫ.de iur.om.iudi.l.j.

a ¶ Papa. adde eũdem.ꝫ.in ꝑncip.pe.ꝛ ꝙ ibi dixi apo.

b ¶ Adiungit̃. adde do. bart. ſo. ĩ cõſil.xciij. inci.circa ꝑnc. vſi. ꝑterea dictuꝫ. circa me. in.j.ꝑte. vbi refert ꝛ ſequitur dictum Bald. hic.

NEque leges. Nõ potuit legiſlator ſigillatim determinare oẽs caſus quos videm⁹ d̓ nouo occurrere quaſi ex vtero nature, q: natura ꝛ hominũ actus ſemꝑ nouas producũt formas.ꝛ ideo in iſtis nouis caſibus cõſulẽdus eſt princeps,vel iuriſconſultus,vt decidãt quid iuris. nam noui caſus deſiderãt noua remedia.vt.ꝫ.d̓ ven.inſpi. l.j.in ꝑnc.quãdoqꝫ ergo occurrit noua materia ꝛ tũc recurrẽdũ eſt ad legiſlatorẽ.quãdoqꝫ eſt dubia queſtio ꝓpter repugnantiam legũ ꝛ rationũ.de here.inſti.ſi pater.vel propter multiplicitatem opi. ꝛ tunc ſimiliter legiſlator eſt cõſulendus.C.eo.l.fin. quandoqꝫ eſt caſus dubius propter leg.obſcuritatem. et idẽ q: eius eſt declarare leges qui eas tulit.C.de indi.vid.l.fi.ꝛ hoc ſi volumus habere certitudinem neceſſariã ꝛ inuariabilẽ.C.de pac.l.fi.C.ad ſil.l.fi.C.de cõdi.indeb.l.ꝓ dubietate.C.de fur.l.apud antiquos. C.mand.l.ab anaſtaſio.ꝛ in aut de fil.ante do.inſtr.§. fi.ſed q: nõ poteſt ſemꝑ haberi leg.cõditor dꝫ determinare iudex caſus dubios per argumẽta ꝛ ratiões leg.vt.l.qui filiũ.§.fi.ꝫ.ad treb.ꝛ de iure patro.l.diui fratres. Pñt ẽt ꝓcedere de ſimilibus ad ſimilia. et aſſimilatio iudicis eſt ꝓ veritate inter partes inter quas eſt equa conditio.ꝫ.eo.l.nõ poſſunt.cũ.l.ſeq. et ꝫ.e.l.iõ q:,ꝛ.l.de qb⁹. ¶ Et no.ꝙ illa ſunt eadẽ quorũ eſt diuerſũ nomẽ,ꝛ vna ſubſtãtia:vt marc⁹ tulli⁹:
c ꝛ illa ſunt ſilia quorũ ſunt diuerſi termini[c],ꝛ vna rõ ſeu qualitas.ꝛ de ſtat.ho.l.querit̃. illa ſunt equalia quo ad numerũ põd⁹ vel mẽſurã ſunt equalia.vt in v. metaph.ꝛ medici dicũt ꝙ q̃dã ſunt equalia ad iuſtitiã.q̃dã ad põd⁹:ꝛ gl.ĩ.l.nõ pñt. ponit diſtinctionẽ vnã ꝑpoſtere.ꝛiõ dic vt.C.e.l.cũ d̓ nouo.ꝑ Cy.bal.

c ¶ Termini. vñ addẽ.d.mari.ſozi.in cõſil. ix.in ꝑnc. ꝓſequendo ordinẽ.ĩ.j.parte.ꝙ ſilitudo eſt ꝯ̃ria veritati et oĩs ſilitudo eſt quoddam figmentum rei ad ipſas res.ꝛ adde. d. Frãc. are.ĩ.l.qui libe ris.ver.gl.not. de vulg.ꝛ pu.ꝛ Fel.in.c.j.ver. nullum ſile de reſcrip.

Additio Baldi.

NEque leges. Cõprehẽdãtur.ſ. clare ꝛ aper. Cyn.

¶ Additio lecture vacantis in.l.ideo.Bald.

ET ideo. Scilicet ſi emergit dubitatio circa ſenſum legis.ibi interpretatiõe.ſ.iuriſcõ. Cy.ibi certius ꝛc.ꝫ.declarãda eſt lex. vide Inn. de ſer.nõ or.c.de ſeruorũ.ꝛ Cy.C.eo.l.neqꝫ.Bald.

1 ☞ Articulis eſt reſpondendum per propria verba ꝛ explicita.

2 Legiſlator quare non poſſit omnia declarare.

NOn poſſunt. ¶ In textu. ibi articulo. no.ꝙ articul⁹ eſt ſigillata locutio,vel diſticta ꝑ membra oratio,ꝛ dr̃ articul⁹[d] ab
d artu.id eſt membro.extra de here.ca.accuſat⁹. li.vj.ꝑ Archi.extra de teſt.ca.ꝑſentiũ.li.vj.de foro compet. ca.j.eo.li.ꝛ eſt articulus idem quod capitulũ vel caſus vt hic.ꝛ de procur.qui ad agendum.ꝛ.c.ſi quẽ.li. vj.cum ſimi.C.de teſt.l.iubem⁹. Aliquando articul⁹ pro digito ponitur ſm grecismum.hic ponitur articul⁹ pro ratione pertinẽti q̃õni principali. Alibi ponitur articulus pro dictione relatiua.ꝫ.de here.inſt. l.hoc articulo.cũ ſimi. ¶ No.in text.ibi ſigillatũ.i.ꝓ
1 prie ꝛ ſpecifice. ¶ †Et not.ar.ꝙ articulis eſt reſpõdẽdũ per ꝓpria verba ꝛ explicita ꝛ ſigillatim nõ implicite ꝛ cõfuſe ꝛ obſcure qd̓ ſimiliter ipſe legis.arti
e cul⁹ dꝫ eſſe clarus ꝛ explicatus nõ implicit⁹.[e] vt.C.
2 de tranſac. vt reſpõſum. ¶ †Quero quare nõ põt legiſlator oĩa declarare.reſpõdeo hoc cõtingit ex parte rei q: res ſunt infinite ꝛ varie.ꝛ ex parte noſtra.nã oĩs legiſlator eſt homo ꝛ in natura mortali nihil eſt perfectũ neqꝫ ſenſus neqꝫ intellectus.vñ propter noſtrã imbecillitatẽ nõ poſſumus cũcta rimari. Itẽ ratione accidentiũ q: ſcientia noſtra eſt de accidentib⁹ ꝛ factis hoĩm q̃ tot ſint quot anime ꝛ volũtates hominũ ꝛ iõ nõ põt haberi de iſtis vniformis certitudo.ꝫ.d̓ ſta.ho.l.idẽ erit.ꝛ.ꝫ.ſi pars here.pe.l. antiqui. q̃tum tñ eſt humanitati poſſibile.opꝫ recte poſitas leges omnia determinare ipſas ꝛ quam pauciſſima committere iudicantibus ſm Ariſto.

Additio Baldi.

NOn poſſunt. ¶ No.ꝙ ius cõe recipit interpretationẽ extẽſiuã:vt not. Accur.C. de interdictis.l.j.ſꝫ in ſtatutis nõ eſt hec lex tradita.iõ nõ recipiũt interꝑtationẽ extenſiuã ſꝫ Jac.bu.Old.dicit qd̓ ſtatutũ nõ recipit extẽtionem ad caſum nouũ ꝛ ſuperuenientẽ omiſſum in ratiõe ſui ſicut cõſuetudo vt.l.de qbus.ꝫ.eo.do. Richar. dicit qd̓ recipit extenſionẽ ſi eſt eadẽ ratio vel maior ar.l. de populo.§.ſi quis riuos. Alij dicunt hoc verum quãdo ratio eſt ſcripta in ſtatuto.ſed ſi nõ eſt ſcripta tunc iſta ratio non eſt ſtatutum ideo nõ eſt ex ea arguendum:vt.l.proſpexit ſecus in conſuetudine.q: ꝓ ceſſit ex non ſcripto.ꝛ ſic non ob.l.de quib⁹. Alij dicũt qd̓ ſtatutũ cõtinẽs fauorẽ recipit interpretationẽ extẽſiuã ſꝫ odiũ non.q: oĩa odia ſunt ſtricti iuris. vt.l.quidã.de li.ꝛ poſt.ꝛ vide in.l.j.ſo.ma. Ja.de are. Ibi eorũ.ſ.legũ.ꝛ ſenatuſconſultorũ,vel dic articulorũ tꝫ. ¶ Ibi is qui.vide qd̓ no.In.d̓ ver.ſig.olim. Bal.Ibi ꝛ ſimilia que non reperiuntur expreſſe deciſa ergo nõ eſt de eſſe legis ſcripte dic per Cy.C.eo. l.j.dicuntur aũt ſimilia quorum qualitas eſt vna:dicũtur eadẽ quorũ ſubſtãtia eſt vna:dicũtur equalia quorũ vna eſt equalitas:vt in li.meta.v.ca. Silr̃ aũt dicunt̃.i.in eundẽ modũ,vt.ꝫ.e.nam imꝑator. Cy.de hoc no.ꝫ.de trãſac.l.cũ hi.§.ſꝫ ſi plurib⁹.v̓. idẽ. vide Cy.C.de ſa.ſan.ec.l.illud. Et not.ꝙ illud qd̓ ſtatuit̃ in aliquo ꝛ ĩ ei⁹ ſili vr̃ ſtatutuꝫ. no.C.ad exhi.l.ſi res. ¶ Ibi ius dicere dꝫ.d̓ hoc extra d̓ reſcr.iter ceteras.

¶ Additio lecture vacãtis in.l.nam vt ait pedius.

NAm vt pedius. ¶ Interꝑtatiõe.vide archi.xj.q.j.§.ex his.ibi,ſuppleri.vide omnino Cy.C.de ſecun.nup.aut. ſed ꝛ ſi quis.in vlti.q.ꝛ.C.de here.inſti.l.fi. vide Archidi.viij.diſtin.fruſtra.

1 ☞ Irrationabile eſt reſtringendum.

2 Statutum excludẽs amitã,an excludat matertera3.

3 Statutum priuilegians patruũ in ſuccedendo,an videatur priuilegiare patruum magnum.

d ¶ Dr̃ articulus.adde doct. in.c.ij.de ꝯfeſ.ĩ vj.ꝛ adde ꝙ debẽt extrahi de petitiõe ꝛ q̃uo formenit̃. vide d.gloſ.ꝛ idem bal.in.l.ij.§.ꝙ obſeruari.ſuꝑ verſi.nunc venio.ad vlt.gl. C.de iur.ca.et Jo.an.ꝛ idem bal.ĩ addi. ad ſpe.ĩ ti.de depo.ꝛ quot modis dicãtur ꝛ an ꝛ qñ iteruꝫ ꝓduci pñt.vide eundẽ bal. in mer.§.articulus.verſi.j.

e ¶ Nõ implicitus.addẽ Fely. in ca. ij.de ap. poſt ꝑn.ĩ ver. ceterũ.de quibuſdã vbi. an articul⁹ alternatiu⁹ valeat ꝛ qñ dicatur articul⁹ duplex ꝛ iplicit⁹. vid̓ tu d.pe.phi. cor.ĩ ꝯſ.ccxv. inci. viſo ĩ lr̃a.a.in iij.ꝑte.ꝛ qui dicãtur articuli impertinẽtes. vide ꝑ eũ ĩ ꝯſ. xviij.inci.ĩ preſenti. in lr̃a.l. ea.ꝑte.vbi etiã an qs articulis implicitis rñdere teneat̃. ꝛ adde ꝙ articul⁹,ꝙ qs poſſideat ĩdebite ꝛ iniuſte dicit̃ mltiplex ꝛ nõ eſt admittẽd⁹ imo rñſio ĩ eo ſimplr̃ facta non nocet. ita do.pe.phi.cor. ĩ cõſ.cviij.inci. videt̃ in lr̃a. c. ꝛ in lr̃a.x. in.j. ꝑte.ꝛ adde qd̓ rñſio facta articulis ꝑ v̓buꝫ non credit preiudicat quoad oĩa in articulo ꝯtenta. vt per do. Pet. phi. cor.in. d. cõſil. ccxv.in litera a.et.b.

1 Q**Uod vero.** †Omne qđ eſt ir-
rationabile eſt re-
ſtringēdū ⁊ nō ampliādū. qꝛ ex vno incō-
ueniēti nō debemus inferre ad aliud incō
ueniēs. nam inconuenientia debemus minuere non
multiplicare. C. de do. ꝓmiſ. l. j. C. de inoffi. teſ. l. ſi qñ.
C. de reſcin. ven. l. ratas. C. de iure dot. l. auia. in aut.
de ali. ⁊ emphi. §. ſanctiſſimos. No. tñ qđ ī dubio oīs
lex ꝓſumit̃ rationabilis niſi contrariū probetur. xꝗ.
di. c. illa. ¶Quero dicit ſtatutū ꝙ filia dotata nō ſuc
cedat qđ in nepte, ⁊ vr̃ ꝙ ſuccedat, nā iſtud ſtatutū
in ꝑſona filie ſcriptū eſt ergo nō includit neptē qꝛ ne
ptis abuſiue dꝛ filia nō ſm ꝓpriū ſignificatū ſeu diſ-
finitionē. ꝗ. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. filiū. j. re-
ſpōſo. Ad hoc in aut. de reſti. fideicom. §. manifeſtū.
¶In cōtrariū qꝛ iſtud ſtatutū ⁊ factū fauore dom⁹
i. agnationis ergo īſpecta ratione ſtatutum eſt reale
non perſonale. Item maior ratio ſtatuendi eſt in ne-
pte ꝙ̄ in filia. C. de bo. mater. l. ſi viua matre. Itē ſta-
tutū prouidet generi maſculino. vñ lꝫ non eſſet filia,
durat ꝓuiſio. ar. inſti. de le. §. ſi quis ancillas. ⁊ C. de
natura. li. l. cū quis. nā perſona que includit̃ nunꝗ̄ ē
cauſa fauoris, ſed perſona q̄ includit̃ in fauore: ergo
ipſe dꝫ attēdi tāꝗ̄ cauſa principalis. ar. no. ꝗ. đ in iu͂e
vo. l. ſꝫ ſi hac. §. ſi. hāc opi. tenēt Cy. Richar. ⁊ Bar.
qꝛ iſtud ſtatutū nō dꝫ extēdi cū includat agnatos diſ
poſitiue ⁊ ſic ex ꝑte agnatorū nulla eſt extēſio. Item
nec inquantū excludit eſt extenſio. nā nomē filij pōt
attribui nepoti quaſi generale deſcēdentiū nomē. ꝗ.
de here. īſti. l. luci⁹. đ verb. ſigni. l. liberorū. ⁊. ꝗ. ad ma-
cedo. l. filiū habeo. Itē veriſimile eſt ſtatuentes hoc
ſenſiſſe argumētū. ꝗ. de pac. l. tale pactū. §. ſi. hoc tenet
Cy. in. l. j. C. q̄ ſit lon. conſue. qꝛ vbi eſt eadē ratio nō
dicitur extenſio. ſed proprius intellectus ſtatuti. vt
ꝗ. de verb. ſigni. l. nominis ⁊ rei. §. verbū ex legib⁹. er-
go qꝛ verba nō omnino repugnāt ⁊ ſtandū eſt mēti.
ar. ꝗ. de heredi. l. tale. in fi. in ratione litere. ¶Sed qđ
ſi verba appellatiua omnino diſcrepēt, verbi gratia.
Dicit ſtatutū ꝙ frater excludat matrē nunquid ex-
cludat auiā. dicūt Richa. ⁊ Bart. ꝙ ſic. qꝛ duo ſunt
p̄cepta ſtatuti. ſ. ꝙ frater ſuccedat. Itē qđ mater nō
ſuccedat. ex p̄io ergo p̄cepto cū vnius īcluſio ſit ge-
a neralis alioꝝ excluſio[a] vt. l. cū in rerum. §. ſi quis. de
leg. j. ſequitur quod auia excludatur. ⁊ idē ſi ſtatutū
loquit̃ negatiue. ſ. ꝙ fratre exiſtente mater non ſucce
dat. nā illa negatiua reſoluitur in duo precepta. ſ. af-
firmatiuū ⁊ incluſiuū hoc ē dicere ꝙ ſuccedat frater
⁊ negatiuū ſeu excluſiuū ſcꝫ qđ nō ſuccedat, mr̃, vbi
eſt frater. de hoc i. l. ij. §. v. vidēdum. ad ter. per Bar.
¶Sed Iaco. bu, dicit cōtrariū qꝛ iſtud ſtatutū eſt
cōtra rationem. Itē caſus de auia eſt omiſſus ergo
ſtam⁹ iuri cōmuni: vt. l. ſi vero. §. de viro. ſol. ma. ⁊ ſic
erit melioris cōditionis auia ꝙ̄ mater: nec mirū qꝛ ſi
mater eſſet exheredata auia vero preterita mater ex-
cluſa admitteret̃ auia ſed nō mater. de inof. teſta. l. ſi
2 is q. ⁊. l. pater filiū. ¶†Itē pone ꝙ ſtatutū excludat
amitā, nūqđ ꝓpterea excludat materterā. certe nō.
C. đ col. l. illā. ⁊ tñ ē eadē rō qñ noīa appellatiua oīno
diſcrepāt certe ⁊ ipſum ſtatutū diſcrepabit, qꝛ nō ſu
mus in terminis ſtatuti ⁊ habem⁹ ius cōmune in cō
trariū. vt. vt. ꝗ. eod. l. de quib⁹. in ꝑn. a cōtrario ſenſu
ad idē facit. ꝗ. đ parricidijs. l. iij. ⁊ hec opin. verior eſt.
¶Sꝫ qđ ſi ſtatutū dicit ꝙ matertera nō ſuccedat, an
ſuccedet fili⁹ matertere ⁊ vr̃ ꝙ nō. vt in. c. j. §. ob hoc
aūt. qui feu. da. pñt. colla. x. ⁊ eſt rō qꝛ fili⁹ repreſentat
matrē ⁊ eius loco ſuccedit. qđ verū credo. ¶Sꝫ po-
ne ꝙ ſtatutū dicit ꝙ nō ſuccedat matertera an ſuc-
cedat matertera magna vr̃ ꝙ ſic: qꝛ adiectio magna
ſignificat īpropriū ītellectū: v̄ba aūt ſtatuti ſunt in-
telligēda ꝓprie. Ad hoc facit qđ no. in. l. j. đ ſuc. edic.
per Iaco. but. cōtrariū dico qđ v̄ba oīno non repu-
gnāt. ⁊ rō excludēdi ē maior. ⁊ maior rō minorē rōnē
3 includit. vt. ꝗ. đ ſeruis expor. l. cū pacto. ¶†Sꝫ po-
ne ſtatutū ꝓuilegiat patruū in ſuccedēdo an vr̃ pri-
uilegiare patruū magnū, ⁊ cōſultū fuit per oēs do-
ctores bononie ⁊ per me qđ nō: qꝛ minor ratio eſt in
remotiori gradu ad includendum ipſum ꝙ̄ in ꝓpin
quiori. ⁊ ideo ceſſat ſtatutū ⁊ rō ſtatuti. ¶Sed quid
ſi ſtatutū dicit ꝙ filij bānitorū expellant̃, an includit̃
nepos: dico ꝙ nō, qꝛ nepos nō naſcitur ex bannito ⁊

a ¶Excluſio, adde do. Bar. ſo. ī ꝯſil. ccxlj. ī cip. circa prin. v̄. xl. iſta opi. cū v̄ſ. ſe. ī. ij. p. ſed qđ ſi ſtatutū diſponat, ꝙ exiſtente patruo mater excludat̃, an excludat̃ exiſtente patruo magno. vide per prefa. do. bar. in ꝯſi. cviij. ici. cōſiderata. v̄ſ. circa ꝑmū cir ca fi. cū v̄ſi. ſe. ea. parte.

b ¶Regulam. adde fe. ī. c. qm̄ frequēter. vt li. nō conte. ⁊ ꝙ ibi dixi ī apo. ⁊ adde. d. pet. ꝑbi. ī ꝯſ. lvij. in ci. plꝫ ꝑ totū. vbi ꝙ except. firmat regulā, vt ſi ſtatutum dictat ꝙ bānitus poſſit offendere excepto homicidio p̄ris intelligitur qđ ille qui non eſt p̄r poſſit occidi,

c ¶Barbitonſore. adde eundē bal. ſ. in. l. oēs ꝓpli. de iuſti. ⁊ iur. ⁊ qđ ibi dixi ī apo.

d ¶Ltiare eundē. adđ ange. ī diſpu. nobilis qdā gñe. ⁊ vide pau. de caſ. in conſi. ccxxj.

e ¶Tenet. adđ bar. ī. l. ſi. đ concu. vbi ꝓpter ſubſequēs matrimonium filij nati ex muliere extra domū retēta, legitimari nō pñt nec inceſtuoſi, vel ex adulterio nati, vt per eū bal. in. l. ex libe. C. de ſuis ⁊ leg. ⁊ in. l. eā ꝙ̄. C. đ fidei. l. nec vulgo concepti. Bal. ī. l. ſi qua illuſtris. C. ad orſi.

vxor ei⁹ ergo nō ē filius vt. l. filiū diffinim⁹. ꝗ. de ſta. ho. ſꝫ an ītelligit̃ de
baſtardis. ⁊ dico ꝙ nō, qꝛ nō gerūt imaginem p̄ris: ⁊ qꝛ abuſiue dicunt̃
filij. vt. d. l. filiū. ⁊ nō ꝑpetuāt memoriā parentū. vt. l. j. §. pe. đ iuſt. ⁊ iu. p
Iac. de are. ⁊ Cyn. ⁊ qꝛ iſtud ſtatutū ꝯtinet odiū irrationabile, ⁊ dic de
hoc. vt. l. quiſquis ad. l. iul. maie. ⁊ p Cyn. ⁊ facit. ꝗ. de ſta. ho. l. cū legiti-
me. ⁊. l. lex nature. Iſta eñ noīa appellatiua abſolute ꝓlata ⁊ nō reſpe-
ctu alteri⁹ qualitatis debēt intelligi in ꝓpria ⁊ ſtricta ſignificatiōe cū
ſum⁹ in materia odioſa. vt. ꝗ. de ritu nup. l. lege iulia. §. nec diſtinguit
⁊ lꝫ naturalia nomina ſint naturaliter ītelligēda: vt. l. ſi. đ his q ve. eta.
⁊. l. eos. de capitis dimi. tñ iſtud eſt verū ſi noīs diffinitio patit̃, ſed hic
non patit̃: vt. d. l. filiū diffinimus. ⁊ adde de in ius voc. l. parentes. per
Guli. ¶Ultimo no. qđ lex noſtra loquit̃ in ſtatutis ꝯ̄ rationem. ſi autē
eſt ſm rationem vel preter rationem tūc trahit̃ ad cōſequentiam: vt. ꝗ.
eo. l. de quibus. ſm Bar ¶Itē no. in. l. ſi vero. §. de viro. ſo. ma. ſed Ia.
bu. dicit aut eſt cōtra. rationē cōmunē ſed ſm rationē particularē: ⁊ tūc
ꝑticularē rōnē attendam⁹ ⁊ ſic extēdit̃. vt. ꝗ. ad mace. l. filiū. aut eſt ꝯtra
rationem in genere ⁊ in ſpecie ⁊ tunc ſecus vt hic ſm Iac. but. Bal.

Additio Baldi.

Q**Uod vero.** Uide oīno qđ notat Inno. de exten
ſione conſuetudinis preſcriptionis
que cōſuetudini ineſt in ca. maſſana. de elec. in gl. magna. ⁊
vide oīno Cy. C. de reuo. do. l. j. in. iij. op. ⁊ fin. ⁊ vide Iac. in
l. iij. in fine. de ſupel. leg. ¶Ibi ꝑducendū: vide. C. de fur. ſi qs ſeruo. in
vl. glo. ¶In fine textus. vide ſpec. de inſtrumē. edi. §. compēdioſe. ver.
quid pater naturalis. ⁊ ver. ſe. ¶Itē lꝫ gloſ. hic ponat multa verba tū
quo ad hoc ita dices. Aut id quod inducitur habet rationem, ⁊ tunc
in ſimilē caſum trahitur. nam trahi ad conſequentias eſt per rationē,
⁊ ideo ſi id quod eſt inductum non ineſt rationi non producitur ad cō
ſequentias: quia ſi nō habeat rationē nō habet conſequentiā: facit no.
C. de ſacroſan. ec. aut. quas actiones, qđ ſi eſt contra legē, ſed non con-
tra rationē legis, dic ꝙ poteſt trahi ad conſequētiam: vt. ꝗ. ad mace. ſꝫ
Iulianus. ⁊ no. per Iac. but. in. l. j. de iur. ⁊ facti igno. Bal.

1 ☞Exceptio, an debeat eſſe de predicatis regule.

I**N his.** In diſpoſitis cōtra regulā non poſſumus
ſequi regulā. Et ſic not. qđ exceptio vincit re
b gulā in caſu exceptio. ſed in alijs firmat regulam,[b] qꝛ ſi q̄-
dam detrahit videtur cetera confirmare. de mili. teſtō. l. tri
bun⁹. §. fin. de le. j. legata inutiliter. p Dy. ¶Et ſic not. quod exceptio
1 †debet eſſe de predicatis regule ſꝫ nō de officio regule: vt. l. nam quod
liquide. §. ſi cui. de penu le. ꝗ. de vino oleo triti. leg. l. ſi. §. cui dulcia.
¶Modo q̄ro dictat ſic ſtatutū de oī maleficio ſine ſanguine, qđ poſſit
fieri cōcordia, excepta ꝑcuſſiōe quadreli cū ſanguine. de qua ꝑcuſſione
ꝯcordia fieri nō poſſit, ꝯtingit ꝙ ꝑcuſſi titiū cū quodā ligno cū ſangui
nis effuſione, facta eſt mihi ꝯcordia q̄rit̃ an valeat. ⁊ certū eſt ꝙ regula
nihil diſponit de ꝑcuſſiōe ſanguinolēta. ¶Sꝫ qꝛ exceptio nō excipit
niſi caſum quadreli. ergo a ꝯ̄rio ſenſu exceptiōis videt̃ qđ in alijs ſan-
guinolētis valeat ꝯcordia. ¶In contrariū videt̃ qꝛ licet exceptio fir-
met regulā, tñ nō ampliat regulā. vt. ꝗ. de vſufr. lega. l. gñali. §. vxori. p
Old. ⁊ Cy. de fun. inſtruc. l. queſitū. in prin. p Bart. caſus ergo ille tāꝗ̄
omiſſus remanet in diſpoſitione iuris cōmunis tñ concordia non tol-
lit penam fiſcalem. vt no. ꝗ. ad ſylle. l. ij. in gl. per Dy. Bal.

1 ☞Authoritas eſt rationi preferenda.

1 I**Us ſingulare.** ¶†Nota autoritatē rōni aliqñ
preferri. cetera dic vt in gl.

1 ☞Statuta debent benigne interpretari.
2 Lex cum ſit benigna mater, non eſt calumnianda.
3 Filius in vtero, legitimatur per matrimonium.
4 Mortuo filio, nunquid quis poterit ſibi nepotem legitimare contra-
hendo matrimonium cum eius naturali auia.
5 Legitimatio, non trahit ſe ad caſum ⁊ tempus de iure prohibitum.
6 Conceptio in legitimatione nature attenditur, non origo.

1 B**Enignius.** ¶Not. †ꝙ ſtatuta debent benigne
interpretari: ⁊ ideo ſi ſtatutū dicit
ꝙ ſi quis extraxerit ſanguinem puniatur, non intelligitur
c de medico vel barbitonſore[c]. ꝗ. de in ius vocan. l. quamuis.
¶Et no. hic ꝙ qñ in prohibēdo eſt fauor lex penalis dꝛ fauorabilis, vt
2 in aut. de non alie. §. qꝛ vero leonis. ⁊ ibi per Iac. de bel. ¶†Itē not. ꝙ
lex benigna mater noſtra non eſt calumniāda. xj. diſt. cap. noli frater. ꝗ.
ad tertul. l. ij. §. penul. ⁊. l. penul. ꝗ. ad exhi. ¶Extra querit Gulielmus.
nunquid per matrimonium poſſit titius inuitus legitimari, ⁊ videtur
qđ ſic, qꝛ ille qui poteſt libere producere cauſam poteſt libere produce-
re effectū. de iuſtitia ⁊ iure. l. manumiſſiōes. ſed inuito filio meo poſſum
d concubinam meam accipere in vxorem. ergo ⁊ legitimare[d] cum cum le
3 gitimatio ſit effectus matrimonij. ¶†Item per matrimonium legiti
matur filius in vtero ⁊ infans ⁊ furioſus ergo non exigitur conſenſus
filij. nā in paſſiua diſpoſitione non exigit̃ voluntas tertij. ſed in actiua
ſic. ꝗ. de adop. l. ſi pater. in prin. ⁊. l. cū nepos. ⁊ ſic pater acquiret vſum-
e fructū in bonis baſtardi matrē eius in vxorē accipiēdo. ꝯ̄riū tꝫ[e] Gul. p
l. ſi. de his q ſunt ſui vel alie. iur. ⁊ in aut. qui. mo. na. effi. ſui. §. gñaliter.
4 et. §. illud. ſecūdū Gulielmum. ¶†Item incidenter queritur nunquid

mortuo

a ¶Veritas q̄
ſup oīa aman-
da eſt ꝓut illō
Ariſto.duob⁹
aūt exiſtētib⁹
amicis ſocra-
te et platone
magis amica
veritas refert
d.mar.ſoꝛi.in
cōſil.viij.inci.
viſis ⁊ diligen
ter.ꝟ.ꝗlecūq̄,
cū ꝟ.ſe.l.j.pte
⁊ adde qñ eſt
mr̄ iuſtitie vt
p.d.pet.phil.
coꝛſ.in cōſilio
cccxxix.incip.
vſ in lr̄a d.in
ij.p.vñ iudex
ſemper vitati
herere dʒ vt p
p̄fatum,d.pe.
phi.coꝛ.i cōſil.
xxxiij.inlr̄a.e,
⁊ in ꝯſi.ccxvij.
inci.viſo.i lr̄a
i.ea.pter iij.⁊ i
ꝯſi.lxj.inci.vi-
ſa.ilr̄a b.in.iij.
pte.adde tñ ꝙ
vitas nō excu
ſat a foꝛma vt
p p̄fa.d.Mar.
ſo.i ꝯſil.xxxiij.
inci.ꝓſequen-
do.ꝟ.rerū.qꝛ
ibi vnde dicit
ſtatutū i.d.j.
parte.nec ſuffi
citꝙ appareat
niſi ſolēnitas
interueniat vt
p.d.pet.phil.
coꝛ.i ꝯſil.xvjij.
inci.ꝑncipale.
in lr̄a b.in.ij.
pte.adde etiaʒ
ꝙ non imutat̄
ex erroꝛe nota
rij vel partiuʒ
vt p.d.pe.phi.
in cōſil.xxxiij.
inci.vna.in lr̄a
n.ea parte.ij.⁊
aij ⁊ qñ ꝓpter
ſcādalū omit-
tat̄.vide Feli.
in.c.nihil cum
ſcandalo.in.ij.
colū.ꝟ.xxxiij.
circa fi.vſi.de
preſcrip.
b ¶Regratur.
adde ꝙ p hoc
recedit̄ a regu
lis iuris ꝓpt
eminentē ſciē-
tiam:ita dicit
bal.in.l.ſed re-
probari.in.fin.
de excu.tu.et
Lud.in.l.cum
q̄dā.j.ſi certuʒ
pet.⁊ replicat
in.l.ſi cū diem,
§.arbiter.j.de
arb.⁊ i.l.ſi vo.

moꝛtuo filio poſſit legitimare qs ſibi nepotē p matri
moniū cū eius naturali quia cōtrahendo.⁊ dicit qd
non.qꝛ iſta fictio reqrit perſonā filij:vt p eā extēdat̄
ad nepotē.ergo amotio medij directiuī ī finē impe-
dit effectū extremi.ar.j.ad.l.aql.l.huic ſcripture.de
bo liber.l.qui libertinus.§.poſthumus.ſcdm Guli.
5 ¶†Illud no.ꝙ legitimatio non trahit ſe ad caſum
⁊ tempus de iure pꝛohibitū:vt.j.de ſta.ho.paulus.⁊
ratio eſt quia licet fictioni nō reſiſtat diſpoſitio facti.
reſiſtit diſpoſitio iuris:vt no.in.l.talis ſcriptura.de
6 lega.j.¶†Itē no.ꝙ in legitimatiōe nature attendit̄
cōceptio nō oꝛigo.vnde non dicit̄ quis legitime na-
tus niſi ſit legitime ꝯcept⁹,caſus eſt no in.d.l.paul⁹,
alias incipit eum.⁊ hoc facit ad multas queſtiones,

Additio Baldi.

BEnignius. Vide Cy.C.de inceſt.nupt.cū ancillis.in.ij.q.Bald.

1 ☞Scientia eſt infallibilis notitia veritatis.
2 Veritas dicitur vera entitas.
3 Scientia conſiſtit in medulla rationis,non in coꝛti-
ce ſcripturarum.
4 De triplici argumentatione,

SCire leges. †Sciētia eſt īfal-
1 libilis notitia ve-
2 ritatis.†Veritas [a] autem eſt vera entitas.
a Opinio eſt mot⁹ animi elicientis ſibi ali-
quam cōcluſionē ex aliquibus ꝑncipijs.Dubitatio
eſt equalitas contrariarum rationum,fides eſt per-
ceptio alicuius veritatis p teſtimoniū aliquoꝝ ⁊ de
multis habem⁹ certā fidem ⁊ tñ non ſcimus ea per in
fallibilem rationē.vt not.In.extra de iur.calum.cū
cauſam.¶†Et not.ꝙ ſcientia conſiſtit in medulla
rationis ⁊ nō in coꝛtice ſcripturaruʒ vt hic in.j.q.j.c.
marciō.¶Et no.qd multipliciter exponiur cui⁹ ve
ritas ignoꝛatur.Et ideo vʒ ſententia in alterutram
partem qꝛ non dicit̄ eſſe cōtra legem.vt not.inſti de
oblig.que ex quaſi delic.in ...¶Et nota.hic tria
ſcilicet verba vim ⁊ poteſtatem:verba ſunt vox foꝛ-
mata ab intellectu.⁊ oꝛe ꝓlata vel ſcripta.de ſuppel.
leg.l.labeo.§.j.Vis eſt ſignificatio verboꝝ data ab
intellectu ad ſignificandum ꝓprie,Poteſtas eſt le-
gis autoꝛitas verba diſtoꝛquēs.de actio.empt.l.ve-
teres.¶†Et no.triplicē argumentationem ſcilicet
planam ⁊ materialem qꝛ verba ſic loquūtur.j.de ex-
erci.l.j.§.ſi is qui nauē.⁊.j.de adop.l.his ꝟbis.Sub
tilē,⁊ intellectualē ex vi ſermonis ſicut eſt qd verbū
exigere,ſignificat ab inuito.de legatis.iij.l.fideicom
miſſa.§.ſi rem.⁊ verbū trahatur ſignificat inultū,vt
no.in.l.j.de agri.⁊ cenſi.li.xj.ſubtiliſſimū ⁊ coniectu-
ralē que magis intellectu diſcernit̄ q̄ ſermonis ada-
ptatione colligat̄,vt qꝛ interdū plus quis ſignificat
ꝙ loquatur.de fideicon.l.cū acutiſſimi.⁊.C.de inoffi-
cioſo.teſtamē.l.iij.⁊.l.verbuʒ volo.C.de fideicom.C.
de inſti.⁊ ſubſti.l.fin.Bal.

Additio Baldi.

SCire leges. Que dicatur emi-
nens ſcientia ⁊ in
b quibus requiratur [b] not.per Inn.de elec.
cū in cunctis.de ſumma trini.firmiter.vi
de.C.de excu.licet.vide per archidiaconum.vj.diſt.
teſtamentum,Bal.

IN ambigua. Genus ſignifi-
cat quamlibet
ſpeciem.tñ eligenda eſt ſignificatio bona ⁊
q̄ careat vitio.verbigratia dictat conſtitutio.ſi quis
rapuerit mulierē capite puniat̄.mō vir de lupanari
rapuit ſpōſam vel vxoꝛē alicuius nūquid capite pu
nitur,certe nō:qꝛ ſi intelligerem⁹ ꝙ ſtatutū voluiſſet
punire hic eſſet ītellect⁹ vitioſus.⁊ lex dʒ eſſe ſancta
⁊ īmaculata,⁊ ſic dʒ eſſe eius interꝑtatio.j.fa.erci.l.ce
tere.§.j.⁊ ſicut bon⁹ vir ſine deo nō eſt.ita lex ſine deo
bona nō eſt,⁊ iō ſic eſt interpꝛetanda,vt vitio careat.

Additio Baldi.

IN ambigua. ¶Nūquid hec
lex habet locū
in ambiguis in dicto teſtis dicit Inn.ꝙ
c ſic.extra de teſti.cum clamoꝛ.in fi.[c] non
ob.eodem titulo.cum tu.quod ibi erat omnino du-
bium.¶Item ibi habeat probationes ſibi oppoſi-
tas per quas falſus redderetur aliter intellectus.vi
de.C.que res ex.non debent.l.j.in glo.videt̄ etiam in
Spec.in tit.de teſti.§.iā de interroga.verſic,quid ſi
vnius vbi dicit qd dictū vnius teſtis ad dictuʒ alte
rius debet trahi.⁊.§.poſtq̄,verſi.poꝛro.⁊.§.j.verſic
Itē ꝙ teſtis obſtaret.multo ergo magis dictū vni⁹.
teſtis trahit̄ ad dictū eiuſdemmet.⁊ vide p Cy.in.l.j.
C.de vſuris.⁊ in.l.in exercendis.de fide inſtrumen.
1 ☞Ratio motus eſt intellectus procedēs p cauſas
ſenſitiuas,vel intellectiuas ſꝫm ſubiectam materiam
ad aliquid neceſſario concludendū,vel diſponendū.
2 Ratio eſt duplex.
3 Ignoꝛans rationem,dictum dicitur ignoꝛare.
4 Teſtis dicēs,ſcio,qꝛ tetigi manib⁹,an videat̄ ꝓbare.

NOn omnium. Nō eſt ali-
cuius dicti
vel facti certa ⁊ īdubitata ꝯfirmatio dicā
ex eo qd dictū vel factū faciat ratū vt fir-
mum:⁊ non poteſt ſemper reddi certifica in his que
placuerunt legiſlatoꝛi.tñ pꝛo ratione ſufficit opinio
legiſlatoꝛis qui opinat⁹ eſt id eſſe bonū.de vſu.l.j.⁊.l.
j.§.pueritiam.de poſtulando.⁊ ideo a legiſlatoꝛe nō
eſt querenda ratio,ſed volūtas:nec poteſt lex infrin-
gi per ſubditos:licet nō habeat in ſe rationem,vt.l.
pꝛoſpexit⁹.j.qui ⁊ a quib.quia ſufficit ſi ſtatutū eſſet.
1 de officio oꝛdi.c.irrefregabili.per Inno.¶†Et no-
ta quod ratio eſt motus intellectus pꝛocedens per
cauſas ſenſitiuas vel intellectiuas ſecundum ſubie-
ctam materiam ad aliquid neceſſario cūcludendum
vel diſponendum vel oſtendendum.vel ratio eſt cer-
ta demoſtratio veritatis.⁊ ſic ratio debet neceſſario
concludere ita dicit hic glo.⁊ allegatur gloſ.ꝙ ſi te-
ſtis aſſignat rationem que non concludit neceſſario
non pꝛobat aliquid.Sed tu dic quod ratio neceſſa-
ria pꝛobat neceſſario.⁊ ratio veriſimilis pꝛobat pꝛe
ſumptiue.ſed ſi teſtis non reddit rationem ſed ꝓ ra-
tione reperit dictum nihil pꝛobat:vt no.j.de officio
2 pꝛocurato.ceſa.l.ac.¶†Item nota quod duplex eſt
ratio ſcilicet directa ⁊ inflexa.directa eſt qua poſita
apparet veritas abſq̄ medio:vt ſcio qꝛ vidi.inflexa
eſt qua appoſita apparet veritas per ſubauditū vel
per adiunctum.Exemplum de pꝛimo ſcio,quia vici
nus.C.quando fil.vel pꝛiua.l.ij.de his qui ſunt ſui iu
ris.l.filiū,de fluminib.l.j.§.j.nā vicini vicinia ſciūt.
j.loca.l.dominus hoꝛreoꝝ,⁊.l.tutoꝛi.j.de neg.geſt.
3 ¶†Itē exemplū in negatiua que non pꝛobatur per
ſe directo.ſed pꝛeſuppoſitis pꝛincipijs incōpaſſibi-
libus.cum affirmatiua pꝛobatur negatiua:vt.l.filiū
diffinimus.ij.⁊.iiij.rñ.j.de his qui ſunt ſui iu.⁊ iſta
dicit̄ ꝓbatio obliqua ſiue inflexa:vt.C.de contrahē.
ſtipula.l.optimam:⁊ notatur de acquiren.heredita.
l.panthonius.§.rei perduellionis.cum ſimilibus,
4 ¶†Et not.quod ille qui neſcit rationem,neſcit di-
ctū qꝛ ſcire eſt reddere rationē,quam nouerit:⁊ ſcien
tia infert veritatē de neceſſitate,vt not.in.l.ſi pater,
5 in gl,parua.ſup ꝟbo,ſcit.j.de here.inſti.¶†Quid
ſi teſtis dicit ſcio qꝛ tetigi cum manibus dicit Bar.
ꝙ licet impꝛopꝛie loquat̄ tñ ꝓbat de viſu auditu nō
ſolum de tactu qꝛ refert̄ ad ſenſum cōgruum illi rei.
C.que pe.no.l.fi.lib.xj.⁊ ibi per Bar.

Additio Baldi.

NOn omnium. ¶Vide ar
chid.xxvj.
di.virginis.⁊.xxiij.q.iiij.nabuchodono-
ſoꝛ.⁊ in gl.dic ꝙ in diuinis p Archidia-
co.⁊ p Iac.de are.j.ſo.ma.l.inſulam.ibi ratio eſt qui
dam modus animi viſuʒ mētis acuens vtraq̄.de fal
ſis diſtinguens.⁊ vt ponit Tulli.de offic.

ET ideo. ¶Noli nimis ſapere,ſed
ſapere ad ſobꝛietateʒ.Et
nota ꝙ non debet inquiri ꝙ inquiſitum
poteſt ſubuertere ⁊ non edificare.
1 ☞Indulgentia pꝛeteritoꝝ eſt pꝛohibitio futuroꝝ.
2 Verba,quicūq̄ ſoluerit poſſunt habere ſignificatio
nem pꝛeteriti ⁊ futuri.

1 **C**Um lex. ¶†Indulgentia ꝑte-
ritoꝝ eſt ꝓhibitio fu-
turoꝝ.hoc dicit.Sed quomodo cogno-
ſcam ſi lex eſt indulgentia vel ſtatutum
generale.reſpondeo aut materia pꝛecedit legem aut

§.d viro.in.cō
ſilio.liiij.fallit
j.ſolu.ma.alle.
itē in.c.ſtatu-
tū.§.ius oīb⁹,
lxj.di.vbi di-
cit text.ꝙ pu-
rus laicus pōt
eligi i epm ꝓ-
pter eminen-
teʒ eius ſciam
hñ facit ꝙ po-
nit Ab.in.c.
cōſtitut⁹.de ap
pel.vbi dicit
ꝙ ſi ſcholaris
ſit notoꝛie do-
ctus ꝑt docto
rari ſine exa-
mine.⁊ ita di-
cit ēt gl.in.c.q
epſ.in gloſ.ij.
xxiij.di.⁊ in.c.
fin.de ꝑtoꝛijs,
xlvij.diſt.
c ¶In fin.⁊ ibi
vide q̄ ad hoc
habent̄ p Fel.
⁊ qd ibi dixi in
apoſtil,
d ¶Pꝛoſpexit
pꝛo cuius.l.in
tellectu.vid tu
fely.in.l.ſi qñ.
in.viij.col.ꝟſ.
ſʒ videtur mi-
rabilis vbi etiā
an ⁊ qñ lex ꝓ
rōne volunta-
tis hēat et ibi
p eū nonnulla
not.ad mate-
riā.⁊ oīno vid
eum in.c.tua
nos.in.j.col.in
ꝟſ.in text.ibi
res de iureiu-
raʒ.vbi pleni⁹
ꝓ materia in
text.

lex ꝓcedit materiā.primo caſu aut ꝓcedit generalis ordinatio in contrariū ⁊ preſumit indulgentia. vbi grā h3 generale ſtatutū homicida debet occidi, mō ꝓpter guerrā facta eſt reformatio ꝙ bāniti ꝑ homicidio habita pace ſoluēdo.x.eximantur de bāno. nā iſta lex ē ꝑteriti tpis nō futuri niſi ī ſolutione ⁊ cācellatiōe bāni.⁊ iō ſi qs eſſet homicida tñ nō eſſet bannitus nō ꝓdeſſet lex noua. itē nec futuro homicide. qꝛ ꝙ ignoraf remitti nō vr̄.de pecu.l.Cū dñs.nā illa eſt quedā diſpenſatio q̄ nō refertur ad ignoratos defectus ⁊ ꝓpterea iſtis diebus quidā fuit decapitatꝰ bononie.qꝛ habebat ſecuritatem de proceſſibus: ſed nō de delictis.de quibꝰ nō erat ꝓceſſum.C.de tranſactio.l.ſi de certa.ꝭ.de trāſactio.l.cū agliana. ¶ Aut nō ꝓcedit alia ordinatio in ꝯriū.verbi grā.Dicit,reformatio vel ſtatutū ppl'i ꝙ oībꝰ pacē hñtibꝰ iudices dimittant medietatē pene.⁊ tūc ð futuris ēt ītelligo:qꝛ noua forma noue materie adaptaf.C.mādati.l.ab anaſtaſio.ī fi. ¶ Si aūt lex ꝑcedit materiā tunc de futuro loquitur.ꝭ.de iu.⁊ iur.l.ius ciuile.in gl.qꝛ nō pōt eſſe forma ante materiā ſicut materiatū non pōt eſſe prius ꝙ ſit materia:⁊ ideo ſtatutū cōtra arēgātes nō habet oculos retro:qꝛ inuenit materiā delicti de nouo.⁊ iō pena nō referf niſi ad futuros ca-

2 ſus. ¶ †Et no.ꝙ v̄ba,qcūqꝫ ſoluerit,pñt habere ſignificationē ꝑteriti ⁊ futuri:qꝛ īplicita ſunt ad preteritū ⁊ futurū tñ in legibꝰ interꝑtāf de futuro.i.qcunqꝫ ſoluerit poſtea.vt no.expreſſe.ð cōdi.⁊ demō.l.cū tale.ꝭ.pe.⁊ iō ſoluēti ante reformationē nō ꝓdeſt reformatio.qꝛ nō eſt ſolutū autoritate reformatiōis,ſꝫ a caſu ⁊ fortuna.vt.l.ij.de condi.⁊ demonſtra.qō no. Additio lecture vacantis.l.minime.Baldus.

Minime. Pone exēplū poſt tutelam finitā adultꝰ remiſit tutori redditionē rationis ⁊ iurauit non venire cōtra.certe non poterit venire cōtra per aut'.ſacramēta.que aut'.hanc īterpretationē habet.vt etiā ſi ab vna parte tm̄ obli.cōtraha . ⁊ iuretur,non poteſt venire contra.Odofre.vide exemplū in Spec.de loca.ꝭ. nunc aliqua.ver.v.queritur.

1 ☞ Principium ſine fine non eſt ſufficiens.

2 Poſteriora debent intelligi ⁊ inſpici.

3 Quādo vna ſcriptura remittitur ad aliam tūc vtraqꝫ eſt edenda.

In ciuile. Nota quod tota lex ⁊ totū ſtatutū ⁊ totum inſtr̄m dꝫ legi nō ſolū ipm.ſꝫ etiam id ꝙ ꝯtinuatur cum ipſo.nō ergo ſufficit pn-

1 cipiū †ſine fine.nec finis ſine pncipio.nā priora dāt ſequentibus intellectū.ꝭ.de iur.⁊ fa.igno.vt.l.regula.ꝭ.fi.ꝭ.de edē.ſi qs ex argētariꝭs.ꝭ.ſi initiū tabularū. quinimo etiā proemiū dꝫ legi qꝛ proemia interdum finalē rōnem legis aperiunt.ꝭ.de here.inſti.l.fi.Itē3

2 poſteriora †debēt ītelligi ⁊ inſpici qꝛ interdū priora corrigūt.ꝭ.ſi cer.pe.l.ſi tibi. ¶ Et no.ꝙ ſi qs in libello vel poſitionibus facit mentionem de inſtr̄o dꝫ in-

a ſtrumentum edere.vt not.in.c.j.[a] de proba.per Inn. idē ſi de ſtatuto alterꝰ ciuitatis nō illius vbi litigatur ſit mentio in libello:ſecus ſi illius ciuitatis.qꝛ cū pro roſtris ſit poſitū videat ſi vult.nā cū teneaf ſcire nō dꝫ ab aliꝭs certificari.ꝭ.de eden.l.ſi quis ex argentariꝭs.ꝭ.fi.dico ergo ꝙ totū ſtatutū debet edi.⁊ totū inſtrumentū vt hic:ſꝫ certe eadē rōne dicemꝰ ꝙ debeat edi totū volumē ſtatutoꝝ qꝛ poſſet eſſe qō eſſet aliud ſtatutū ꝙ tolleret primū.reſpōdeo hic nō preſumitur ꝙ legiſlator ſit ſibi contrariꝰ:vt in pma ꝯſtitutione.C.ꝭ.quibꝰ.vbi aūt ſunt dictiones continuatiue ibi eſt manifeſtū ꝙ legiſlator adhuc loquif ⁊ ideo totū dꝫ inſpici.vt hic.nā iudex oīa dꝫ videre.ex̄ de fide inſtru.c.cōtingit.parti aūt ea edit iudex ſi neceſſaria ſunt.C.de preci.impera.offi.l.fi.Et no.arg.qō nō dicitur percunctatꝰ dicta teſtiū ſi incepit legere:ſed

b nō potuit vſqꝫ finē legere.[b] qꝛ forte notarius eleua-

3 uit ſcripturā de manibꝰ eiꝰ. ¶ †Itē no.qō ſi vna ſcriptura remittif ad aliā tunc vtraqꝫ eſt edenda.qꝛ vna continuaf alteri ex natura correlatiōis. Quid ergo ſi illa nō apparet:reſpōdeo ſi quidē ea poſita,ponif, ⁊ remota,remouetur orationis perfectio ſeu intellectus:⁊ tūc nō v3 vna ſine altera.ſi autē oratio ⁊ eius ſignificatio eſt pfecta tūc nō vitiatur id quod certu3

a ¶ In.c.j.Et ibidē vide felin.⁊ quod ibi dixi in apoſt.

b ¶ Legef.ad.de franc.aret.in.l.qui rome.ꝭ.duo fratres ꝭ.de verb.ob.l.ſi me.⁊ felin.in proe.decre.in fin.⁊ qō ibi dixi in apoſtil.

c ¶ Pena.⁊ qñ cōmittitur cui applicef.vide d.mari.ſozi.in cōſil.v.incip.pñs ꝯſul.ver.xij.⁊ vlt.ī fi.d.bar.ſozi.ī ꝯſil.lxxxiij.inci.viſa.v̄.v.mouetur.ī.j.pte.⁊ in cōſil.cclj.circa pmā.v̄.v.;vide mus.in.ij.pte.

eſt ꝓpter id qō obſcurū eſt.arg.de ver.ſig.c.Abbate.de leg.j.titie textores.ſicut ſi eſſet in ipſamet eādē.vel inſtr̄o aliqua particula nō intelligibilis.nam non vitiantur ea que intelligi poſſunt.Item facit ad hoc.de leg.ij.l.cum pater.ꝭ.vicos.⁊.C.de inſti.⁊ ſubſti.l.penul.Bar.

Additio Baldi.

In ciuile. Ibi,iudicare.ſcilicet iudicem.ibi reſpōdere.ſcilicet,aduerſarium.

1 ☞ Odio an poſſit renuntiari.

2 Iudeus non poteſt renuntiare fauori publico iudeorum.

3 Inſtr̄m factū in fauorem alicuius nō dꝫ in eius leſionem retorqueri.

Nulla. Materiā hāc examinaui.C.eo.l.qō fauore.ibi videas. ¶ Et not.ꝙ hec regula habet locū in eo qō conceſſum eſt.ſiue per.l.vt hic.ſiue per iudicē. vt.ꝭ.de mino.l.ſi iudex circūuento.ſiue per teſtatorē. vt.ꝭ.ad.l.fal.l.ratione.ꝭ.qō locum.ſiue per contractū.l.cōmiſſorie.ꝭ.de pac.inter emp.et vendito.l.cōmiſſorie.Non ob.ꝭ.de peri.⁊ commo.rei ven.l.ſi vina.qꝛ ibi non eſt fauoris conceſſio,ſed ceſſatio contractus, id eſt caſus omiſſus ab homine, et a.l.⁊ ideo omiſſum pro diſpoſito haberi non poteſt. Item non obſt.l.petēde.de tempo.in integ.reſti.quia ibi dilatio eſt cōmunis:ex quo data eſt propter equalitatem iudiciorum ſeruandam.et vide qō ibi dixi.Item non obſt.inſtitu.de aut'.tuto.ꝭ.neqꝫ.quia ibi ſpeciale in aditione hereditatis,que requirit animi conſiliū qō in pupillo non cadit.arg.C.de teſta.mili.l.fi.⁊ quia ibi data eſt certa forma a iure que non debet omitti.C.de iure delib.l ſi infan.in fi.vel ibi fauor eſt dubius:hic certus:quia de negatiua ſcilicet qō in hereditate nō ſint onera non poteſt omnino liquere:ſed an ſi renūciat fauori remanet in iure cōmuni:⁊ videtur qō nō.l.ij.ſi quis inge.eſſe dica.ſed ibi non perdit ius cōmune ſed priuilegium anulorū aureorum.⁊ hoc perdit facto ſuo,non facto.l.⁊ ſic non eſt contra hāc.l.dic ergo qō excluſus a priuilegio rema-

1 net in iure cōmuni.l.ſed ⁊ mili.de excuſa.tuto. ¶ †Sed an odio poteſt renunciari.dic qō non.ꝭ.qō quiſqꝫ iur.l.ij.in prin.id eſt actui inducenti

2 odium non poteſt renūciari. ¶ †Et not.ꝙ iudeus non poteſt renūciare fauori publico iudeorū.C.de iude.l.die ſabbati.et ſic fauor publicus priuato preiudicat.ar.de here.inſti.l.teſtamēto.Item not. ꝙ per titulū qō quicunqꝫ iuris reſcriptū conceſſum intelligitur pro impetrāte, non contra,vnde non frangitur illa regula in cōceſſo.ſed in alio ſimili non conceſſo propter malitiam impetrantis. ¶ Itē not.ꝙ in.l.cum ex oratione.de excu.tuto.eſt ratio quia indiuiſibilis ſtatus hominis non poteſt claudicare.Item.C.de queſtio.l.pridē.eſt ſimilis ratio,qꝛ nec teſtis perſona nec eius fides,nec dictum eius,debet claudicare.cum ſit inter vtrāqꝫ ꝑtē medīꝰ ⁊ eius fides indiuiſibilis ſit.C.de teſti.ſi qs teſtibꝰ.⁊ facit de queſtionibus.l.maritus. ¶ Pone mandatur iudici qō ꝓcedat ſummarie.⁊ de plano:modo iudex ꝓcedit ordinarie.an valeāt ꝓceſſus. ⁊ dico qō ſic.argu.huius.l.⁊ notatorum.in ca.nouit.de iudi.per Inno. ¶ Sed nunquid econuerſo eſt bona regula qō introductū eſt in odiu3 nō debet verti in fauorem.⁊ dico quod ſic.ꝭ.ad ſilleya . propter veneni.ꝭ.fi.de lega.j.l.ſi ſeruus pluriū.ꝭ.j.⁊ ideo odio excōmunicati ſtatutum eſt quod non poſſit agere,tñ ſi eſt ei damnū,vel onꝰ poteſt cōpelli agere: vt notat Innocen. in cap. exceptionem.extra de exceptio. ⁊ adde

3 ad hanc.l.quod no.C.de his qui ve.eta.impe.l.j.per Cy. ¶ †Itē no. qō inſtrumentū factum in fauorē alicuius non dꝫ in eius leſionem retorqueri.vt no.ꝭ.de eden.l.pretor.ꝭ.j.⁊ adde qō no.ꝭ.in.j.cōſti.ꝭ.fi.Bal.

Additio Baldi.

Nulla. Vide per Inn.de preſcript.veniens.in glo.que incipit.ꝭ.de of.dele.⁊.C.de his q ve.etat. l.j. per Cy.Ibi equitatis.vide ī Spe.de loca.ꝭ.nūc aliqua. v̄.xciij. ⁊ in Spe.de teſte.ꝭ.j.verſ.qd ſi aduerſariꝰ.vide Guli.C.de legat.filia.Ibi.ꝭ.j.v̄.ꝑ vtilitate:vide de teſt.mi.l.ſi rufinꝰ. ¶ Ibi,introducunf.legali ꝓuiſione. ¶ Ibi,duriore.vide Inn.de appel. vt debitꝰ. in gl.penul.dicimus.⁊.c.cordi.in gl.tūc reputaf.Ibi ſeueritate3.dicit Inno. qō excōmunicatus poteſt cōpelli agere.de exceptio.in vlti.glo. de diuor.de illa in glo.ibi,non eo minus.vide in Specu.de actore.verſ. quid ſi minor fuit in iudicio.

Non eſt nouum. Hanc.l.examinaui in.l. oēs populi. ¶ Pone ꝙ ſtatutū dicit quod ſi quis extraxerit aliquē extra tribunal ſue porte ſoluat fiſco.x.modo traho te volentem nunquid punior, dico quod non.quia ex vi vocabuli ſignificat.de inuito.vt not.in.l.j.de agri.⁊ cenſi.lib.x.⁊ facit.ꝭ.de in ius vocan.l.Quis. ¶ Ex hoc not. qō non dicitur trahere clericum inuetito examine ille qui trahit volentē.vnde ſi clericus in contractu renunciauit priuilegio clericali.licet non valeat renū-

c ciatio.tamen quia ex conſenſu trahitur,nō hꝫ locū pena[c].l.in criminali.C.de iuriſdictio.omnium iudicium.quod eſt nota. ¶ Quero ſi per ius commune imponitur vna pena ⁊ per ſtatutum imponitur alia pena,an prima pena iuris communis ſit ſublata.dicūt docto. communiter quod non.de action.⁊ obligatio.l.quoties.de ſupulch.viola.l.qui ſepulchra. ¶ Alij dicunt quod aut pene ſunt incompaſſibiles vt ius cōmune imponit mortē,ſꝫ ſtatutū minuit penam ⁊ imponit mēbri mutilationem.tūc ſtamus ſtatuto tanꝙ poſteriori.nam ſtatutū minuit pena3 a toto integrali ad partem: ⁊ qꝛ reſtringit gladij poteſtatem receſſum

eſt a veter

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

eſt a veteri.l.j.ó his qui ſunt ſui vel alie.iur.l.j.§.pe. ⁊.l.qui cum vno.§.qui poſt.de re mili. Item ſi pena pecuniaria ſit diminuta.nam in penis minimum debetur.⁊ in eodē genere pene puta vtraqȝ corporalis vel vtraqȝ pecuniaria.qḋ enim mutatur nō remanet in prima ſua figura.ſ̄.locati.l.cum in plures.§.lege. dicta. ¶ Si autē ſunt diuerſorū generū tunc nō fit legis nouatio.de accuſa.l.ſenat⁹.ſȝ tu dic īdiſtincte ꝙ
a pena ſtatutaria eſt exequenda[a] ⁊ nō pena iuris cōmunis.⁊ eſt rō q̄ poteſtates iurāt ſeruare ſtatuta ⁊ iuramentū obligat in forma,⁊ ſī eſt ſeruādū oīno:vt no. ſ̄.de cōditiōe ob cauſam.l.ſi pecuniā.in prin. Bald.

Additio Baldi.

1 ☞ Finis legis corrigit totam legem.

NOn eſt nouum. Vid ꝙ no. Jn. de reſcrip.c.j.in pe.gl.in fi.Bal.in fi.tex. an per penā per ſtatutū impoſitam ſit receſſum a iure cōmuni:vide in Spec.de accuſa.§.qualiter.poſt principiū.de duabus legibus cōtrariis:vide Cyn.C.de teſt.tu.l.iij. ¶ Jn gl.ibi corrigant.no. qḋ lex correcta vel caſſa habet̄ pro non lata.C.de na.lib.l.legē.ibi,ac ſi lata nō eſſet.vt no.eo.ti.l.iubem⁹.
1 ⁊ de lati.lib.tol.in princ. ¶ †Not.qḋ quandoqȝ finis legis corrigit totam legem:vt nota.ſ̄.ſi cer.peta.l.ſi tibi. ¶ Ibi alij dicunt ⁊ ma.q̄ cū lex dicit ⁊ ſi notat identitatē iuris ⁊ diuerſitatē caſus:ſed cū eſt aduerſatiua per ſe ſine copula notat diuerſitatē iuris ⁊ caſus:vt not.in.l.j.ſ̄.ne quis eū.ſecundum Ricar. Bar.
¶ Additio lecture vacātis in.l.ſȝ ⁊ poſteriores.bal.

SEd ⁊ poſteriores. Vide Cy.C.de rei vxo.ac.l.j.in fi.vid.ſ̄.de vulg. ⁊ pu.l.heredi.§.q diſcretas. ⁊.l.legatorū. §.ſi plures.de leg.ij.vide Jac.de leg.ij.l.fi.in fine.

1 ☞ Tot modis fit ſimulatio,quot fit fraus.
2 Simulatus,non eſt titulus.
3 Simulata traditio,non preiudicat poſſeſſori.
4 Qui nō poteſt eſſe poteſtas,non poteſt eſſe defenſor.
5 Prohibitum vna via,an alia poſſit attentari.

FRaus. Quero quis magis punitur an faciens cōtra legē expreſſe an ſub dolo ⁊ per fraudem. ⁊ dic quanto dolus eſt calidior ⁊ latentior tanto punibilior.ſ̄.de his q ſunt ſui vl' alie.iur.l.ij.§.pe.
b ¶ Et no.ꝙ fit fraus[b] legi.l.ſi libertus minorem.de iure patronatus.C.de ſecundis nup.l.hac edictali. fit fraus fiſco.vt.l.poſt contractū.de dona.fit fraus priuato:vt.l.ſicut.§.nō videtur:quib.mo.pig.vel hy
1 po.ſol. ¶ †Et nota.ꝙ tot modis fit ſimulatio quot modis fit fraus.C.mād.l.ab anaſtaſio.de aqua plu. arcen.l.emptor.⁊ vide qḋ nota.in Spe.de dona.§.j. v̄.itē pone aliqd. An emācipatio poſſit fieri ſimulate.⁊ dic ꝙ ſic.vt.l.j.§.is quoqȝ.de col.bo. ⁊ preſumit̄
c fraus[c] ſi diu ſtetit occulta.ſ̄.ſol.ma.ſi filio.p Jaco. de are.itē preſumit̄ fraus ex vna magna alienatiōe. l.oēs.§.lucius.ſ̄.de his que in frau.credi. Itē ex pluribus paruis ſimul iunctis facientibus vnum magnū.de leg.iij.l.nomē.§.j.⁊ ibi gl.no. Item traditio v̄balis ſine realitate,effectu preſumitur ſimulata:vt
2 §.ſuperuacuū. ¶ †Et no.ꝙ ſimulatus titulus non
3 eſt titulus.†Et ſimulata traditio nō preiudicat poſ
d ſeſſori:vt.d.l.emptor.⁊.C.de tranſac.l.cum ea.non tamen dicitur ſimulatio[d] vbi vna pſona pmiſſa a iure recepit pro alia permiſſa.de dona.l.iiij.§.ſi ab ignoto.ſȝ fraus eſt de permiſſo ad ꝓhibitum tendens occaſio.de do.inter virum ⁊ vxo.l.ſulpitius.⁊ not.hic
4 duas q̄ōnes per Guli. ¶ †Vltimo no.qḋ ille q non pōt eſſe ptās nō pōt eſſe defenſor:q̄ eēt fraus de noīe ad nomen.cū idem imperium ſolo noīe mutato daretur.vt no.gl.de domino. Ottone poteſtate qui in fraudem ſtatuti fecit ſe vocari in defenſorem:⁊ facit ad hāc.l.C.de pac.l.fi.C.de vſuca.p emp.l.ij.⁊ extra de renū.c.j.li.vj.ſo.mḡ l.filie mee.de pign.c.illo nos. de depoſi.grauis.per Jnno. Baldus.

Additio Baldi.

FRaus. Vide omnino Ja.in ſumma feu.in.v.char.v̄.verū. ⁊.§.qḋ dictū in glo.videndū.vide exemplū not.in.l.vlti.C.de pac.vide.C.de renun.dubium.de renun.c.j.lib.vj.⁊ eſt argu.ꝙ famul⁹
e fraudulenter repudiat⁹ non teſtificetur.[e] vide omni
5 no qḋ not. Jnno.de depo.grauis. ¶ †An autē prohibitū vna via poſſit alia via attentari.dic qḋ non alia equipollenti ſed alia differenti in effectu ſic. Vel dic aut actus eſt de genere prohibitorum:⁊ tūc qualibet via videtur prohibitum.aut non tūc aut prohibitio eſt facta ad odium,⁊ non comprehendit alium modum:q̄ odia ſunt reſtringenda ⁊c.aut ad fauorē: ⁊ tūc ſic.l.cū his.de trāſactio.vel dic ſi cōſtat de mente qḋ nunq̄ eſt recedendū a mente vt hic. Baldus.

PRinceps. Princeps nō eſt ſub
f lege fori[f] eſt tā ſub lege poli nature rationalis act⁹ autē ſui ſunt lege.de re iu.paſtoralis.i cle.⁊ dic vt no.C.eo.digna vox.per Cy.⁊ ibi no.Cy.qḋ princeps
g pōt contrahere[g] cum ſuis fidelibus ⁊ tenetur eis:de iure gen.⁊ ciuili:quia ciuili rationi natura.i.naturalis ratio cōparatur.ſ̄.depoſi.l.bonafides.nam ſi pnceps nō obligaret̄ alij certe nec alius obligaret̄ ei ex regula correlatiuorū ⁊ ſic eſſet principi interdictū cōmercium ⁊ eſſet tanq̄ exul.qui eſt oīm preſul. Bald.

Additio Baldi.

PRinceps. Vide qḋ no. Jnnocen.extra de ſta.mo.cum monaſteriū.⁊ p Cy.vū vi.l.meminerint.⁊.C.de leg.l.ſi per Accur. ¶ Ibi legibus.id eſt iure ciuili non naturali vel diuino:⁊ dic in Spec.de accu.ver. Itē papa ⁊ imperator.⁊ eſt ar. qḋ imperator poſſit inſtituere ſuum ſpuriū.C.de dona.inter vi.⁊ vxo.l.pe.ſed cōtra videt̄ quia eſt contra bonos mores quibus princeps nō eſt ſolutus.pma vera ſecus eſt in inferiore a principe:q̄ ex quo non pōt legem condere nec diſpēſare.vide ad iſtam queſtionem ꝙ no.Cy.in.d.l.pe.Bald.

1 ☞ Jn quibus cauſis eſt vtendum conſuetudine.
2 Conſuetudo extenditur de ſimilibus ad ſimilia.
3 Ex conſuetudine ratio tacita poteſt allegari.
4 Membra,vbi non habent legē propriam,recurrunt ad caput pro lege ⁊ moribus.
5 Poſterior conſuetudo tollit legem priorem.
6 Conſuetudo,an poſſit derogare legi ſcripte.
7 Ordini iudiciorū per pactum renuntiari non poteſt, bene tamen per conſuetudinem.
8 Juriſdictio per pactum dari non poteſt.
9 Autoritas probationis priuate ſcripture per pactū dari non poteſt.
10 Pactum pupillis ⁊ furioſis non preiudicat:conſuetudo vero ſic.
11 Malum dicitur duplex pene ⁊ culpe.
12 Quod conſuetudo trahatur ad legem.
13 Quod conſuetudo legem interpretetur.
14 Tria ſunt que integrant populi conſuetudinem.
15 Conſuetudo eſt actus pluralis ⁊ nō ſingularis.
16 Conſuetudo,an oriatur ex actibus ipſo iure nullis.
17 Conſuetudo,an valeat ꝙ ſententia feratur ſtando, vel ſine ſcriptura,vel ꝙ feratur per alium.
18 Statuta valent qḋ inſtrumenta habeant vim ſnīe.
19 Cōſuetudo,an inducatur ex actibus ꝯditionalibus.
20 Conſuetudo,an inducatur ex actibus arbitrorum.
21 Conſuetudo, an inducatur ex actibus nouam materiam ⁊ formam prebentibus.
22 De forma cauſali conſuetudinis.
23 Conſuetudo,an liget furioſos ⁊ infantes.
24 Conſuetudo,an liget abſentes ſicut preſentes.
25 Conſuetudo,an extendatur ad forenſes.
26 Clerici,an poſſint vti bñficio cōſuetudinis laicorū.
27 Ad conſuetudinem preſcribendam quantum temp⁹ requiratur.
28 Preſcriptio currit ex negligentia,conſuetudo vero ex diligentia.
29 Vnus actus,an interrūpat mille ex quibus conſuetudo oriebatur.
30 Per conſuetudinem,an poſſit induci, ꝙ conſuetudo non valeat.
31 Finis aliquando ponitur pro ratione.
32 Ratio,an ſit de eſſentia conſuetudinis.
33 Conſuetudo valet qḋ pactum nudum habeat ſtipulationis vigorem.
34 Rationū qdā eſt motiua ⁊ quedā determinatiua.

a ¶ Exequēda. adde pari.de pu.in trac.l.fin di.c.qd ſi per ſtatutū.⁊ do. alerā.de imo. in.l.ſanctio.de pe.⁊ Joan.de imo.in.l.ij.de pu.iudi.⁊ eundē bal.in.l.in eū.C.de fur.et in.l.data.C.q accuſare non poſ.

b ¶ Legi. Et quot modis ꝯ l.cōmittatur fraus.vide.d. bar.ſozi.i ꝯſil. lxviij.inci.cir. pmā.q.v̄ſi.iij. et ibi ⁊ ꝙuis in.j.pte.⁊ do. pe.phi.cor.in ꝯſil.xxix.inci. in pſenti in litera.b.in.iij. par.

c ¶ Preſumit̄ fraus.adde ꝙ pſumitur ēt ex pactis inſolitis q apponūtur in ꝯtibus vt p.d.p.phil. cor.i ꝯſil.xxiij. inci.viſis p tot.itē pſumit̄ ex nimia cautela vt p eū in ꝯſi.ccxvij.inci. quiriac⁹.infra f.itē preſumitur ex clauſula inſolita.vt p eū in cōſi.cccxiij.incip.videt̄ infra.m.in.iij. pte.⁊ adde ꝙ fraus eſt ſpēs doli.nā dol⁹ ē genus ⁊ fraus eſt ſpēs.vt per eū in ꝯſ.lxxxi. incip.viſa.in litera.f.in.d.iij. parte.

d ¶ Simulatio. ſimulationum aūt quot ſpēs ſint.vide tu.d. bar.ſozi.in ꝯſ. cclxiij.inci.viſis inſtrumentis.v̄ſ.circa.ij. q.j.ij.parte vbi qd pprie ſit ſimulatio.⁊ an ⁊ qñ ⁊ per quem allegari poſſit.

e ¶ Non teſtificet̄.vide tu feli.in.c.in literis.in princi. de teſti.

f ¶ Sub.l.fori: quare aūt pnceps dicat̄ ſolutus legibus. vide feli.in.c. canonū.ad fi.de conſti.in ver.j. colligitur quō ⁊ qualiter diſtinguatur.

g ¶ Contrahere.⁊ adde qḋ pnceps dȝ ſeruare cōtractū inuitū cū ſubdito vt p do. pe.phil.cor.in cōſil.lxx.lci.in hac.in litera m.in.iij.parte.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

35 De prorogatione conſuetudinis.
36 Sermo,in vulgari,quando eſt dubius,debet in lati-
num transferri.
37 Conſuetudo per teſtes ſingulares,an probetur.
38 Qualitas ſecundum legiſtas eſt quicquid inducit al-
terationem ſubiecti.
39 Teſtis in quolibet predicamento poteſt reddere ra-
tionem entis ꝛ non entis.
40 Similitudo ꝯſuetudinis,an poſſit ꝓbari ꝑ teſtes.
41 Uerbo probato,probatur animus.

De quibus. Ubi deficit lex vel legis vſus ſta-
tur conſuetudini vel ſimilitudini vel cōn-
ſuetudinis vrbis.,.h.d.deficit lex:qꝛ nō la-
ta.vt in prin.deficit vſus legis:qꝛ abrogata.vt in fi.
le.¶ Et not.ordinē quod primo cōſuetudo.ſecundo
eius ſimilitudo,tertio ꝯſuetudo vrbis.Et not.ratio
nē:qꝛ inueterata conſuetudo eſt lex tacita.ꝛ no. rōnē
rationis ex tacito conſenſu ꝛc.ꝛ no.confirmationem
rationū:qꝛ idem operatur tacitū habens ſua eſſen-
tialia qḋ operaꝛ expreſſum ſuppoſita eadē potentia.
diſponētis:ꝛ hoc ideo qꝛ conſenſus verborū admini
1 cula nō deſiderat.¶ †Querit in qbus cauſis eſt vten-
dū cōſuetudine.rñdet iuriſcōſultus:ꝛ dicit vbi non
vtimur lege ſcripta:q̄ eſt vel qꝛ nō lata vel qꝛ ꝑ cōſue
tudine abrogata.ꝛ ad vtrūqꝫ ꝓbandū laborat autor.
No.ꝙ cōſuetudo ius facit.¶ Itē no.ꝙ vbi habe-
mus idē nō recurrim⁹ ad ſimile.¶ †Itē no.ꝙ cōſue
3 tudo extēdiꝛ de ſimilib⁹ ad ſimilia.¶ †Itē no.ꝙ de
ficiente cōſuetudine pōt allegari tacita rō ꝛ equitas
ꝯſuetudinis.¶ Itē no.tacitā rationē tacite legis.i.
4 cōſuetudinis ꝑ lege habitā.¶ †Itē no.ꝙ vbi mem
bra nō habēt legē propriā,recurrūt ad caput ꝑ lege
ꝛ morib⁹.ſec⁹ ſi mēbra habēt propriā legē vt hac.l.ṗ-
mo ꝛ ſecūdo reſpōſo.C.de teſtamētis.l.fi.ꝛ qḋ no.xj.
di.c.nolite.per Io.ꝛ facit ad notata.C.de iure dotiū.
l.etiā.ꝑ Cy.¶ No.in.§.inueterata duo ſubſtantialia
ſcilicet tempus cōſtitutū a iure dum dicit inuetera-
ta:ꝛ actuū frequentiā.dum dicitur moribus ꝛ in ver
ſiculo.nā cū ipſe ſtatutū addit tertiū ſubſtātiale ſci-
licet tacitū cōſenſum populi.Itē ex cōparatiōe quā
facit de ſtatuto ad cōſuetudinē patet quartū ſubſtā
tiale ſcilicet ꝙ ſi populus talis q̄ poſſit ſtatuere.naꝫ
a ſi nō pōt in expreſſo nec in tacito[a] cū vtrobiqꝫ requi
ratur par potētia cauſe efficiētis.Et ideo ſi ſtatuto
ciuitatis caueꝛ ꝙ ſyndici villarū teneātur denuntia
re maleficia ꝛ quedā villa ſtetit per centū annos ꝙ ī
ea nō fuerunt maleficia denunciata.tñ illa conſuetu
do eſt inualida cū illi de illa nō habēt poteſtatem ſta
tuēdi niſi iſta ꝯſuetudo eſſet expreſſe approbata ꝑ ſu
periorē:vt dicta.l.fi.C.de teſtamentis.¶ Item nota
ꝙ lex ꝛ conſuetudo differunt ſicut expreſſum ꝛ taci-
b tum[b].¶ Item ſicut ſcriptum ꝛ non ſcriptū.¶ Iteꝫ
ſicut inſtantaneum ꝛ ſucceſſiuuꝫ quia ſtatutum vno
inſtanti fieri poteſt.ſed cōſuetudo ſimilis eſt homini
qui nō perficitur niſi temporis curſu ꝛ niſi ſit prouе-
cte vt ita dixerim etatis lentiori igiꝛ paſſu procedūt
potius tacita quam expreſſa,quia nō ſunt ita certa
nec ita ſolēni ſolēnia ea q̄ ex cōiecturis veniunt ſicut
5 ea q̄ expſſa ſunt.facit qḋ no.C.ḋ do.ꝓmi.l.ij.¶ †No.
ꝙ poſterior conſuetudo tollit legem prioreꝫ.Itē lex
legem.Item conſuetudo conſuetudinē.de adimen.
l.mella.§.j.quia ſemꝑ id ꝑualet quod nouiſſime fa-
ctū eſt.de acqui.poſ.l.ſi qs ante.¶ Modo venio ad
opp.ꝛ vꝛ qḋ principium hui⁹.l.cōtradicat fini.nā in
princ.dicit cū nō habemus.l.ſcriptam recurrim⁹ ad
conſuetudinem contra imo idem ſi habemus.l.ſcri-
ptā:vt.j.e.§.fi.ſol.ibi nō dicimur habere.l.qꝛ ē abro-
gata.C.de la.liber.tol.l.j.in prin.¶ Caue tamen qꝛ
vbi lex non eſt omnino lata procedimus in conſuetu
dinē vltra tenorem conſuetudinis per ſimilitudinē:
ſed vbi lex eſt in pluribus caſibus ſimilibus lata.et
eſt in vno caſu per deſuetudinem abrogata.tūc con-
ſuetudo non extendiꝛ ad alterius caſus correctionē:
vt.C.de ſac.ſanc.eccle.auꝛ.quas actio.C.de ap.l.preci
pimus.in fi.quia legum correctio eſt odioſa.¶ Non
ob.C.ad.l.viſce.l.fi.quia ibi non eſt caſus ſimilis:ſed
prorſus idem.ſed eſt in perſonis que ſunt vnū ꝛ ideꝫ
id eſt in viro ꝛ vxore.vel ibi ī correlatiuis vbi muta-
to vno extremo mutatur reliquum.vt.l.fi.de accept.

6 ¶ †Scḋo opponitur ꝛ videtur ꝙ cōſuetudo non poſſit derogare legi
ſcripte.vt.C.e.l.ij.ſo.dicit pla.ꝙ illa corrigit iſtā qꝛ hodie ſolus ꝓceps
facit legē.ꝛ ideo hodie nulla cōſuetudo valet niſi ſit inducta de cōſcien
tia principis.ḃm Pla.ꝛ hoc tāgit gl.viij.di.c.fruſtra.ſed illa opi.eſt fal
ſa.nā tēpore huius.l.ita erat imperator ſicut hodie.vñ in ſua poteſtate
nihil eſt additū vel detractū.vt.ſ.ti.ij.l.ij.§.nouiſſime.ḃm Cy.ꝛ ideo nō
requiritur ſciētia principis in ꝯſuetudine ſingulariū locoꝝ caſus eſt in
c.j.de cōſti.li.vj.vbi dicit cōſuetudinē eſſe validam ꝛ tñ principē neſcire
eam vt not.iiij.diſt.c.leges.ꝛ ideo dixerūt alij ꝙ lex cōtraria loquiꝛ de
lege nō abrogata.qꝛ populus quiqꝫ vtebatur lege quiqꝫ cōſuetudine.nā
ratione diſcrepātie ꝛ cōtrarietatis actuum cōſuetudo redditur impre-
ſcriptibilis:vt.l.nemo.§.tēporalis.de reg.iur.vt ibi not.¶ Alij dicūt
aut cōſuetudo eſt ꝯ autoritatē legis ſuperioris:aut eſt cōtra ius diſpo-
ſitū a lege non tñ eſt cōtra autoritatē legis ſuperioris.Primo caſu nō
valet cōſuetudo quia minor autoritas non tollit maiorē ꝛ hoc eſt vbi-
cūqꝫ ſuperior id eſt imperator prohibet conſuetudinē:vt.C.de fur.auꝛ.
nauigia.ꝛ in auꝛ.oēs peregrini.C.cōia de ſucceſ.ꝛ in auꝛ.caſſa.C.de ſac.
ſan.eccle.ſecūdo caſu valet,vt ſi ius commune diſponit quod ſuccedat
mulier:ſed ius conſuetudinis ordinat qḋ non ſuccedat.¶ Item ſi ius
cōmune dixit qḋ non poteſt quis alteri ſtipulari cōſuetudo dictat con-
trariū ſtabitur cōſuetudini:qꝛ non eſt contra principem iſta cōſuetudo
eſt cōtra priuatos.nā aliud eſt eſſe cōtra,aliud preter.de verb.obli.l.ſti
pulatio illa.§.alteri.ſed iſtud eſt bene dictum:ſed non ad.l.contrariam
ſed eſſet bona ſo.ad auꝛ.nauigia.ꝛ ſimiles.Alij dicunt aut eſt.l.que pōt
abrogari per pactū ꝛ tunc valet conſuetudo aut non poteſt tolli pacto
c et tunc nec cōſuetudine.qꝛ cōſuetudo dicitur pactum[c].j.eo.l.licet ꝛ ea.
ſed certe illa regula affirmatiue ꝑlata.ſ.quicqd poteſt induci pacto po
teſt induci ꝛ cōſuetudine eſt vera:vt.j.de pac.l.nō impoſſibile.ꝛ de reg.
iur.l.nec ex ꝑtorio.ꝛ.l.nec pignus.§.priuatorū.in gl.ꝛ.C.de decre.decu.
in rub.lib.x.ꝛ valet ideo ſtatutū qḋ pater teneatur pro delicto filij ſol-
uere pecuniariam penam quia hoc poteſt pacto fieri ſecus in corporali
pena.vt no.xxiij.q.v.cum homo:ſed ſi regula formetur negatiue qḋ nō
poteſt pactū nec cōſuetudo.Iſta eſt falſa niſi intelligeremus de pacto
publica autoritate totius populi munito ecce per pactū non poteſt re-
nunciari macedoniano.tamen ſtatutum ꝛ cōſuetudo in contrarium va
7 let.†Item per pactū non poteſt renunciari ordini iudicioꝝ tamē per
conſuetudinē poteſt.vt in auꝛ.de fideiuſ.§.argentū.ꝛ.C.de conſti.pecu.
8 l.ij.in fin.†Item per pactū non poteſt dari iuriſditio.vt.l.priuatorū.j.
de iudic.ſed per conſuetudinē ſic etiā omnino priuate perſone.ꝛ etiam
9 mulieri.C.de arbi.l.fi.in glo.C.de diuer.offic.l.viros.lib.xij.†Item per
pactum non poteſt dari autoritas probationis priuate ſcripture:ſed
ꝑ conſuetudinē ſic extra de fide inſt.c.cū.p.tabellio.per Inno.ſꝫ certe
ſi voci viue vnius pōt ex diſponentis autoritate dari robur ꝓbationi,
vt.l.theopōpus.j.de dote preleg.ergo ꝛ voci mortue.arg.j.ea.l.§.nā cū
10 ipſe.Itē nō valet pactū de futura ſucceſſione ſꝫ cōſuetudo ſic.†Item
pactū non preiudicat pupillis ꝛ furioſis:ſed conſuetudo ſic.vt.l.ſi ſine,
§.luci⁹.de admi.tu.niſi in his que procedūt ex animo:qꝛ tūc non pre-
iudicat ipſis cū aliter infelicitate facti:alter innocētia cōſilij excuſetur.
de officio preſi.l.diuus.de ſicar.l.infans.gloſatores dicunt aut cōſuetu
do eſt generalis de cōſcientia principis tolerata ꝛ generaliter vincit le
gem.exemplū.C.de iudi.l.rem nō nouā.aut ſpecialis alicuius loci vbi
nō curo de ſcientia principis.ꝛ tunc tollit in eo loco vſum leg.ſed ex-
tra eū locū lex remanet in ſua firmitate.nimirū ſi extra illū locū cōſue-
tudo nō eſt:ꝛ ideo nō pōt venire ad conflictū cū.l.qꝛ nō ens nō pōt con
fligere ens.Itē qꝛ cōſuetudo eſt facti ꝛ facta ſuis limitibus ſunt cōten
ta.inſtitu.de ſtipu.ſer.§.cū factū.ꝛ.j.de iti.actuqꝫ priua.l.j.§.iulianus.
Caue tibi.qꝛ dico qḋ cōſuetudo laicalis vincit ibi vſum.i.obſeruantiā
legis nō aūt dico ꝙ fundus eradicet de illo legē:nā illa ſunt diuerſa.
Si eñ radicitus radicaret legē de illo loco:ꝛ ponam⁹ qḋ fiat ſtatutum
ꝙ conſuetudo ſit caſſa ille locus remaneret ſine vlla lege.ſ.de ori.l.ij.§.
j.ſed qꝛ non eſt abolita lex ſed effectus legis,tunc ſublata conſuetudine
remanem⁹ in iure cōi.ꝛ hec res reuertitur ad naturā ſuā qꝛ nō erat om
nino extincta ſed velata.arg.ſ.ti.ij.l.manumiſſiones.ꝛ qḋ no.C.de ſac.
ſan.eccle.auꝛ.quas actiones.ſimile no.ex ḋ cōſue.c.cū inter.ꝑ In.Alij
dicūt aut eſt cōſuetudo bona aut mala.ꝛ nō declarant que ſit bona ꝛ q̄
mala.ꝛ iō tu dic ꝙ bona eſt que cōtinet bonū honeſtū.ſ.tit.ij.l.iuſtitia.
§.j.vbi gſa vt non eaꝛ de nocte qꝛ male agēs odit lucē.l.j.de ven.inſpi,
honeſtū eſt ergo nō ire de nocte.Itē bona eſt q̄ cōtinet bonū cōmune.i.
vtile reipublice.C.de primipilo.l.vtilitas.lib.xij.j.ſolu.matri.l.j.ꝛ.j.de
condi.ꝛ de.l.hoc mō.ꝛ ideo bona eſt cōſuetudo ꝙ in cauſa dotiū proce
datur ſummarie ꝛ ꝙ inſtrumēta executioni mandentur ꝛ ſimilia.Iteꝫ
eſt bona que cōtinet bonuꝫ honorabile,puta eſt conſuetudo qḋ docto
randi doctorentur publice ꝛ nō ſecrete:qꝛ eſt honor publicus.Item ꝙ
d debeāt portare varum:qꝛ habitus virū oſtendit.[d] vt.C.de fabricen.l.ſti
gmata.ꝛ in.c.ſi iudex laic⁹.de ſen.excō.lib.vj.Maluꝫ autem eſt duplex
11 ſcꝫ malū culpe ꝛ malū pene.†Primo mō non vꝫ conſuetudo q̄ inducit
malum culpe:vt conſuetudo ꝙ liceat fenerari ad duos denarios pro li
bra.qꝛ ordinaꝛ ad delicta ꝛ delinquenti ꝯ legem dei ꝛ nature certe fert
opē.imo armat hominē contra legē diuinam de hoc no.C.de vſur.auꝛ.
ad hoc.ꝛ gl.in.l.at qui natura.§.fi.in fi.j.de neg.geſt.ergo conſuetudo
que d:

a ¶ In tacito.ꝛ
hoc idē tꝫ do.
ma.ſozi.i ꝯſil.
vij.ici.nūc q̄ſi
ſito.v.cir.ſcḋꝫ
principalē.q.ī
vſi.ſe.in.j.pte
dū dicit qḋ vt
ꝯſuetudo idu
catur neceſſa-
riū ē ꝙ maior
ps ppli ea vta
tur nō ꝑ mino
rē ptez induci
pt cū cōſuetu-
do ſit tacita
lex.ꝛ tacitum
nō pōt induci
ab eo q expreſ-
ſum actū gere
re non pōt.nā
vt ipſe dicit il
le q expſſe non
pōt legem vel
ſtatutū conde-
re nec pōt per
eius obſeruan
tiam inducere
vñ vt ibi ꝑ eū
vſus mulieris
infantium ꝛ ſi
milium qui nō
cōparantur in
numero eoꝝ
qui poſſant le-
gem vel ſtatu-
tum condere
non operatur.
b ¶ Et tacitum.
vñ ſicut lex in
ducitur abſqꝫ
actu iudicia-
rio ita ꝛ cōſue
tudo tacite vt
idē tenens di-
cit.d.bart.ſo.
in ꝯſ.xcx.inci.
in cā.i ſi.j.col.
in prima pte.
c ¶ Pactum.
dic ꝙ exparа-
tur pacto vt ꝑ
eūdē bal.in.l.
liberti.vſic.q̄ri
tur de eo.C.de
oper.lib.ꝛ ſa-
pit naturā pa
cti vt ꝑ eundē
i.l.j.ḋ ſer.fug.
vbi eſt glo.
d ¶ Oſtendit.
adde dy.in cō-
ſi.iiij.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

que de vitiis mores nõ vʒ,qm̃ ineſt ſibi vitiũ a radice. Mala
eñi adinuẽta.maleq̃ꝫ ꝯſuetudines,nec ex lõgo tpe,nec ex lõga
ꝯſuetudine ꝯfirmant̃.vt in aut.vt nul.iu.§.ij.col.j.hac rõne.ſ.
ꝙ cõſuetudo foueat malos mores.ita ꝙ inducat pctm̃ nõ tol
lit.l.imperator eñi qui dat cõſuetudinib⁹ autoritatẽ nõ intẽ
dit ꝑ hoc eſſe autor delictorũ.ar.C.ſi aduer.vẽ.l.j.⁊.j.mã.l.cre
ditor.§.fi.qõ eñi nulla rõne ipſe cõcederet aliis cõmittere nõ
vr̃.vt.l.ſi pater.ſi in frau.cre.ſi autẽ cõſuetudo inducat malũ
pene.i.penã,quadã occaſione ꝓtenſa inſligat innocẽti.tũc aut
talis pena põt deduci in pactũ vt pena pecuniaria,⁊ valet cõ
ſuetudo.aut nõ põt deduci in pactũ,vt pena corporalis,⁊ nõ
valet cõſuetudo:vt no.C.de decre.decu.in rub.¶ Tertio op.
et videt̃ ꝙ cõſuetudo nõ tollat.l.ſed tollat̃ ꝑ legẽ q̃r imperia
les ꝯſtitutiones in omni loco ꝓualere opꝫ.l.iij.§.diuus. de ſe
pul.vio.ſol.aut cõſuetudo eſt introducta poſt legẽ,⁊ preualet
cõſuetudo vt hic.aut ꝯ̃,cõſtitutio eſt facta poſt cõſuetudinẽ ⁊
tollitur cõſuetudo per cõſtitutionẽ,vt in ꝯtrario. ¶ Quar
to ꝯ̃ hãc ſol.opponit ꝙ cõſuetudo ſpecialis non tollat̃ ꝑ legẽ
generalẽ ſeq̃ntẽ.vt in.c.j.de cõſtit.li.vj.ſol.aut cõſtat de mẽte
legiſlatoris,ſcʒ ꝙ vult tollere cõſuetudinem,⁊ tũc ſtatur legi
tanq̃ ſuperiori.aut cõſtat cõtrariũ, et tũc ſtatur cõſuetudini
in loco ſuo.aut dubitat̃,⁊ tũc aut id qõ cõſuetudo permittit,
noua ꝯſtitutio cẽſet eſſe delictũ vel malũ publicũ, ⁊ penã im
ponit:⁊ tũc lex preualet:q̃r vbi lex credit ineſſe delictum, non
poſſet de nouo ꝯſuetudo fieri.ergo nec in futurũ ꝑmanere:vt
d.§.diuus.⁊ adde qõ not.in.c.ſtatutũ.in gl.non q̃r. de elec.in
6le. Aut lex nõ iudicat illud eſſe delictũ,qõ eſt preambula cõ
ſuetudine introductũ,⁊ tũc nõ tollitur ꝯſuetudo certi loci ꝑ
legẽ gñalẽ q̃r ſpẽs a gñe ſemꝑ eximit̃,⁊ q̃r princeps nõ credit̃
velle qõ neſcit volũtas:eſt eñi actio intellectus cognoſcentis,
vnde nemo dr̃ velle qõ in mẽte nõ cogitauit.vt.j.de ſuppel.le.
l.Labeo. ¶ Quinto opp.vr̃ ꝙ cõſuetudo ꝯ̃ legẽ nõ valeat, ⁊
arguo ſic,aut eſt ꝑ errorẽ populi obſeruata,⁊ non vʒ q̃r abeſt
ꝯſiliũ ⁊ cõſenſus,aut ex certa ſciẽtia, ⁊ multo min⁹ dʒ valere.
q̃r non dʒ eſſe melioris cõditionis popul⁹ delinquẽs, q̃ inno
cens:vt.C.e.l.ij.ſol.dico ꝙ ex certa ſciẽtia,tñ in hoc nõ eſt de
lictũ,q̃r lex poſitiua põt mutari per cõſuetudinẽ, ſine aliquo
delicto,imo ſepe meliores ſunt cõſuetudines quã ius cõmu
ne. Verbi gratia,ſi eſſet cõſuetudo venetorũ,qui ſunt milites
mercãtie ⁊ maris.vt no.j.de bo.poſ.ex teſt.mili.l.j.ver.in claſ
ſibus.ꝙ omnia iura loquẽtia de militũ teſtamentis,habẽt lo
cum in militibus ⁊ mercatoribus claſſicis. q̃ro quã inconue
nientiam hʒ hec conſuetudo,nẽpe nullã.vt extra de teſt.c.cuʒ
eſſes.⁊.c.relatũ.q̃ autẽ ꝑ errorẽ iuris obſeruata ſunt,ius nõ fa
ciunt,niſi error fuerit in inchoatione ſed in obſeruãtia fuerit
conſenſus.vt.l.ij.de ſupel.leg. Vel dic qõ non eſt curãdum de
errore.l.poſitiue,dũmodo conſuetudo habeat in ſe voluntatẽ
populi,⁊ rõnem naturalem, vel muiuũ bonũ. nã tractari ne
ſciunt.l.noſtras,tñ habent ꝯſuetudines ſuas validas,ſʒ illud
eſt,q̃r.ll.noſtre nõ ſunt ſcripte neſciẽtibus eas.C.de teſta.l.ũn.
in prin.l.vniuerſis ignorantibus ipſas,aut turcis ⁊ hic in fri
uoli eſt legũ ignorãtia.⁊ tñ viget ꝯſuetudo ꝓbabilis obſeruã
tie. Item Anglia ⁊ Gallia ⁊ in locis infinitis, nimirũ ſi pri⁹
fuit cõſuetudo hoĩs q̃ lex Romanorũ.vt inſt.de iure natura.
§.ele gãter.lex ergo qõ non rõne.j.eo.loquitur in ꝯſuetudine,
quã rõ naturalis ſimul ⁊ ciuilis infringunt.⁊ ſic duplici iuſti
tia ſibi obuiãte naturali.ſ.⁊ ciuili.vt.j.de depoſi.l.bona fides,
conſuetudo erronea non vʒ,q̃r ex certa ſciẽtia ⁊ nõ ꝑ erroreʒ
introducta,tñ nõ trahit̃ ad ꝯſequentiã.i. ad ſimiles caſus,ne
multiplicemus inconuenientiã.nã inconuenientia nõ habent
radicẽ,⁊ iõ non pullulãt:arida eñi ſunt.vt.ſ.eo.l.qõ vero con
12 tra rõnem.⁊c. ¶ † Sexto opp.⁊ vr̃ ꝙ cõſuetudo non corrigat
legẽ ſed trahat̃ ad legem.extra de conſue.cũ dilectus.Sol.ibi
põt interpretari ſm̃.l.hic non:q̃r contraria legi. ¶ Septimo
opp.qõ cõſuetudo non corrigat.l.ſed interpretet̃.l.vt.j.e.ſi de
13 interpretatione. † Solu.ibi venit ad interpretandũ,hic ad cõ
trariandũ ⁊ derogandũ.⁊ ſic nõ ob. ¶ Octauo opp.dr̃ hic ꝙ
a cõſuetudo extẽdit̃ de ſimilib⁹ ad ſimilia.ᵃ contra,omnis con
ſuetudo eſt ꝓſcriptio.ſʒ ꝓſcriptio non extendit̃: vt.l.j.§.Iul.
de iti.actuq̃ꝫ pri.ergo nec ꝯſuetudo.rñdeo,dũ dt omnis ꝯſue
tudo eſt ꝓſcriptio. Iſtud nego,q̃r ꝓſcriptio eſt rerũ cõſuetudo
morũ,⁊ lʒ noĩe conſuetudinis intelligamus de preſcripta. de
elect.c.cumana.tñ exponit̃ preſcripta.i.roborata ſeu firmata.
Dicitur tñ ſimilitudinarie, q̃r ſicut ꝑ ꝓſcriptionẽ priuati acq
runtur bona,ita ꝑ cõſuetudinẽ acq̃rit reſpublica ius, qõ ꝑ.l.
ſeruat̃.vnde conſuetudo põt dici ius ꝓſcriptũ, ⁊ magis extẽ
ditur preſcriptio conſuetudinis q̃ eſt fauorabilis ⁊ vtilis rei
publice quã ꝓſcriptio reruʒ q̃ eſt vigoroſa ⁊ interdũ odioſa.⁊
adde qõ no.Inn.de of.arch.c.dilecto.⁊ ꝯſuetudo iuri ꝯ̃ria nõ
req̃rit titulũ ſeu cãm.j.de teſti.l.iij.in fi.ſʒ ꝓſcriptio ſic.vt in.c.
ad decimas,de reſtit.ſpo.li.vj.⁊ in ꝓſcriptiõe ciuili interpreta
tio fieri nõ põt, niſi per eum cuius intereſt. ſed in ꝯſuetudine
vnus actus cõtrarius publice notus interrũpit nocentẽ con
b ſuetudinemᵇ generaliter quo ad oẽs.vt no.in.l.j.nemo.§.tẽpo
poralis.de reg.iur. ¶ Nono opp.dr̃ hic ꝙ nõ refert inter v̾ba
⁊ opera,id eſt facta contraria.C.de ſen.ex breui.re.l.ij. ⁊ fi.ſol.
ibi i his q̃ tacite pñt exponi factis loq̃mur, ſec⁹ vbi v̾ba ſunt
formalia ſeu neceſſaria.ſic.j.de adop.l.ij.§.fi.⁊.l. ſi pater natu
ralis. ¶ Decimo opp.q̃r hic ĩnuit ꝙ ſcriptura ſit de eſſe legũ.
qõ nõ vr̃ verũ, q̃r ſic placet legiſlatori ſine ſcriptura interue
niat ſiue nõ.de cõſti.prin.l.j.ſol.ibi loquit̃ qõ habet̃ ꝑ lege,dũ
tamen ſeruet̃ forma.vt.C.eod.l.humanũ.⁊ dic vt ibi per Cyn.
¶ Nunc veniam⁹ ad.q.de ſubſtantia conſuetudinis, ⁊ de ei⁹
ꝓrogatione, ⁊ de eius etiã probatione,⁊ tria ſunt integrantia
14 conſuetudinẽ.† cõſenſus populi,morum frequẽtia ⁊ tpis diu
turnitas.⁊ ꝓmitto ꝙ in conſuetudine ſunt quatuor cãe.i. ma
terialis,vt frequens factũ,ſiue actus. Formalis,vt cõſenſus.
Efficiẽs,vt tp̃s finalis.vt rõ,⁊ vtilitas cõſuetudinis. ¶ Cir
ca primũ q̃rit̃,nũq̃d ex vno facto actu ꝑmanẽte lõgo tpe pu
blicato vt ex ponte facto ſuꝑ viã publicã ⁊ in oculis omnium
patente,inducat̃ cõſuetudo:⁊ vr̃ ꝙ non, q̃r vnus actus nõ eſt
mores.⁊ mores requirũtur. vt hic in verbo moribus. Iteʒ qõ
ſemel fit,nõ meret̃ vocari lex hoĩm:q̃r nõ eſt actus hominum
ſed actus hominis in ſingulari. Itẽ in vno actu nõ verificat̃
diffinitio ꝯſuetudinis ſed a quo remouet̃ diffinitio,⁊ eius dif
finitum.vt.l.j.ſ.de dolo. In cõtrariũ vr̃, nã habito effectu nõ
curamus de mõ:vt.l.fi.ſ.man.ſed q̃r apparet de cõſenſu popu
li ꝑ vnum actũ,habemus cõſenſum populi.ergo de modo nõ
curamus.ſed ſic rñdet̃,aut modus eſt cã rei . ⁊ tunc curamus
de modo tanq̃ de forma.de ver.ob.qui Rome.§. Flaui⁹.aut
res eſt cã modi,⁊ tũc nõ curam⁹ de mõ.vt.C.de inſtit.⁊ ſubſti.
l.mr̃. ¶ Nũc ad propoſitũ,modus eſt cã ꝯſuetudinis, igit̃ re
quiritur modus,id eſt actuũ pluralitas.⁊ ſi dicat̃ ſufficit cõ
ſenſus. Rñdeo,verũ eſt in forma debita, q̃r non eſt conſenſus
15 iteratus prout conſuetudinis rõ ⁊ natura exigit.† Item con
ſuetudo eſt actus pluralis non eſt ſingularis, ⁊ hec eſt verior
opi.vel dic ꝙ requirit̃ preciſe actuũ pluralitas ſi cõſuetudo in
ducatur nõ cõtradicendo ſed ſi cõſentiendo, ſufficit vn⁹ act⁹
publicus publice ⁊ notorie factus: qui adeo placet populo ꝙ
vult conſuetudinẽ inducere ex ipſo,qñ oẽs talẽ actũ laudant,
licet de eo expreſſe ſtatutũ non faciant.nã vt ait Petr.actuũ
frequẽtia requirit ſinẽ eliciẽdi cõſenſum populi.ſi ergo appa
ret de cõſenſu ꝑ vnicum actũ.tunc vnic⁹ actus eq̃pollet mul
tis virtute ⁊ efficacia ipſi⁹. Vel dic aut ille vnicus eſt act⁹ to
tius populi,aut vnius ꝑſone,primo caſu facilius trãſit in cõ
ſuetudinem,q̃r hʒ ſymbolũ cũ.l. puta populus ſtatuit nõ ſo
lenniter vnũ quid,nec fuit ſcriptũ,nec habuit formã.l. tñ illõ
obſeruauit lõgo tpe, puta ꝙ nullus edificet turres, ⁊ Titius
ſolus volẽs edificare fuit ꝓhibit⁹. alii deinceps lõgo tpe non
tentauerũt,⁊ ſic expreſſum inualidũ cõfirmatũ tpe vocabitur
cõſuetudo,ſi aũt fuit act⁹ vnius ꝑſone,talis act⁹ ſolus nunq̃
fit gñalis cõſuetudo,q̃r ex vno particulari,nunq̃ fit vniuerſa
le,nã vnus nõ eſt vniuerſus,nec vnũ eſt vniuerſale nec plura
le eſt.vt.l. Julius phebus.ſ.ad Treb.prima opi. verior eſt,q̃r
requiret̃ indiſtincte frequentia vel ſaltẽ pluralitas actuuʒ vel
ſñiarum eundem actum vel plures firmantiũ.vt.j.e.l. nã im
perator.in verbo ſimiliter. nõ eñi poſſumus recedere a tex.nã
hic tex.dt moribus in plurali.vt inſti.de iure nat.§. ex nõ ſcri
pto.ſimiliter dr̃ moribus.vt in.l.moribus. de vulg. ⁊ pu.ſub.
⁊.ſ.de adop.l.ſi tibi filius.⁊.j.q̃ ſit lon.conſue.l.j.dt frequẽter.
C.de edili.priua.an in totum.ſimiliter eſt in verbo frequẽter.⁊
hoc tenent Guli.⁊ Cy.ecce quod nõ ſufficit vn⁹ actus. ¶ Sʒ
q̃ro an ſufficiant duo actus,⁊ vr̃ ꝙ non. vñ licet bis in decen
nio ſit ſeruatũ ꝙ maritus ꝓmortua vxore lucret̃ dotẽ vel bo
na paraſernalia. vt extra de teſta.c. Raynutius tñ non ſuffi
ciunt duo actus,q̃r qõ bis fit contẽnunt legiſlatores.vt.ſ.eo.
l.quod eñi ſemel.certe illa lex nihil facit, q̃r loquit̃ in eo qõ eſt
aptũ ſepius cõtingere.ſʒ ille caſus eſt aptus ſepius ꝯtingere.
Gloſatores dicunt ꝙ ſufficit binus actus.vñ ſi bis fuit ꝓnun
tiatum ⁊ interuenit tp̃s legitimũ ſatis eſt.allegat gl.in argu.
l.iij.de epiſ.audien.q̃ nihil facit,q̃r ibi loquitur in aſſuetudine
delinquendi q̃ facti improbati, ſʒ nos loq̃mur de ꝯſuetudine
probari que hʒ vigorem legis.⁊ iõ dicunt doct. ꝙ de numero
actuũ nõ põt dari certa regula. Pñt eñi eſſe actus multũ no
minati in populo ⁊ tũc ſufficiũt duo actus vallati tpis admi
niculo. Pñt eſſe alii actus parũ ſciti in populo:⁊ tũc requirũ
tur plurimi actus.ergo in cauſis grauibus q̃ non dirimũtur
ſine magno ſtrepitu ⁊ lõgo certamine,ſufficiũt due ſñie, q̃r ꝑ
ueniũt veriſimiliter in notitiã gẽtis.ſʒ in cauſis leuibus ⁊ ma
xime vilium ꝑſonaꝝ nõ reſonat ita negotiũ nec efficit̃ notoriũ,

a ¶ Ad ſimilia. adde do. Pe. Phili. cor. in ꝯſil.cccxxj.ici. ſ hac.in lſa.g. in.iiij.parte. ⁊ do. Bar.ſozi. in ꝯſi.cclij.ici. viſis. in verſi. gnimo. in fi. ſ ij.parte.

b ¶ Cõſuetudi nẽ. adde idem tenentẽ. d.ma ria.ſoc.in cõſi. vij.incipi.nũc queſitorũ.ver. alteri⁹ ad pre dicta in ſili.j. parte.⁊ intelli ge prout ibi ꝑ eum. ꝑ vnicuʒ actum conſue tudine cõtra rium ante per fectam cõple tam ſeu ꝓſcri ptam conſue tudineʒ.ita ꝙ de nouo neceſ ſarium eſt inci pere preſcribe re conſuetudi nem ⁊ adde.d. Bar.ſozin.in cõſil.cxcij.inc. capio diſſicul tatem.in verſ. nec premiſſis ob.in fin.in.ij. parte. ⁊ quib⁹ caſibus tolli poſſit ꝑ vnicũ actũ.vid Feli. in.c.cuʒ acceſ ſiſſent. ad fi.in verſic.ſunt ta men.de conſti.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

⁊ ideo actus debēt eſſe ſepiſſimi ⁊ ꝑ multas manꝰ iuiſſe, ita ꝙ
ſit veriſimile ꝙ populꝰ ſciuerit ⁊ ratū habuerit. In his em̄ q̄
tot ſunt ſpectata oculis, ⁊ tot inſinuata ſenſibꝰ, veriſimile eſt
ꝙ peruenerint ad publicā notitiā, qꝛ hoīes ſciūt q̄ ſepe fiūt. vt
C. de peric. tu. l. ſi tutor. ⁊ maxime q̄ oculis patent. vt. l. j. §. j. de
flu. ⁊ vr̄ ꝙ ꝓbato ꝙ ſciuerint. x. hoīes ꝙ videat̄ probatū noto
rium. iuxta no. per Cy. C. de accu. l. ea quidē. Itē vr̄ ꝙ ꝓbata
publica fama ſatis ſit ꝓbata ſciētia populi. ar. de acq. here. cū̄
quidā. §. qđ dr. ¶ Mō q̄ro vlterius, an ſufficiāt duo vel plu-
res illegitimi actus? ⁊ vr̄ ꝙ nō, qꝛ frequēter ſequeret̄ ꝙ ius ori
retur ex actibꝰ illegitimis. nā conſuetudo facit ius. ſꝫ ex illegi
timis actibus non orit̄ ius, ergo nec ꝯſuetudo. In ꝯ̄riū vr̄ qꝛ
cogere patrē ꝑ filio eſt actus illegitimꝰ. C. ne fil. ꝑ patre. ꝑ to-
tū. tu dic ꝙ ex cōpulſionibꝰ orit̄ cōſuetudo. vt no. C. de decre.
decur. in ru. li. x. Alibi tñ gl. vr̄ dicere ꝙ nō valeat cōſuetudo
vt villa teneat̄ ꝑ facientibus furta vel dāna: vt not. in aut. vt
nul. iu. §. qm̄ vero. ⁊ arg. extra de pignor. c. ex lr̄is. ſolu. ſi tales
actus poſſent legitimari ꝑ pactū vꝫ conſuetudo aľs nō. vt di-
16 xi. ſ. ea. l. in ſcđa opp. ¶ † Sꝫ quero an ex actibꝰ ipſo iure nul
lis oriatur cōſuetudo, vt ex proceſſu inordinat. ⁊ vr̄ ꝙ non, qꝛ
ſi ex nullo fieret aliqd, iſtud eſſet mirabile, qꝛ ex nihilo nihil ſe
quitur nec fit aliquid. ar. de ver. obl. l. decē. ⁊. ſ. de ininſt. teſta. l.
ſi bine tabule, ⁊ eſt gl. in. l. Julianus. ff. qui ſatiſ. cog. In ꝯ̄riū,
nam pōt induci conſuetudo ꝙ ꝓcedat̄ ſummarie vt no. Inn.
extra de libel. olb. c. j. ⁊ hoc non pōt fieri niſi ꝑ ſummarios vel
inordinatos proceſſus, qui ſunt nulli ipſo iure. vt. l. prolatā. C.
17 de ſen. † Itē vꝫ conſuetudo ꝙ ſnīa ferat̄ ſtādo vel ſine ſcriptu
ra vel ꝙ recitetur ꝑ aliū. ⁊ hoc non pōt fieri nec introduci niſi
ꝑ ſnīas hoc mō latas q̄ nulle fuerunt a principio. C. de ſen. ex
breui. re. l. fi. nec reprobant̄ ex ſupueniēti robore cōſuetudinis,
qꝛ virtus cōſuetudinis nō fingit retro. ſecꝰ in p̄ſcriptione me
ra. C. de vſu. l. oēs. in princ. ⁊ ſecus in ratificatione. C. q admit.
ad bo. poſ. l. j. C. de pet. here. l. ſi filiꝰ. Sol. dico ꝙ ad hoc vt cō-
ſuetudo inducatur non exigit̄ actuū valentia. nā etiā ꝑ actum
nullū voluntas cōprobat̄, vt. l. fi. de rebꝰ eorū. imo vere eſt de
neceſſitate, ꝙ cōſuetudo inducat̄ ex actibꝰ nullis, qꝛ ſi eſſent
per ſe validi nō p̄ſcriberet̄ cōſuetudo, qꝛ habitis p̄ſentibus in
actu, ceſſat p̄ſcriptio, vt. ſ. de vſuc. l. ſequitur. §. lana. Non obſt.
rō in cōtrariū, nam habita cā immediate valida, non q̄rimus
cauſam remotā inualidā. ſ. de conditio. ob cauſ. l. dedi. §. ſubti
lius. ſed cā immediata valida eſt pſeuerans populi cōſenſus.
cā remota eſt ſnīa. vñ non curamus de valore ſnīe, ⁊ per ꝯñs
nec de eius executiōe. nā qꝛ nullā meret̄ executionē. de re iudi.
l. ſꝫ cū nulla. ⁊. l. iiij. §. condēnatū. dico ergo cū de cauſis loqui-
mur, ꝙ intelligamus de proximis. vt in. l. non vt ex pluribus.
de reg. iur. ⁊. l. ſi mulier. rex amo. ⁊. ſ. de vſufr. l. ſꝫ ⁊ ſi qđ. la. ij.
ver. nec diſtinguimus. ex p̄dictis apparet, ꝙ ex actibus inua-
lidis elicimus cōſenſum, ſicut ex teſtamēto nō ſolēni. vt no. de
iur. ⁊ fac. igno. l. cū qs. ⁊ apparet qꝛ cōfirmat̄. C. de teſta. l. ſan-
cimus. ſi em̄ deficeret conſenſus, deficeret cōfirmatio. ſ. de li. le.
l. Aureliꝰ. §. teſtō. de leg. j. l. legata inutiliter. ¶ Quero, an poſ
ſit inducere ꝯſuetudo vt icer. a ſnīa teneat, hoc eſt an ex ſentē
tijs incertis inducat̄ cōſuetudo? ⁊ vr̄ ꝙ nō, qꝛ ſup incertū nō
pōt fundari cōſenſus, q em̄ nō ſentit nō ꝯſentit: vt. ſ. loca. q ad
certū. Itē lex ſiue ſcripta ſiue nō ſcripta, ex ꝯſilio naſci dꝫ. C.
eo. l. humanū. ſꝫ ꝯſiliū ex animi ꝓuidētia alicui attribuit̄, q̄ ꝓ
uidentia nō pōt fundari ſup incerto. ſ. de arbit. l. ſi de meis. §.
fi. itē ſup incerta cā nō pōt fundari certus effectꝰ. vt. ſ. de vſuf.
l. ſꝫ ⁊ ſi quis. §. ſi vero ſimul. Contrariū dico, naꝫ incerta ſnīa
multis caſibus vꝫ, ergo ꝯſuetudo pōt iducere ꝙ valeat omni
caſu: ſꝫ liqdabit in ſua executione. C. de iur. fiſc. l. facultas. li. x.
18 ¶ † Añ ptꝫ ꝙ valent ſtatuta ꝙ inſtr̄a habeāt vim ſnīe. nā lꝫ
ſint incerta certificabunt̄ ꝑlata certitudinis cā. de cōdi. ⁊ de.
l. qui ſab cōditione rōnum. tñ qꝛ ꝓbatio nō pōt fieri, niſi priꝰ
p̄cedat aliqua petitoria narratio, qꝛ a ꝓbatione nunq̄ incipit
iudiciū ſꝫ a petitione. vt in aut. de litig. §. oēm. opꝫ em̄ aliquā
petitionē fieri, ⁊ in mō petēdi ſerua practicā antiqtus vſitatā
in illo loco: ⁊ ſic non poteris errare. ⁊ ſi neſcis eā, explora eā a
ſciētibꝰ, qꝛ facti eſt ⁊ in facto ꝯſiſtit. nec debes erubeſcere, o fa
tue diſcere qđ ignoras. nā apoſtolicꝰ non erubeſcit diſcere qđ
ignorat ꝯſuetudines locoꝝ. ſ. c. j. de cōſt. li. vi. ex p̄dictis appa
19 ret ꝙ ex actibꝰ incertis elicit̄ cōſuetudo. ¶ † Alteriꝰ q̄rit̄, an
ex actibꝰ cōditionalibus inducatur cōſuetudo? ⁊ vr̄ ꝙ nō, vñ
ſnīe late ſub ꝯditione nō vident̄ ad rigorē ꝯſuetudinis ꝑtine
re: puta fert comes ſnīam ſub ꝯditiōe ſi dño regi placebit, vľ
vicariꝰ dñi pape, ſub ꝯditione ſi placebit dño. nā ſi deficit cō
ſenſus p̄me cāe, neceſſario đficit ſcđe cāe, ſꝫ iudex ē principiuꝫ
cāe, ⁊ populꝰ ē ſecūdaria cā. ergo ⁊c. ſꝫ dico ꝙ ꝯſuetudo vale-
ret, qꝛ ē cōſenſus forme actꝰ lꝫ pēdeat in obligatiōe. nā ſicut ē
in tractu ꝯditionali: qꝛ ē ibi cōſenſus ſicut ꝯ̄hēdi. ⁊ ipſe ꝯſen-
ſus ſtatim eſt. ſꝫ cōſenſus obligādi pendet interim. ⁊ iđ vꝫ cō-
ſuetudo ꝙ teſtamēta ⁊ ꝯ̄ctus poſſint cōmitti in alteriꝰ diſcre
tione. vt extra de teſt. c. cū tibi. ⁊ ſic ex p̄dictis apparet ꝙ ex a-
20 ctibus conditionalibus elicit̄ cōſuetudo. ¶ † Demū q̄rit̄, an
ex actibus arbitroꝝ inducat̄ cōſuetudo: ⁊ dic ꝙ ſic in eodē ſti
lo, id eſt, corā arbitris. ſꝫ illa ꝯſuetudo nō extendit̄ ad vera iu
dicia. ar. no. C. de cōſti. pe. l. ñ. in fi. ⁊ qꝛ ꝑmittunt̄ q̄dā iudicibꝰ
facti, q̄ nō ꝑmittunt̄ iudicibus iuris. ⁊ culpa ē cōpromittere.
ſ. de minor. l. ſi minor. §. minores. vel dic. Aut rō cōſuetudinis
reſpicit arbitralē ꝑtātem vt in mō procedēdi ſummarie. ⁊ tūc
eſt verū qđ dixi. aut reſpicit facti narrationē ⁊ naturam. tunc
vbiq; vꝫ. vt niſi ſepius eſt ꝓnuntiatū ꝑ arbitros ꝙ p̄mogeni-
tus ſuccedat. nā ꝯſenſus firmat ſnīam latā a prorſus ꝓuatis.
C. cōia vtrinſq; iu. l. ij. ⁊ ibi no. Sꝫ Guli. de cu. đt cōtrariū, qꝛ
ſnīa arbitri nō hꝫ naturā ſnīe, nec eſt ſtabilis: ſꝫ molis ſolnta
pena ⁊ ea q̄ non determināt ſibi, eſſe nō determinant ſibi opa
tionē. ſꝫ tu dic ꝙ cū pena ſuccedat loco ſnīe, ergo ꝑinde ē ac ſi
ſnīa valeret. non eſt em̄ ex toto nullū qđ fit corā arbitro cū me-
dia cauſe valeāt ⁊ exordia interrūpant p̄ſcriptionem. vt. C. de
arbi. l. pe. §. fi. ex p̄dictis apparet ꝙ ex actibꝰ arbitroꝝ indu-
citur arbitrādi ꝯſuetudo. ¶ Itē q̄rit̄ an ex actibꝰ minus ſolē-
nibus ad probationē tñ oriat̄ ꝯſuetudo puta eſt ꝯſuetudo ꝙ
fiant inſtr̄a nō appoſito noīe p̄ncipis vel abſq; indictiōe. ⁊ vr̄
ꝙ nō, qꝛ talia inſtr̄a fingunt̄ falſa. vt. C. de teſt. l. iubemꝰ. in fin.
ſꝫ falſum nullo tpe ꝯualeſcit. C. de fal. l. initio. In ꝯ̄riū vr̄, naꝫ
⁊ nomē ꝯſulis ē neceſſe apponi de iure. tñ qꝛ nō eſt de cōſuetu-
dine valēt inſtr̄a. nā conſuetudo pōt minuere ſolēnitatē iuris
noſtri. vt no. in aut. vt prepo. no. impera. ⁊ ibi no. in glo. ordi. ⁊
facit extra de fide inſtru. c. cū dilectus. pari rōne ſi eſſet ꝯſue-
tudo inſtituēdi heredes in codicillis, vľ ꝙ quis decederet pro
pte teſtatus ⁊ ꝑ parte inteſtatus, ⁊ ita eſſet ſepiſſime obſerua-
tū, valeret ꝯſuetudo. Primū ꝓbo exēplo Labeōis q inuenit
codicillos. ⁊ ꝙ nō fuit lex a p̄ncipio ꝑ obſeruātiam facta fuit
cōſuetudo: ⁊ ꝑ lege cepit haberi, vt ptꝫ inſti. de codicil. §. j. Se-
cundum ꝓbo nā ſnīa hoīs pōt hoc facere. de inoffi. teſta. l. mr̄.
ergo ⁊ ſnīa cōſuetudinis. Itē ⁊ leg. diſpenſatio. de vul. ſubſti.
l. ſꝫ ſi plures. §. in arrogato. C. de ſecū. nup. l. j. de adopt. l. ſi ar-
rogator. cōcluſio. quacā iuris ſubtilitate itroducta ſunt q̄ cō
ſuetudinis equitate pñt in melius reformari. ¶ Ecōtra q̄ri-
tur, an ex actibus augētibꝰ ſolēnitatē legalē orit̄ cōſuetudo.
verbi gr̄a, eſt conſuetudo in loco ꝙ in inſtrumētis apponat̄
dies ſub noīe ꝓprio, vt die lune vel mercurij ⁊c. Et inſtr̄a tali
ter facta ſemꝑ fuerūt reiecta in iudicijs. rñd. vꝫ ꝯſuetudo ⁊ in
ſtrumenta aliter facta, qꝛ nō eſt ſeruata forma, nō valent. ⁊ ita
cōſuluit Dy. Cōcluſio, pōt ꝯſuetudo nouā ſolēnitatē inuenire,
qua p̄termiſſa, actꝰ non vꝫ. Ecce aliud exēplū. ꝯſuetudo ē du-
cis venetoꝝ, ꝙ lr̄e ſueſint bullate, bulla plūbea, ſicut lr̄e pa-
pales, certe nō ſeruata forma bulle, nō valēt lr̄e. qꝛ quoties ſti
a lusᵃ infringit̄, non vꝫ qđ agit̄. C. de diuer. reſcri. l. ſacra affatꝰ.
C. de diuer. of. l. ꝓbatorias. li. xij. ¶ No. tñ ꝙ illa non eſt ꝓprie
ꝯſuetudo ſꝫ ſtilus: qꝛ dux ſicut epūs nō facit corpus vniuerſita
tis qꝛ nō eſt pluralis, nec pōt ei addi ſignificatio q̄ ex vniuer-
ſis ſumit̄. nimirū ergo ħ nō inducit̄ ꝯſuetudo, qꝛ nō eſt cōe p̄-
ceptū ſeu vniuerſale volitū. i. volūtas vniuerſoꝝ. de ħ tangit
Cy. in. l. ij. C. q̄ ſit lōga ꝯſue. cōcluſio, ſtili aſſueti omiſſio, vel p̄
uaricatio, reddit actū inutilē. ⁊ dr ſtilus quaſi ſtans ad ſimili-
tudinē ſtili ferrei, qui ē ſtabilius quaſi ferreꝰ, ſicut ſcriptū eſt,
21 ſcribere ſtilo ferreo. ¶ † Amplius q̄rit̄, an ex actibus nouam
materiā ⁊ formā p̄bentibus, inducat̄ ꝯſuetudo. exēplū. Dictat
cōſuetudo ꝙ minor. x. annis, nō poſſit teſtari, pr̄ tñ poſſit ei te
ſtari, an valeat ꝯſuetudo: puto ꝙ ſic, idē ſi diceret ꝙ cura adul
ti eſſet legitia, ſicut tutela pupilli. cū ſtatutū de hoc valeret: qꝛ
iuris ciuilis eſt. ſ. ti. ij. l. ius ciuile. Sed q̄uo vocabit̄ illa ſubſti
tutio? Rñdeo intra pupillarē etatē vocabit̄ ſuo noīe. ſ. pupil-
laris. poſtea vocabit̄ ſtatutaria, vel anomala. Sꝫ nunqd ha-
bebit naturā pupillaris: an naturā extraordinarie: an naturā
militaris. dic vt. l. cēturio. de vul. ⁊ pu. ꝓ nō ē materia hic ſꝫ ſuo
loco dixi de hoc. ¶ Mō q̄rit̄ an ex nō actibꝰ inducat̄ ꝯſuetu-
do puta: qꝛ vaſalli nūq̄ iurauerūt fidelitatē comiti. ⁊ vr̄ ꝙ nō,
qꝛ nō entia nō habēt materiā nec formā. đ ꝓb. l. actor. Itē ex ni
hilo nō ſeqtur aliqd. ſ. đ acq. poſ. l. qđ meo. Itē ꝙ nō ē, populꝰ
neſcit. ſ. đ her. iſt. l. ſi pr̄. i gl. parua. Itē teſtm̄ nō reuocat̄ ſilētio,
ergo nec ſtatutum, quimo ꝯfirmat̄ ꝙ nō mutat̄. C. đ teſt. l. ſanci
mus. C. de ap. l. p̄cipimꝰ. in fi. In ꝯ̄riū vr̄, cū ꝯſuetudo negatiua
poſſet p̄ſcribi puta ꝙ nō iterponant̄ decreta. vt no. ſ. e. l. diutur
na. ꝙ nō liceat i mari piſcari. đ diuerſ. re. ſi qſquā. Itē eo ipſo ꝙ
omittit̄ forma i actibꝰ hoīm lōgo tpe vr̄ p̄ſcribi ꝯ̄ formā. ar. ff.
đ mil. teſ. l. tribunꝰ. §. fi. Sꝫ qꝛ obſeruātia in qbuſdā vr̄ cetera de
ſtruere. ad ħ. C. đ teſt. l. fi. itē ſeruitꝰ negatiua p̄ſcribit̄. C. đ ſerui.
l. ij. ergo idē i ꝯſuetudine. ad ħ. đ ꝓb. l. procula. đ vſur. l. q ſemiſ-
ſes. Sed.

a ¶ Stilus. Pro qua materia vid late. ⁊ no. Fel. i. c. ij. verſi. ſtilus curie. de reſcrip. ⁊ in. c. cauſam. in fi. de teſt. vide per do. Cy. i. l. ij. C. que ſit longa conſue.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

ſes. Sol. ſi negatiua cõſuetudo põt elici ex actibꝰ pſcribi põt.
22 alſ nõ. ar. l. ij. de ſerui. ⁊ aqua. ¶ †Nũc videamꝰ de cã formali
ↄſuetudinis. i. de ↄſenſu populi. nã iſtud vr̃ ĩpoſſibile, qꝛ vni-
uerſi ↄſentiãt, lꝫ ſinguli ſeorſum in domo ꝓpria ↄſentiant, et
velint. vt. ſ. e. l. j. Quo ergo mõ dr̃ vniuerſalis ↄſenſus: rñ. ea
que tacito iure veniũt, non requirũt formã datã rebꝰ expſſis:
vt. C. de pac. l. poſt vẽditionẽ. ⁊. ſ. e. l. imo magne. ⁊ ideo lꝫ in ci
uitate ſit ſtatutũ ꝙ reformationes priorũ non valeãt niſi ſint
firmate in ↄcilio populi, tñ ſi reformatio prioꝝ fuit diu obſer
uata, valebit iure cõſuetudinis, qꝛ cõſuetudo nõ reqrit formã
l. ſcripte. ¶ Modo circa hoc qrit̃, ſi iudices ⁊ maiores popu
li erãt excõicati, an ex eorũ actibꝰ ⁊ ſentẽtijs inducat̃ cõſuetu-
do: ⁊ vr̃ ꝙ nõ, qꝛ q non poteſt cõſentire expſſe, nec tacite. ſ. loc.
q ad certũ. ſed excõicati nõ poſſunt facere ſtatutum, vt. l. oẽs
populi. p Bart. ergo nec inducere cõſuetudinẽ. Amplius vr̃
ꝙ excõicatio interrũpat naſcentẽ cõſuetudinẽ. In contrariũ
videt̃ ꝙ excõicatus poteſt cõtrahere ⁊ pſcribere, ⁊ licet ſit ex-
cõicatus, hꝫ tñ cõſenſum. Itẽ in cõſuetudine inducẽda nõ re-
quirit̃ cõſenſus autoritatis, ſeu publica autoritas. hꝫ eñ con-
ſuetudo plurimũ facti. ⁊ minimũ ſolennitatis, ⁊ nullo iure ca
uetur ꝙ cõſuetudo ſit interdicta excõicato. Porro ꝙ conſen
ſus qui eſt facti ⁊ animi nõ ſit cõſenſus iuris introductũ face
re nõ põt, vt. ſ. de acqui. poſ. l. j. §. ſi vir vxori. ¶ Querit̃ an cõ
23 ſuetudo †liget infantes ⁊ furioſos ⁊ vr̃ ꝙ nõ qꝛ non cõſentiũt
nec tenent̃ conſentire. ergo cũ nõ porrigat̃ ad eos conſenſus.
certe non extẽderet̃ qđ ex cõſenſu ſequeret̃. nã a quo remouet̃
rei cã ⁊ origo ⁊ res ipſa remoueri vr̃. vt not. ſ. de iuriſ. om. iu.
l. ij. Item contrariũ vr̃, ꝙ reſpublica põt ligare vniuerſos ⁊
a ſingulos. ⁊ etiã infantes. [a] de admi. tu. l. ſine herede. §. Luciꝰ.
⁊ no. C. q ſit long. conſue. l. j. de priui. cre. l. antiochẽſiũ. ⁊ qđ no.
in. l. iiij. §. actor. de re iud. p Bar. ad penã tñ nulla conſtitutio
obligat nõ capaces delicti: vt. l. j. de falſ. mo. ¶ Tertio querit̃
24 an cõſuetudo †liget abſentes ſicut pſentes. dixit Azo ꝙ ſic,
tñ tpe duplicato dꝫ eſſe pſcripta cõtra abſentẽ ſm Azo. qđ ri
diculũ eſt, qꝛ ſi ligat nõ natos ⁊ pupillos ꝯ quos nõ currit ve
ra rerũ pſcriptio. ergo ⁊ abſentes, vt. l. ſi. de decre. ab or. fa. ⁊. l.
nominationũ forma. de decur. li. x. nã in pſentibus reſidet ius
legis condende, ergo ⁊ cõſuetudinis inducẽde ſeu diſponẽde,
vt inferius pbabo. ⁊ facit quođ no. in aut. de ali. ⁊ emphi. §. in
25 pdictis. col. viij. ¶ Quarto querit̃ an cõſuetudo †extẽdat vir-
tutem ſuã ad forẽſes, vide ꝙ nõ, qꝛ forẽſes nõ cõſenſerũt cõſue
tudini. ergo deficit cã rõ extẽtẽdi ſe ad ipſos. Itẽ qꝛ extra ter-
b ritoriũ ⁊c. In cõtrariũ vr̃. C. de eman. libe. l. j. Sol. aut eſt con
ſuetudo pmiſſiua, ⁊ extẽdit virtutẽ ſuã ad oẽs: qꝛ vtẽdo cõſue
tudine, cõſentiunt in ipſa. vt. d. l. j. aut eſt cõſuetudo ↄpulſiua,
vel prohibitiua, vel penalis. ⁊ tunc refert, nã aut qris vtrum
immediate liget, ⁊ dico ꝙ nõ. aut vtruꝫ mediate aliquo facto
vel delicto in territoriũ cõmiſſo ⁊ tũc ligat, qꝛ tunc cõſentire
vr̃ qui delinquit. in aut. de nõ alie. §. qꝛ vero veriſimile. ⁊ quis
c dicat̃ forẽſis [c] colligit̃ de qſtore. §. ſi vero. col. vj. ¶ Quinto q-
ritur, an valeat cõſuetudo dictans ꝙ ſi aliqs paduanus offen
dat peruſinũ padue, ꝙ intelligatur ipſo facto de peruſio fore
bãnitꝰ, vel ꝙ ptãs peruſij ponat eũ in bãno, ⁊ vr̃ ꝙ non, qꝛ dꝫ
inſpici forũ rei nõ forũ accuſatoris. C. de iur. om. iu. l. iuris or-
dinem. Item p. l. extra territoriũ. ſ. eo. ti. p. l. cũctos populos.
⁊ ibi tꝫ Bar. C. de ſum. tri. Itẽ p dictũ Inn. de foro compe. c.
poſtulaſti. ⁊. l. ne quis. ſ. de incen. rui. nau. p Bart. Itẽ ſi ſcit ꝙ
nullã iuriſditionẽ hꝫ, nullã penã põt imponere. de of. deleg. cũ
ſup. per Inno. In ꝯtrium qꝛ peruſini pñt vetare paduanis, ne
ĩgrediant̃ agrũ peruſinorũ, ⁊ ſi ingrediant̃, pñt puniri. rei eñ
ſue legẽ dicere pñt, nec in alienũ qs immitti põt inuito dño,
vt. ſ. ſi ſeruit. vendice. l. ſicuti. §. Ariſt. ⁊ hoc ſentit alibi Iaco.
bu. dic ꝙ ſi illa cõſuetudo eſt obſeruata de cõſenſu vtriuſqꝫ ci
uitatis, tũc vꝫ cõſuetudo. l. iij. in fi. ſ. de teſt. l. non dubito. ſ. de
cap. C. de an. ⁊ tri. l. mediterranee. li. x. Idem ſi ciuitates ille eſ
ſent ↄfederate, vt. l. nõ dubito. ſm Bar. qđ nõ credo veꝝ, qꝛ ꝯ-
ctus federis, eſt ſtricti iuris, ⁊ nihil venit in ipſo niſi qđ actũ
eſt expreſſe, vt. l. qcqd aſtringẽde. de vb. obl. vñ intelligo illã. l.
nõ dubito. qñ de hoc ẽ pactũ expreſſum, vel qñ eſt fedꝰ ineqle,
ita ꝙ altera ciuitas, cognoſcat alteraꝫ iure ſupioritatis. Vel
dico ꝙ ibi ſiũt apđ nos rei ex ciuitatis federibꝰ. h mõ vcꝫ ꝙ ſi
delinquũt ĩ ciues noſtros, reqſiti ẽt a republica nr̃a, iſti ĩ quo
rũ territoriũ ẽ cõmiſſuꝫ delictũ puniunt̃, nõ aũt nos, cũ locus
delicti ſit pncipale forũ delinquẽtiũ. vt ĩ aut. vt nulli iudi. §. ſi
qs vo ↄprehẽſoꝝ. nã ĩ criminali potiſſimũ foꝝ ẽ locꝰ dlicti. ſꝫ
ĩ ciuili potiſſimũ foꝝ qs ſortit̃ domicilio. vt no. ĩ. c. ſtatutũ. §. j.
de reſcri. li. vj. gl. q ĩcipit oliꝫ dicebamꝰ. aut iſta ↄſuetudo nõ ẽ
obſeruata d ↄſenſu vel federe vtriuſqꝫ ptis, ⁊ tũc refert inter
ſñiaꝫ ↄſuetudinis, q põt fieri ſub ↄditiõe puenire dlictũ. ⁊ ſic ẽ
vã opi. Iac. bu. nõ tñ mãdabit̃ executiõi, niſi facta liqdatiõe,
⁊ dclarato p ſñiaꝫ hoĩs, ꝙ ĩcurſuꝫ ſit ĩ ſñiaꝫ legꝭ vt legit̃. ⁊ no. ĩ
c. p humanã. de homi. li. vj. ⁊ ĩter ſñiaꝫ iudicis, q nõ põt pueni-
re dlictũ. Nã delictũ ĩgreſſus territorij iũctũ cũ pma offenſa,
ẽ cã iuriſditiõis ⁊ pene. vñ nõ pt iudex iudicare anteꝙ habeat
iuriſdictionẽ, ⁊ in hoc caſu vera eſt ſñia Bart. ⁊ rõ differentie
eſt, qꝛ ſñia cõſtõnis ligat futuras culpas. ſed ſñia iudicis niſi
ſit lata in modũ ↄſtõnis gñalis nõ ligat futuros caſus. vt no.
26 in. c. ij. de cõſti. li. vj. C. de fur. l. ciuile. ¶ †Sexto querit̃, an cle
rici poſſunt vti beneficio cõſuetudinis ⁊ laicorũ, dico ꝙ ſic. x.
diſt. ſi in adiutoriũ. de fo. cõpe. dilecti. obſeruata tñ cõſuetudi
nis forma, vnde ſi eſt ↄſuetudo ꝙ inſtrã nõ mãdentur execu-
tioni, niſi ſint elapſi. x. anni, nõ poterit eccleſia poſt. xx. annos
petere executionẽ ex bñficio ↄſuetudinis, qꝛ nõ põt formã cõ-
ſuetudinis mutare. agat ergo de iure cõi p libellũ. i. via ordi-
naria cũ iuri extraordinario ſit preſcriptũ. arg. de teſt. mili. l.
ius militis. §. militia. nẽpe bñficio meo nemo põt vti niſi qua-
tenus volo, vtat̃ ergo ſuo, quia ceſſante ſtatuto ſumus in iure
cõi. vt. l. ſed ⁊ milites. in prin. ſ. de excu. tuto. hac rõne etiã ab
ipſo principio ſtatuti a beneficio ſuo põt exceptare clericos,
nec eſt cõtra eccleſiaſticam libertatẽ, qꝛ non impẽdit bñficium
⁊ nullã facit iniuriã, tñ puto ꝙ hoc caſu appellatione nõ ſub-
iectorum, includerentur clerici. cum eque poſſint ſine peccato a
includi ſicut forenſes, ergo cũ generalis ſit determinatio ſta-
tuti ⁊ nulla rõ cogat dicere contrariũ, generaliter intelligaꝫ,
vt in. l. in fraudem. §. fi. de teſta. milit. ex hoc etiã dico ꝙ valet
ſtatutum, ꝙ non ſubiectis non patrocinentur beneficia ſtatu
ti. quod tene menti. ¶ Nunc videamus de tẽpore, ⁊ dixi ꝙ in
habentibus eſſe in tempore, tempus eſt quaſi cã efficiẽs. ſi eñ
tendit ab eſſe ad non eſſe corrumpit, qꝛ motus diſtare facit qđ
eſt, donec corrũpat paulatiue corrodens. vt. l. proponebatur.
ſ. de iudi. ſi aũt ordinat̃ tempus ad non eſſe ⁊ in eſſe, tunc facit b
eſſe quod non erat, vt in preſcriptione ⁊ cõſuetudine. ⁊ iõ põt
dici cã efficiens eorũ q vim ex tpe capiũt, ſicut eſt pſcriptio ⁊
cõſuetudo. Actuũ vero quorũ tp̃s eſt comes, ⁊ nõ dux, non dr̃
tp̃s cã. ſꝫ concomitãtia. de re iudi. abbate. li. vj. ⁊ etiã in tẽpore
ſunt tpa. ⁊ correſpondent actibus hoĩs, vel factis, vel fiendis, c
vel futuris. Nomẽ deniqꝫ ipſi tpi ĩponimus, ſm res quas agi
mus, dico ergo ꝙ iura nr̃a cõſiderãt tp̃s, ⁊ ĩ tpe fundãt leges
ſuas: tp̃s eñ qđ valde receſſit a memoria hoĩm, perinde repu
tat̃ ac ſi nõ fuiſſet. qñ deletũ eſt diuerſo vſu cõſumptũ. Quid
eñ attinet nobis, Ceſar an Põpeius iuſtius regnauerit. cer-
te nihil ad nos, ſub Ceſare eñ vixerũt maiores nr̃i, igit̃ ⁊ nos
viuamꝰ. nõ ſunt radices pſcrutãde, qñ oĩm Dei operũ nullã
põt hõ inuenire cãm. tp̃s ꝙ dat ſibi vitã, dat ſibi legẽ. Tẽpus
vero qđ ſemp accidit ad nos. illud dat nobis mores, illđ dat
nobis legẽ, illo viuimus, nutrimur, ⁊ ſumus. vt dicit Iulianꝰ
in hac. l. ¶ Et no, ꝙ apud legiſtas oĩs actus pmanens etiam
mille annis, eſt pſens tpis, vt Troia capta eſt. de verbor. ſig. l.
verbũ erit. de iur. codicil. l. Plotiana. ⁊ ſic ſtatutũ vigens. C.
de heret. l. Arriani. concluſio, tp̃s cõfirmat mentẽ hoĩs in ſua
ſtabilitate. nimirũ ſi dat actibꝰ humanis robur. nã tp̃s abſtra
ctũ. i. p ſe ſtans ab actibus humanis, nihil operat̃, vñ qꝛ ſilen-
tium nõ eſt actus hoĩs. iõ non tollit actiões niſi ſpatio a lege
pfixo. de act. ⁊ obli. l. obligationũ fere. §. placet, ſilẽtium eñ ni-
hil eſt, ⁊ iõ nõ eſt per ſe cã alicuius effectus, ⁊ qñ. l. vult ꝙ ſilen
tium aliquid operet̃, fingit ibi cãm. puta cõſenſum, vel negli
gentiam, vel dolũ. vt ptꝫ ex not. C. de procura. ⁊. l. inuitus. tp̃s
aũt coniunctum actibus hoĩm, ipſos reddit validiores ⁊ fir-
miores, ⁊ iſta eſt noſtra materia, in cõſuetudine pſcribenda ⁊
dico ꝙ tp̃s qñqꝫ ordinat̃ ad ius. qñqꝫ accedit ad iuris pſum-
ptionem. de vſur. cũ de in rẽ verſo. qñqꝫ ad roborationẽ. C. de
teſtamen. l. ſancimus. porro oportet ſcire inquanto tpis ſpa-
27 tio tp̃s facit conſuetudinẽ. ¶ †Quero ergo quãtũ tp̃s requi-
d ratur ad conſuetudinẽ pſcribendã, ⁊ vr̃ ꝙ ſufficiãt. x. anniꝰ. ⁊
hoc ex vi vocabuli. nã tex. dt longa cõſuetudo, ſed longũ ꝓut
refert̃ ad tp̃s, lex diffinit eſſe decenniũ. l. ſi cuꝫ fideicõmiſſoria.
§. Ariſt. ſ. qui ⁊ a quibus. imo tp̃s ſimpliciter prolatũ, ad de-
cennium ſe extendit. vt no. ſ. de pe. l. ſi diutino. In contrariuꝫ
vr̃. nam conſuetudo ſimilis eſt preſcriptioni. ergo in re mobili
conſuetudo inducit̃ triennio, in re immobili. x. annis inter p-
ſentes. ⁊. xx. inter abſentes, cũ titulo ⁊ bona fide. in actionibꝰ.
xxx. annis, ⁊ ꝯ eccleſiã. xl. annis. ⁊ ꝯ Romanã eccleſiã cẽtũ an-
nis. nã ſi pſcriptio eſt de eſſentia ↄſuetudinis, ergo regule pre
ſcriptionũ ſunt ſeruãde in ↄſuetudine, qꝛ qcqd ẽ de eſſe cãe, eſt d
de eſſe cauſati. ſ. de iuſti. ⁊ iur. manumiſſiões. Sol. aut ↄſuetu
do inducit̃ ſup reꝝ eccleſiaſticaꝝ alienatiõe, puta infeudatiõe
vel liuellatiõe. ⁊ tũc ſunt neceſſarij. xl. anni. nec añ dr̃ res ↄſue
ta infeudari vel emphiteuticari. ar. extra de feu. c. ij. de pſcri. c.
de qrta. aut ſup factis ⁊ actibꝰ aliaꝝ pſonaꝝ. Et tũc dt Azo,
ꝙ ĩter pſentes ſufficiũt. x. an. inter abſentes. xx. certe pari ra-

a ¶ Infantes. adde Io. an. ĩ l. venditor. §. ſi ↄſtat. cõia predio. ⁊ eundem Bal. in addit. ad Spe. in tit. de reſtit. in ĩte. ver. pſcriptio.

b ¶ Videt̃. adde. do. Petr. phi. cor. in ↄſi. lxxiiij. in ſra m. in. iiij. pte.

c ¶ Forẽſis. qs aũt dicat̃ forẽſis, vide tu Felin. in. c. qñ. in prin. de off. or. ⁊ adde qđ non dicunt̃ forẽſes hoĩes vniꝰ caſtri in alio caſtro territorij eiuſdẽ ciuitatis. p. d. Pet. Phil. Cor. in cõſil. cxlvij. incip. p deciſione. circa med. conſil. lij. ⁊ adde ꝙ forenſis ĩ iure varijs modis ſumit̃, vt p prefa. domi. Phil. Cor. in conſil. cxciiij. inci. licet in litera. e. in. iiij. parte. ſꝫ quid de eo q habet domum cõductam in ciuitate. an dicat̃ forenſis, ex eo qꝛ firmiter nõ habitat. vide per prefa. d. Pet. Phil. Cor. in cõſil. cccxix. incip. in hoc. per totuꝫ. in. j. pte.

d ¶ Decẽ anni. Vide. d. Iaſ. may. hic ĩ. xxiiij. col. cũ ſeq, ⁊ do. Alexan. in conſi. lxviij. ij. parte.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

ſtione dicere d̄buit ꝙ p̄ſcriptio ꝯſuetudinis nō noceret poſtea natis nec pupillis nec furioſis. vt no. C. d̄ cur. fur. l. ij. ⁊. ſ. d̄ mi no. l. ēt ei. Itē ſi deeſſet titulus. vt q̄ ciuitas vult p̄ſcribere iuriſditionē ⁊ nō hȝ titulū. i. priuilegiū nec iuſtū errorē, qui habetur p̄ ti. ergo nūq̄ p̄ſcribet mala fide impediēte, qḋ eſt fal
28 ſum. vt. C. de diuer. of. l. viros. li. xij. ¶ †Et not. ꝙ preſcriptio currit ex negligētia. ſȝ ꝯſuetudo currit ex diligētia. ⁊ iḋ maior ⁊ minor negligētia attēdit̄ in p̄ſcriptiōe. C. de ſer. ⁊ aqua. l. fin. ſȝ in cōſuetudine attēdit̄ cōſenſus nō neglect⁹. ¶ Alij dicūt, aut hȝ cāȝ ꝯtinuā vel naturalē. ⁊ tūc lōgo tp̄e. aut diſcōtinuā, ⁊ tūc tāto tp̄e cui⁹ ꝯtrarij certa memoria nō exiſtit. dubia em̄ memoratio nō hr̄ p̄ memoria, ſȝ eſt poti⁹ quoddā ſomniū. de p̄ba. l. ſi arbiter. ⁊ poſſumus iſtā opi. cōfirmare tali rōne. ſi act⁹ ſunt cā cōſuetudinis, ⁊ inter actū ⁊ actū eſt tp̄is interuallū. ergo tp̄s qḋ eſt cā efficiēs ſepe incipit ⁊ ſepe deſinit. ſȝ cā efficiēs ceſſans effectu exiſtente in fieri nūq̄ pōt p̄ficere ſuū effectū. ſ. de vſuc. l. naturaliter. ⁊. l. eū qui edes. §. ſi aūt demolita. ſȝ. l. diſpenſat cū preſcribēte, vt p̄ſcribat tāto tp̄e, cuius ꝯtrarij memoria nō exiſtit. q̄ tātū tp̄s loco vitatis eſt. ſ. de aqua quot. l. hoc iur. §. duct⁹ aque. Et ſm̄ hoc omnis cōſuetudo iudicialis vel iuriſdictionalis cū in iudicijs req̄rat̄ factū hoīs, ⁊ p̄ cōſequēs non poſſit eſſe cōtinua. de ſerui. vrb. p̄d. foramē. lex exigit tp̄s cuius contrarij memoria nō exiſtit, ergo ꝙ p̄cedatur ſummarie non p̄ſcribit̄ niſi tāto tp̄e cuius contrarij memoria nō exiſtat. ſȝ iſta opinio nō p̄bat̄. l. q̄ vbi nō curam⁹ de negligētia, ſed de conſenſu ēt in actibus interpollatis ſufficiunt decē anni. vt. ſ. de vſur. l. cū de in rē verſo. ſed certe iſte cōſenſus eſt cōtinuus. ſ. de acq. poſ. l. ſi is q̄ animo. hoc ſentit Inno. extra de verb. ſign. c. quid p̄ nouale. ⁊ hoc ſi lōgo tp̄e iudicis accedit autoritas. nā pro titulo habet̄ autoritas magiſtratus ac etiā pro bona fide. vt. ſ. de noxa. l. generaliter. Quidā canoniſte dicunt ꝙ ſi cōſuetudo eſt p̄ter. l. ſufficiūt. x. anni. ſi aūt eſt cōtra. l. exigunt̄. xl. anni: q̄ irrationabilis cenſet̄ eo ipſo ꝙ eſt iuri cōtraria. ⁊ iḋ exigat̄ tēpus longiſſimū, q̄ irrationabilia difficilius preſcribunt̄. C. de preſcri. xxx. an. l. ſi quis emptionis. ⁊. l. cū notiſſimi. C. ne rei do. vel tēpo. l. vniuerſas. ¶ Secundo querit̄, vnde incipiat iſtud tp̄s an ab actuum pluralitate, an a primo actu a quo conſuetudo incipit exordiū. ⁊ dicūt quidā ꝙ verū ⁊ eſſentiale principiū conſuetudinis eſt ab vno actu, nā tunc p̄ſumitur ꝙ populus ſciēdo cōſentiat ⁊ cōſenſus eſt principiū conſuetudinis. Alij dicūt ꝙ a primo actu publico ⁊ notorio incipit cōſenſus, ⁊ p̄ cōſequens incipit naſci conſuetudo. naȝ actuum pluralitas eſt de diffinitione conſuetudinis facte non fiende. vñ ſufficit vnus actus in populo diuulgatus in prin-
a cipio decēnij, ⁊ alterū in fine decēnij,[a] ⁊ hec eſt veritas. vt no.
29 ſ. e. l. cū de cōſuetudine. ¶ †Tertio q̄rit̄, an vnus actus interb
b rūpat mille actus,[b] ex q̄bus cōſuetudo oriebat̄, ⁊ dic aut conſuetudo iā erat p̄ſcripta, ⁊ tūc nihil operat̄ actus cōtrarius. facit qḋ not. de ſol. l. cū quis. §. ſi quis pro eo. aut p̄ſcribenda, ⁊ tunc eſt interrupta ſi talis actus eſt publicus ⁊ notorius. vt no. regula in. l. nemo. §. tp̄ales. ⁊ ſic actuū diffornitas reddit cōſuetudinē ip̄reſcriptibilē, q̄ varia rex obſeruātia nō dr̄ cō-
30 ſuetudo. vt. l. Seio. d̄ annu. le. ¶ †Quarto q̄rit̄ an poſſit iduci p̄ cōſuetudinē quod nō valeat cōſuetudo. dic ꝙ ſic de p̄terito, de futuro nō: q̄ tacita non p̄nt habere clauſulā derogatoriā.
31 vt. l. fi. in fi. in prin. de leg. ij. ¶ †Nūc de cā finali reſtat dicēdū, ⁊ no. ꝙ finis dr̄ q̄nq̄ rō. vñ dicimus iſta eſt finalis rō. ⁊ iſta eſt in intētione q̄nq̄ finis dr̄ operis executio. ⁊ ad hūc intellectū dicim⁹ habito fine. nō curam⁹ de mō, q̄ finis eſt cuiuſcūq̄ rei poſtrema p̄fectio. ¶ In cōſuetudine ergo eſt ꝯſiderāda eius
32 rō ſubſtātialis, ⁊ eiuſdē vtilitas finalis. ¶ Circa rōnē. †Primo q̄rit̄ an rō ſit de eſſentia cōſuetudinis. Scḋo an rō habeatur p̄ ꝯſuetudine. Tertio an ceſſante ꝯſuetudine ceſſet ratio. Quarto an ceſſante rōne ceſſet cōſuetudo. Quinto q̄n ꝯſtet nobis de iſta rōne. Sexto an rō cōſuetudinis p̄ſumat̄ finalis ⁊ de ſubſtātia. ¶ Et primo quo ad primū dico ꝙ rō nō eſt de ſubſtātia cōſuetudinis. nā tūc cōſuetudo tȝ p̄ter rōneȝ ex ſola autoritate cōſtituētiū. vt. s. e. l. nō oīm. ⁊. ſ. de poſtu. l. j. §. pueritiam. ⁊. ſ. qui ⁊ a qui. l. p̄ſpexit. Sed an teneat ꝯ rōnem refert, aut eſt cōtra rōnem gn̄alem, tñ hȝ rōnem ſpālē. vt cōſuetudo preſcriptionū. ⁊ tunc vȝ conſuetudo. ſ. de vſucapio. l. j. nā lȝ nō ſit equa, eſt tñ bona. vt no. s. de iuſt. ⁊ iur. l. j. in prin. Aut eſt cōtra omnē rōnē, tunc aut p̄miſſuȝ a cōſuetudine eſt. l. diuina p̄hibitum, tunc nō vȝ cōſuetudo. vt no. ſ. de cōſti. prin. l. j. idem ecōtra. ſi cōſuetudo vetat id qḋ ius diuinū iubet, q̄ nō vȝ cōſuetudo, iuxta no. ſ. de cōſt. prin. l. j. Si aūt nō eſt ꝯ p̄cepta vel p̄hibita. l. diuine, tūc vȝ, q̄ trāſgreſſio cōſilij nō inducit maleficiū. ar. in cle. exiui de paradiſo. de v̄b. ſig. Si aūt cōſuetudo ē ꝯ humana ſtatuta, tūc hñ valeret. vt hac. l. §. fi. dū mō itroducta ſit ex certa ſciētia populi. Sȝ an valeat ꝯſuetudo ꝙ oēs volētes molere, teneant̄ venire ad meū molēdinū, vel oēs volētes emere ligna teneant̄ venire ad meū nem⁹, dico ꝙ ſic, lȝ nō ſit rōnabilis. vt. ſ. cōia p̄dio. l. ſi vēditor. §. ſi cōſtat. ⁊ extra de ap. ſigniſicāte. p̄ Inn. Ex p̄dictis apparet nō poſſe p̄ſcribi ne corrigāt exceſſus. ⁊ d̄t Inn, ꝙ nō vȝ conſuetudo ne corrigant̄ exceſſus de ap. c. ad nr̄am, p̄ Inn. quod ītellige q̄n ſunt exceſſus a iure diuino prohibiti. ſecus ſi humano. Exemplum. ſ. de extraor. cri. l. ſaccularij. §. ſunt q̄dā. ⁊ cōclude ꝙ cōſuetudo vȝ cōtra ius ex inuētione hoīm ſic ꝯſtituētiū, non ꝯ naturā, vel mores tales quorū trāſgreſſio eſt gen⁹ delicti. ar. in aut. vt nulli iudi. §. j. cū ſi. ſufficit ergo ꝙ cōſuetudini nō ꝯtriet̄ rō, lȝ nō faueat cōſuetudini. Certe vȝ cōſuetudo ꝙ q̄s alteri ſtipulet̄ ⁊ acquirat̄ ip̄o iure. ⁊ tñ iuris ciuilis autoritas dictat ꝯtrariū, ⁊ iḋ p̄t gl. no. ar. q̄ vſitatū eſt. ſ. de vſufr. l. ſi q̄s donatur⁹. Itē vȝ cō-
33 ſuetudo ꝙ †pactū nudū habeat ſtipulatiōis vigorē. ſ. de pac. l. legitima. ſȝ nō valeret cōſuetudo ꝙ vn⁹ ꝯhentiū deberet ſtare pacto alter nō. vt. p. §. ſi cōſtat. q̄ iplicaret ꝯdictiones i correlatiuis, ⁊ valeret cōſuetudo ꝙ certa die nō poſſet ꝯhi. C. de iur. delib. cretionū. vel ꝙ ſint ferie in arbitralib⁹. nā de voluntarijs nō pōt reddi rō, vñ oīs volūtas ē in hoīs p̄tāte, niſi ſit a iure p̄hibita expreſſe. ſ. ti. ij. l. iij. in hoc em̄ ē vera libertas, poſſe quodlibet niſi vi aut iure p̄hibeat̄. no. tñ ꝙ in dubio preſumendū eſt ex iuſta cā cōſuetudinē p̄ceſſiſſe. ar. de vſur. l. cūȝ de in rē verſo. ⁊. xij. di. c. illud. Cōcluſio, omne omiſſuȝ a iure pōt ſtatui ⁊ cōſuetudine introduci, ſiue habeat rōnem aſſiſteteȝ, ſiue non impedientē. ¶ Quo ad ſm̄ ⁊ ad quartuȝ ſimul dico ꝙ rō conſuetudinis habet̄ p̄ cōſuetudine. ⁊ ſi excedit conſuetudinē extēdit ꝯſuetudinē. Si aūt conſuetudo vr̄ excedere rōnem, ⁊ tūc rō vr̄ arctare cōſuetudinē. l. milites agrū. de re mil. certe iſtud in ſtatutis verū eſt, ſȝ in cōſuetudinibus ſi factum excedit rōnem, rō nihil operat̄, q̄ nō pōt infringere factū p̄ſcriptū. nā mēs cedit factis, q̄ potētiora ſunt facta q̄ mēs, extra de cōſt. c. cū. M. ferrariēſis. Cōcluſio, mēs extēdit conſuetudinē. ſȝ nō reſtringit eādē niſi actus exerciti ſint indifferentes, q̄ tūc reſtringunt̄ ad id qḋ ē de rōne, q̄ rō regulat dicta ⁊ facta. de acq. poſ. ſi is q̄ aīo. ¶ Quo ad tertiū certe lȝ ex abrogatis legib⁹ nō arguam⁹, certe ex rōne ipſarū arguim⁹ interdū in ꝯtrium, q̄ re ſublata abſurdū eſt relinq̄ eius imaginē ſiue ſimilitudinē. ⁊ iḋ in cōſuetudine in p̄prio caſu reuocata, nō vr̄ rō eius ad ſimilia trahēda. C. de lat. li. tol. l. j. in prin. nā ſi deficit exēplar, deficit ſimilitudo. de cōd. ⁊ demō. l. in teſtō. la prima. ergo vr̄ qḋ ceſſante cōſuetudine ceſſet rō ꝯſuetudinis elicita ex cōſuetudine. ⁊ ceſſat effect⁹ rōnis. i. p̄ceſſus de ſimilibus ad ſimilia. ¶ Quo ad q̄ntū dico qḋ tacita p̄nt nobis cōſtare. niſi p̄ naturā rex vel p̄ ꝯiecturas. p̄ naturā, vt in feudo, de cuius natura ē ſeruitiū. ergo ceſſante ſeruitio, ceſſat feudū. p̄ cōiecturā eſt id qḋ vr̄ hoīb⁹ peritis ⁊ ſapiētib⁹, q̄ rō q̄ ē dux ītellectus. adheret aīab⁹ virox peritox. vñ eox opi. ē cōiectura v̄o p̄xima. ar. īſti. de iure nat. §. r̄nſa. vñ ꝯiectura nō ē aliud q̄ opi. vera ſapiētū. maior tñ eſt veritas. ſ. de v̄b. obl. l. ꝯtinu⁹. §. cū ita. ¶ Quo ad ſextū dico qḋ rō ē duplex. ſ. motiua ⁊ determinatiua. rō motiua nō ſemp̄ eſt in alijs ſȝ determinatiua ſic. ſ. de cond. ⁊ dem. l. cū tale. §. fi. d̄ poſt. li. §. ſexū. ⁊. l. fi. ſ. d̄ her. inſt. ⁊ no. qḋ vbicūq̄ ſtatutū eſt potētius ſua rōne, ibi rō p̄ſumitur ipulſiua nec dȝ dici rō, ſȝ occaſio. l. cōdēde. vt i calphurnia. ⁊ dixi qḋ in cōſuetudine dȝ attendi ei⁹ vtilitas finalis. nec mirū, q̄ q̄ cōueniūt in fine, in nullo diſcrepare vident̄. ⁊ lȝ ſint
c diuerſa, tñ fingunt̄ vnū ⁊ idē. s. e. l. nā vt. ¶ Viſo de cauſis, videamus de aliquib⁹ effectib⁹ cōſuetudinis[c]. ⁊ dico qḋ ꝯſuetudo hȝ vim p̄carij, vt trāſferat poſſeſſionē rei corpalis ipſo iure. vt extra de ꝯſue. c. ex p̄te. ⁊ iḋ p̄ iueſtiturā de ꝯſuetudine dat̄ poſſeſſio ciuilis. ſȝ de iure nō dat̄ poſſeſſio niſi fiat i re ipſa. vt ibi p̄ Inn. Itē ſup conſuetudinē pōt fundari petitio. extra de of. or. cū dilect⁹. ſm̄ Inn. ⁊. l. vēditor. ſ. cōia p̄dio. ⁊ pōt iterp̄tari lex ⁊ cōſuetudo. de accu. ſenatus cēſuit, in gl. Itē repiunt̄ in conſuetudinē oēs virtutes. i. potētia legis. vt. s. c. virt⁹. vetat em̄ ⁊ punit. de extraor. cri. l. ſaccularij. §. ſunt q̄dā p̄mittit. C. de teſt. l. fi. cōia pred. l. vēditor. de diuerſis preſcrip. l. ſi quiſq̄ quod cuiuſq̄ vniuer. l. plane. de diuer. of. l. viros. C. de emā. li. l. j. ff. quēad. teſta. ape. l. ij. ⁊ parificat̄ priuilegio, vt not. in. c. nouit. de iudic. per Inn. ⁊ iudex appellatiōis dȝ ſeq̄ cōſuetudinē primi iudicis nō ſuā. de teſta. Ray. ſm̄ Inn. ⁊ p̄mittit p̄cedi abſq̄ libello extra de libel. obl. c. j. ſm̄ Inn. ⁊ in officijs multū vȝ conſuetudo. de offi. archi, c. j. ſm̄ Inn. Excuſat ab his q̄ nō ſunt per ſe mala. de temp. ordi. c. ſane. per Inn. Precipit ſcripturis dominorum credi. de fide inſtr. cū dilectus. ⁊ not. qḋ ſi eſt queſtio iuris videlicet an conſuetudo valeat necne, talis q̄ſtio pōt dirimi ſine ordine iudiciario. ⁊ idem vbicunq̄ eſt queſtio de virib⁹ vel intellectu alicuius cōſtitutiōis. vt no. Inn. extra de cōſue. c. cū inter nos. in fi. quod eſt multū no. ¶ Re-

ſtat videre

a ¶ Decennij. Et adḋ. domi. Lu. in ſing. v̄. conſuetudo. ⁊ ver. conſuetudini preter legem. vbi dicit verum niſi deroget iuri eccle.

b ¶ Mille act⁹. Vide tn̄ Fel. in. c. cum acceſſiſſent. in verſ. ſunt tamē. de conſti. vbi no. quibus caſib⁹ per vnicum actum conſuetudo tolli poſſit.

c ¶ Conſuetudinis. Viḋ ēt gloſſ. in. c. fruſtra. viij. diſt.

35 ſtat videre de ꝓrogatiõe† cõſuetudinis ð qua loquiꝛ.l.noſtra
ij.rñſo.⁊ iſta ꝓrogatio põt eſſe de eadẽ re ad rẽ. vt de vino ad
aquaticiũ.qð magis ad vinũ tendit.de quo dic, vt.j.e.l. ꝙ nõ
rõne.j.eo.itẽ.ꝫ.e.l.fraus. ¶ Et no.ꝙ ſimilitudo in diuerſis ꝑ
ſonis,cauſis,vel reb⁹ cõſiſtit,vna,vł quaſi eadẽ rõ.no. tñ ꝙ in
a penis q̃ ipſo iure infligunꝛ,nõ ꝓcediꝛ de ſimilib⁹ ad ſimilia.[a]
vt in.c.odia.de reg.iur.ꝑ Jo.an. ¶ Item non ðꝫ extendi con
ſtitutio etiã penalis qñ extendiꝛ ex mẽte eiuſdẽ cõſtitutionis.
vt no.in.c.ſi poſtꝗ.de elec.lib.vj.in nouel. fit etiaꝫ extenſio de
perſona ad ꝑſonã, puta de mutilato ad habẽtẽ membrũ peni
tus inutile.⁊ eſt hoc mõ.no.ad ſtatuta de exoculante.nam vi
detur exoculare q cecat,ita ꝙ quis nõ videat, licet rotũditas
oculi remaneat in ſua concauitate. ⁊ idẽ in ſimilib⁹,qꝛ ſimilia
maleficia,ſimiles penas exigũt.j.ad.l.aql.l.illð. Jtẽ ẽ exẽpluꝫ
de canonico regulari ad fratrẽ ꝑdicatorẽ.nõ eñ noĩa,ſꝫ fines
noĩm ꝯſideramus. itẽ eſt exẽplũ de muliere ad quaſi mulierẽ.
i.hermafroditã.itẽ de patre ad matrẽ in materia feudorũ, vt
ſi fili⁹ ſuccedat pr̃i in feudo,ergo ⁊ mr̃i, qꝛ rõ diuerſitatis red
di non põt.de verb.ob.l.a Titio.⁊.l.j.§.hoc interdictum.j. de
fonte.qñ eñ plura habẽt eandẽ rõnẽ.lꝫ de vno fiat mentio.vꝛ
fieri exẽplariter,nõ reſpectiue.j.de iur.om.iudi.l. imperiũ.in
ꝑ̃ſcriptione tñ nõ fieret extenſio iſta.vt no.in.c.dilecto.de of.
archi.ꝑ Jnn.nã in cõſuetudine cõſideraꝛ equitas.ſꝫ in ꝑ̃ſcri
ptione vertiꝛ rigor ⁊ odiũ.ar.de libe.⁊ poſth.l.cũ qdã.⁊ not.ꝙ
ſicut ſe hꝫ cõſuetudo ad.l.ſic ſe hꝫ ſimile conſuetudinis ad ſi
mile legis.⁊ iõ in caſu non determinato lege nec cõſuetudine.
ceteris aliis parib⁹ vincit ſimile cõſuetudinis ẜm Jac.de ra.
Alij dicũt ꝙ in materia cõſuetudinis ſequimur ſimile cõſue
tudinis ſeu extra materiã ꝯſuetudinis ſequimur ſimile legis
cõis. Alij dicũt ſequendũ ꝙ rõnabilius eſt.media opi.verior
eſt.ar.C.de iure fiſ.l.certa forma.liber.⁊ de pig.l.in quoꝝ.⁊.C.
de pred.cur.l.fi.li.x. ¶ Et no.ꝙ vbi plures caſus ſunt ſpãliter
ꝓuiſi ⁊ determinati ſigillatim,vn⁹ caſus nõ trahiꝛ ad aliũ.de
vul.ſub.⁊.l.ex facto.§.itẽ q̃ro.⁊.l.cũ ex filio.§.filio. ¶ Poſtre
b mo qualiter cõſuetudo ꝓbeꝛ[b] videam⁹,⁊ qualiter ſit reddẽda
rõ ꝑ teſtes,de hoc eñ ponit Bar.q̃dã.in.l. Labeo.de ſup.leg.
⁊ vꝛ ꝙ teſtis de cõſuetudine nullã poſſit efficacẽ reddere rõ
nem.nã cõſuetudo quo ad mores,ſtat in vtentibus.ſꝫ quo ad
vniuerſos ſtat in tacito cõſenſu ſed de tacitis reb⁹,null⁹ ẽ ſen
ſus corporis. vñ ðꝛ Jnn.ꝙ negligẽs ſuã volũtatẽ nõ manife
ſtat.de of.ord.c.irrefragabili.ꝑ Jnno.ergo cũ tacit⁹ cõſenſus
populi nõ cõprehẽdaꝛ ſenſu,nõ põt de eo reddi a teſte efficax
rõ. Jn ꝯtrium vꝛ.nã tex.dat formã ⁊ modũ ꝓbandi.dũ ðt,pro
batis his q̃ in opido frequenter cõtingũt.ſed cõtingẽtia ſunt
euidentia.⁊ pñt tangi manib⁹.i.ſenſibus corporis. ergo ſunt
ꝓbabilia. Jtẽ ſi cõſuetudo nõ poſſet ꝓbari,materia conſuetu
dinis eſſet fruſtra.ſꝫ nõ poſſet ꝓbari ex ſcripti diſpoſitiõe, qꝛ
ſic eſſet ſtatutũ.ergo ꝑ teſtes põt ꝓbari. Sol.dico ꝙ tacitũ ex
expreſſo naſciꝛ.⁊ ꝓbato expreſſo,ſequiꝛ tacitũ, qð lex vult eſſe
ſequela expreſſi. Vbi grã, volo ꝓbare tacitã hypothecam ꝑ te
ſtes certe ꝓbabo cauſas,⁊ ſequiꝛ effect⁹. puta ꝓbabo iuecta ⁊
illata.j.de pac.l.itẽ qꝛ.cũ ſi.ſic ergo in ꝓpoſito ðt teſtis,verũ
eſt ꝙ eſt ꝯſuetudo,ꝙ interrogat⁹ de cã ſciẽtie ðt. qꝛ ita vidit,
⁊ audiuit obſeruari,practicari, ⁊ fieri ĩ palacio cõis ⁊ populi,
publice ⁊ notorie lõgo tꝑe in multis litibus.⁊ in oĩbus in qui
bus ipſe interfuit. Jnterrogat⁹ ſi potuiſſet eſſe ⁊ fieri contra
rium eo neſciente,rñdet ꝙ ſic.certe dic,teſtis reddit bonã rõ
nem,⁊ ſi hꝫ cõteſtẽ probat,etiã ſi vterꝗ reddit eũdẽ ſermonẽ,
qꝛ eſt ſermo iuris,neceſſarius probationi.non obſt.qð dixit ſe
neſcire cõtrariũ:qꝛ non ꝑ̃ſumiꝛ cõtrariũ.ſi ergo teſtis aſſertio
eſt ſufficiens, illa adiectio non vitiat: qꝛ id qð eſt poſſibile nõ
preſumiꝛ verũ,niſi probetur.C.vñ leg.l.non hoc.cum ſi. Sed
nunqd ex nõ actibus poſſit ꝓbari cõſuetudo, vꝛ ꝙ nõ:qꝛ nec
induci.cũ eñ ſit facti ꝙ nemo põt naſci ex eo qð nihil eſt.cer
te nõ vꝛ ex caſu omiſſo aliquid naſci poſſe.l. ſi vina.j. de peri.
⁊ cõ.rei ven.itẽ illi ꝓbant negatiuã,q eã ſciunt. ſed nemo põt
ſcire id qð nõ eſt. ſed dic ꝙ aut implicat contẽptũ.l. ⁊ tunc ex
omiſſo induciꝛ conſuetudo,qꝛ ille qui contẽnit aliquid facere
vꝛ:vt.l.qui non facit.j.de regu.iur.probaꝛ aũt contẽptus, vel
qꝛ expreſſe contẽnitur,vel qꝛ monitioni hoĩs vel legis, certuꝫ
terminũ aſſignãtis nunꝗ paritũ eſt.ſꝫ ſi oĩa ſolẽt lex ⁊ hõ,nõ
ſit cõſuetudo nec inductiua de nouo, nec derogatoria legi an
tique,qꝛ derogatio nõ fit niſi ex cõtrarijs. Jtẽ ſi cõſuetudo ex
cludit formã vel ordinẽ.l.ex tali abuſu fit ꝯſuetudo.C. de iud.
l.rẽ non nouã.qꝛ negligẽtia forme in actibus exercitis eſt de
ſuetudo.vt hic.⁊ in aut.de fideiuſ.in ꝑn.de hoc ꝑ Cy.C.eo.l.ij.
Concluſio vſus cõis,ac ꝑ̃ſcriptio liberi arbitrij,derogat legi
arbitriũ limitanti. itẽ mutatio modi vel forme legis inducit
deſuetudinẽ.l. itẽ alia cõcluſio eſt talis,ꝙ ſi ex negatiuo reſul
tat affirmatiuũ,tunc põt id preſcribi,aliter non.C. de ſerui.⁊
aqua.l.ij.itẽ alia regula ſeu ꝯcluſio,ex preuaricationib⁹ indu
ciꝛ ꝯſuetudo facili⁹ ꝙ ex puris negatiuis, qꝛ ꝑuatio eſt actus
ꝯtrarius.de ver.ob.l.decc. Jtẽ vbi non eſt obſeruãtia.l.inclu
dit eius ꝯtrariũ,impoſſibile eſt ꝯ ſtatutũ legis ꝑ̃ſcribi,qꝛ ꝑpe
tuum eſt:ſed qd ſi teſtis dicit,videre meo ita fuit obſeruatũ,
an ꝓbet vſum:⁊ dico ꝙ nõ,qꝛ iſtud verbũ videre,poniꝛ trib⁹ a
modis.ſ.ꝑ ſenſu corporis.ꝑ iudicio rõnis.⁊ pro opinione lo
quẽtis.cũ ꝓferꝛ a teſte ſub primo modo, ꝓbat:ſed ſub ſcðo ⁊
tertio,nõ probat. Nũc aũt ſum⁹ in tertio modo,qꝛ ita vulgus
intelligit hũc ſermonẽ,ꝙ ſi literalis ſermo vulgariter ſcribe
retur ⁊ proferreꝛ hoc modo talis teſtis dixit,cheli pare q̃ coſi.
36 ¶ †Et not.ꝙ vbi ſermo in vulgari eſt dubius,trãſferas in la b
tinũ,⁊ ſcies ſignificatiuũ vulgare.ecõtra ſi dubius eſt litera
lis,vulgariza eũ,⁊ intelligẽs.hec eñ eſt verbis expoſitiõ ipſi⁹
vulgarizatio.⁊ hic eſt ꝙ ðꝛ intellect⁹ vulgi.de leg.iij.l.libroꝝ.
c §.qð tñ Caſſius. ¶ Sed an ꝑ teſtes ſingulares[c] probeꝛ con
37 ſuetudo.†rñdeo,prio ſcias ꝙ illi ſunt teſtes ſingulares,q non
poſſunt in ſuis diſpõnib⁹ ſimul iungi. Et hoc ꝯtingit ꝓpter
diuerſitatẽ,que cõtingere poſſet in oĩbus decẽ ꝑdicamẽtis. ſꝫ
illi nõ ſunt ſingulares,quoꝝ depoſitiones lꝫ diuerſe, poſſunt
tñ ſimul coniungi ad vnũ cõe quid probandũ,⁊ ad vnã cõem
concluſionẽ. Redeo ad primũ,⁊ pono exẽplũ Jn ꝑdicamento
ſubſtantie.vnus teſtis dicit de boue,⁊ alter de aſino:de leg.a.j.
l.iiij. Jn predicamẽto quãtitatis,vnus teſtis pro precio.x.et
alter pro precio.v.vt no.j.de arbi.l.diẽ.§.ſi plures. Jn ꝑdica
mẽto relationis,vt vnus teſtis dicit ꝙ pater.alius ꝙ filiusfa
mi.de adop.l.poſt mortẽ.C.ad mace.l.Zenodorus. vel vn⁹ di
cit ꝙ dñs,⁊ alter ꝙ ſeruus.C.de ſer.expor.l.moueor. Jn ꝑdi
camẽto qualitatis.vt vn⁹ dicit ꝙ pure,alter ſub ꝯditiõe. ex
tra de fide inſtru.cũ Jo.in ſi.vel vnus ſimpłr,alter ſub altera
tione.de fideiuſ.l.grece.de ver.obl.l.j.§.ſi qs ſimpłr. Et no. ꝙ
38 apud legiſtas,†qualitas eſt qcquid inducit alterationẽ ſubie
cti.⁊ ſiue locus,ſiue tẽpus,ſiue quodcũꝗ accidens.j.de pen.l.
aut facta.§.qualitas. Jn ꝑdicamẽto agere,vnus dicit,egit.al
ter dicit,voluit agere.rẽ ra.ha.l.ampli⁹ nõ peti.vnus dicit, fe
cit.alter dicit,opem tulit.alter dicit,mãdauit.alter dicit, con
ſuluit.de infa.ob hec verba. Jn ꝑdicamẽto pati vnus dicit,ꝙ
fuit inſultat⁹.ali⁹ ðt,ꝙ ſimul impetũ fecerũt.j.ſi qua. pau. fe.
di.l.j.§.cũ arietes. Jn ꝑdicamẽto habere.vn⁹ teſtis ðt,ꝙ ha
bebat ad ꝓpriũ vſum.alter ðt,ꝙ habebat ad cõem vſuꝫ.de le.
iij.l.hoc legatũ.vel vn⁹ teſtis ðt,ꝙ poſſidebat ꝑ duo.alter ꝑ
creditore.j.de ſol.l. Titio. Jn ꝑdicamẽto vbi.ſi vn⁹ ðt,ſub ſi
cu.alter ſub quercu.vt no.C.de teſt.l.teſtiũ.⁊ ſi vn⁹ ðt,ĩ hoſtio.
alter iuxta hoſtiũ vidi in.l.ſi ſtatuas.j.de iniur.ꝑ Bar. Jn ꝑ
dicamento qñ vnus teſtis ðt, ante guerrã motã.alter poſt.C.
de pet.he.l.ij.de ꝓba.l.matrẽ tuã.de neg.geſt.l.eũ. de ſtat.ho.
l.Aretuſa. Jtẽ in ꝑdicamento ſitus.vnus ðt,agrũ eſſe in vna
parte vel territorio.alter in alio. vel vnus propinquius:alter
longinquius.inſt.de rer.di.§.inſulã. ¶ Et no.ꝙ ſitus,idẽ ẽ ꝙ
locus.ſꝫ ⁊ vltra locũ,mihi cõnotat aliquas differẽtias loci,q̃
ſunt.vj.ſurſum,deorſum,ante,retro,dextrũ,⁊ ſiniſtrũ.vt dicit
Ariſto.li.j.de celo.vñ ſi teſtes in his diſcordãt,diſſonãt ĩ ſitu.
vt ſi teſtis dicit de ante domũ:alter retro.⁊ hoc exẽpluꝫ eſt de
quãtitate numerali,q̃ ðꝛ quãtitas diſcreta. itẽ eſt exẽplum in c
quãtitate continua,ſi vnus ðt ꝙ promiſit Titiũ paruũ.alter
ðt ð Titio magno.nã vt dicũt mẽſura differẽtia quãtitatis,
vt cũ hoc ſtat ꝙ differẽtia eſſet ſubſtãtia ſi ſunt diuerſa corpo
ra.de his ꝑdicamẽtis no. Azo.in proe.C.in ſum.in.§. oẽs aũt
iſtos teſtes. ergo producti ad vnũ ⁊ certũ factũ probanduꝫ,ſi
eſt ita vnũ factũ ꝙ non pñt eſſe plura vt homicidiũ, ſunt con
trarij rõne diuerſitatis. Et idẽ in probatione iuriũ ſi teſtimo
nia ſunt incõpaſſibilia.de ꝓba.c.lꝫ cãm. ſꝫ ſi pñt eſſe plura fa
cta tunc fiunt ex differẽtijs iſtis.⁊ ſimilibus ſingulares.⁊ cer
te minima differẽtia imaginẽ hꝫ contrarietatis: vt no. Bart.
in.d.l. Labeo,de ſup.leg.⁊.l.j.in ſi.quẽadmo.teſt.aper.ꝑ Bart.
¶ Sed nunqd ſi teſtes deponunt idẽ dictum,ſꝫ ſunt varij in
rõne.an iſti teſtes ſint ſingulares.rñdeo,aut rõ eſt bona lꝫ di
uerſa.aut mala. ſi bona,iſti ſunt conteſtes. verbi gratia,volo
probare me poſſediſſe.ðt vnus teſtis ꝙ ꝑcepti fabam.alter ꝙ
frumentũ.ſunt eñ iſta teſtimonia in cauda colligata.C.de pe
nis.l.qui ſnĩam.de hereti.l.quicũꝗ.§.idcirco.ſi aũt rõ eſt ma
la,iſte non ðꝛ teſtis q neſcit ⁊ differentia eſt magna,qꝛ vbi ſin
gularitas vt ĩ Suſanna,⁊ ſi.ibi dictũ vni⁹ minuit,⁊ debilitat
dictũ alterius.ſꝫ ille q nõ reddit rõnẽ nunꝗ debilitat dictum
eius.q rõnem reddit ⁊ iõ defert ſacramẽtũ in ciuili cã hoc ca
ſu,ſed nõ in ſupiori, qꝛ nõ dꝫ videri iudici ex dicto debilitato
ſacramentũ deferre.vt not.in.l.j.C.qui ⁊ aduer.quos.ibi agiꝛ
de probãdo notorio emẽdicata ſuffragia ſunt ꝑ nihilo.vñ cũ
agiꝛ de reprobãda cõſuetudine.q̃ ꝓbaꝛ ⁊ fundaꝛ ĩ notorio,nõ
deferꝛ ſacramẽtũ in ſupplemẽtũ, imo ĩ fundamẽtũ ꝓbatiõis

a ¶ Ad ſimilia. vide Frã.are. in.l. Cẽturio. j.de vul. ⁊ pu. ⁊ qð ibi dixi in apoſtil.

b ¶ Probeꝛ.vide.d.Alex.de imo.in ꝯſ.xlv. ij.ꝑte.ſꝫ q̃r ꝓbatur ꝑ teſtes cõſuetudo qð eccleſia nõ ſoluerit quartaꝫ ep̃o ꝑ tãtũ tꝑ̃s cui⁹ initij non extat mẽoria, vide do. Pet. phi.cor.in ꝯſi. cclxij.ĩci.qꝛ ꝑ totũ.⁊ adde ꝙ gñalis ꝯſuetudo ꝓbatur per duos doc.eam allegãtes.vt ꝑ prefa.d. Pet. Phil. Cor.in conſil. lxxxiij. inci.circa.in litera.k.in.iiij. parte.iteꝫ per vnũ famoſum d.Pau.de ca. in conſil.clix.⁊ vide do. Jaſ. may.hici.xlix. col.⁊ adde qð ſufficit ꝙ probetur ꝙ cõſuetudo ſeruetur in vna ꝑte territorij vel ciuitatis,vt ꝑ prefa.dom. Pet. Phili.Cor.in cõſil.cccxix.incipiẽ.circa. in iij.parte.

c ¶ Singulares. Vide,do. Petr. Phili. Cor.in conſil. lxxix.incip. viſis.in litera.v. ⁊.x.in.j. parte. ⁊ do. Alex. de imol.in conſil. clxxi.in.ij.ꝑte. ⁊ quando dicatur teſtis ſing. vide prefa.do. Pe. Philip. Cor.in cõſi.lv. inci.videꝛ in litera.c.in.iiij. ꝑte.⁊ in conſil. xxxiiij.inci.circa.in litera.i.⁊ h.in.ij.parte.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

ex vero teſte ꝓbante conſuetudinē. ¶ Et not. ꝙ ſi teſtes con‑
grua interpretatione verborū poſſunt interpretari eſſe cōte‑
ſtes, non preſumuntur ſingulares. ſꝫ ſi interpretatio eſſet cum
quadā ſuppletione, lꝫ nō preſumatur falſitas, tn̄ non probāt.
39 extra de teſti. c. cū tu filij. ¶ † Et not. ꝙ in quolibet p̄dicamē‑
to teſtis pōt reddere rationē entis, ⁊ non entis, ecce in p̄dica‑
mento ſubſtātie viuebat Titius, q̄ꝛ vidi eū viuere, loquebaꝫ
q̄ꝛ eum loqui audiui, audiebat q̄ꝛ ad narrata formaliter rn̄de‑
bat, nō viuebat, q̄ꝛ tetigi eū, ⁊ non habebat pulſum, nec motū
erat frigidꝰ ⁊ rigidus, abſqꝫ motu. nā accidētia ⁊ operatiōes
remote a ſubiecto manifeſtāt corruptionē forme ſubſtātialis,
q̄ꝛ nunq̄ eſt forma ſubſtantialis, ſine ꝓpria operatione, nam
operatio arguit formā, ⁊ nulla forma pōt eſſe ſine operatiōe
naturali. vn̄ lꝫ forma ſubſtātialis ſit indiuiſibilis vt aīa. tamē
operatio demōſtrat animā eſſe. ⁊ vbi oīno deficit operatio, ibi
non eſt anima, q̄ꝛ eſſet fruſtra. ⁊ cū anima ſit ens diuinū, nūq̄
fruſtra eſt. nec patitur naturaliter male collocari. vn̄ aīa hoīs
non pōt eſſe in leone. teſte Ariſt. ⁊ cōmētatore. In p̄dicamēto

a ¶ Antecedēs. Pro quo vid̄ Frā. aret. in. l. eādē. ſ. de duobus reis. in ſecundo no. vbi referendo bal. hic d̄t ad hoc op. illaꝫ literā facere vt ibi ꝑ eum vide.

quantitatis dic ꝙ quantitas rei eſt ſub viſu, ⁊ quantitas ver‑
bi eſt ſub v̄bo. prima ꝙ viſui, ſcd̄a auditui ſubiacet. vt. x. ⁊. xx.
natura eī entiū amiciſſima nō decipit nos. ⁊ iō vult ꝙ in ꝓ‑
prio obiecto non erret nec p̄ſumitur errari cū ſit naturale, q̄ꝛ
naturalia ſemꝑ p̄ſumuntur ineſſe nobis. vt ſenſus ⁊ rō. de pro
ba. l. ab ea ꝑte. nam qui ius naturale in eſſe alicui negat dꝫ ꝓ‑
bare. C. de codicil. l. nec codicillum. In p̄dicamento relatiōis
oportet teſtes extrema rimari. q̄ꝛ non eſſet relatio ſine ſuis ex
tremis. extra de ꝓba. c. per tuas. ⁊ no. xxxv. q. vij. c. de parente
la. In p̄dicamento qualitatis, dic ꝙ eſt qualitas rei. vt ſerui‑
tus ⁊ ordinaria iuriſditio. ⁊ dic vt. l. ſi quis diuturno. ſi ſer. vē.
l. j. §. cū vrbem. de offi. prefect. vrb. cum ſi. ⁊ eſt qualitas verbi,
formata per verba loquentium. dic vt. d. §. cū adijcit, ⁊ eſt qua
litas hominis, vt virtus, ⁊ de iſta virtuoſi reddāt teſtimoniū
ſecundum ſcientiam ſuam. vt. C. de aduoc. diuer. in. l. memini.
§. iuriſperitos. ⁊ dixi in cōſtit. §. omnē. In predicamēto agere

b ¶ Negatiua. De quo videtu plene Frāſ. aret. ſ. l. in illa. de verbo. obli. ⁊ ꝙ ibi dixi in apoſtil.

⁊ pati, aut cauſatur a vero hominis actu, ⁊ redditur rō per vi
ſum. aut a verbo ore prolato, ⁊ reddiꝫ ratio per auditū, vt in‑
iuria eſt quaſi predicamentum non agere nec pati. vt in. §. cū
arietes. ſm̄ iuris intellectum. In predicamento habere, red‑
ditur rō per viſuꝫ. vt. l. ſtipulatio illa. §. hoc quoqꝫ. de ver. ob.
⁊ hoc de habere corporali. ſed intellectuale habere non ꝓbaꝫ
viſu niſi preſumptiue, q̄ꝛ viſa naturali poſſeſſione preſumitur
ciuilis. eſt predicamentū carere. C. q̄n̄ fiſc. vel pri. l. ij. vt ille ni‑
hil hꝫ. quod non ſenſū, ſed opinione vicinorum probatur. vn̄
fama probat in opi. vt. d. l. ij. ⁊. l. ſi fideiuſſor. ſ. qui ſatiſd. cogā.
Predicamentum vbi ſubiacet viſui, q̄ꝛ ad locum eſt ſpacium
illuminatum a ſole vel igne. ⁊ ſic non pōt probari niſi ꝑ viſum
de illo predicamento loquitur in aut. quib. mod. nat. effi. legi.
§. quantum. ⁊ ideo maleficium in obſcuritate noctis factū, eſt
difficilis inquiſitionis ⁊ ꝓbationis, vt no. qd̄ met. cau. l. ſi cuꝫ
excep. §. in hac. in gl. or. predicamentū q̄n̄, correſpondet omni
ſenſui, vt q̄n̄ vidiſti, q̄n̄ audiſti, guſtaſti, odoraſti, vel tetigiſti.
rn̄det nudiuſtertius ⁊ memoria eſt hic ſenſus principalior: vt
l. quidam tabularum. de fur. ⁊ facit qd̄ not. ſ. de eden. l. j. §. rō‑
nes. p̄dicamentum ſitus eſt ſub viſu. ⁊ ideo cecus non teſtifica
tur de ſitu, puta de confinibus, q̄ꝛ color luſtratus a ſole, facit
omnia videre nos, q in cecū non cadit: de iſto predicamēto ha

c ¶ De quibꝰ. Adde. d. Pe. Phil. Cor. in cōſil. ccclxviij. incip. in hac. ī lr̄a omni. iiij. parte. qd̄ conſuetudo eſt. l. nō ſcripta ⁊ ꝙ nō extēdatur ad caſus ſimiles. vide ꝑ euꝫ in cōſil. cccxxj. incip. in litera g. ea. parte. de quo tu late vide Fel. in. c. auditis. poſt p̄n. ver. conſuetudo appellādi. cum ſeq. ⁊ latiꝰ in co. xj. verſ. ⁊ vj. declaratio. de preſcript.

betur. ſ. de ſēn. l. forma. de leg. iij. l. patronus. §. j. C. ad. l. fal. l. ſi
prediorum. vn̄ in accuſationibus inquantum ponimus locū,
puta in platea. ſumus ſub p̄dicamento vbi. ſed inquantū ordi
nem loci deſignamus ⁊ ſignificamus locū per continens, ſu‑
mus ſub predicamento ſitus, de actu libellorū habeꝫ de teſti.
c. in preſentiū. ¶ Dictum eſt de ſingularitate teſtium, modo
dicendum eſt de quadā ſingularitate, ſed tn̄ non eſt ſingulari‑
tas. vt cū agiꝫ de aliquo ſingulari facto probando, nā per ſin
gula generis ꝓbatur genus. nam q̄ꝛ genus repreſentatur in
qualibet ſpecie, ergo deponunt de eodem genere. ⁊ ſingulari‑
tas eſt in cā ſcientie non in dicto principali. vt vnus dicit, q̄ꝛ
ita fuit obtentū in Petro, alter in Ioā. de accuſ. c. qualiter. ꝑ
Inn. C. de teſta. l. ob carmen. §. ſi. nam modus ſic ſciendi, eſt ꝑ
diuerſa media. ſed concluſio ⁊ effectus eſt vnus ⁊ idē. ⁊ poſito
ꝙ acta nō poſſent ꝓbari ꝑ teſtes. ſ. de teſti. l. curent. C. de here‑
tic. l. q̄m̄. tn̄ illud eſſet verum quantū ad vigorē illius iudicij.
ſecus quantum ad vigorē conſuetudinis. nā ex quo nō exigiꝫ
ſcriptura, vt. ſ. eod. imo magne. ergo poteſt ꝓbari per teſtes.
40 † Modo quero an ſimilitudo cōſuetudinis poſſit probari ꝑ
teſtes. ⁊ dic ꝙ nō, q̄ꝛ conſiſtit in motu iudicis, q hꝫ aſſimilare,
⁊ credo ꝙ poſſit aſſimilare ēt ꝑte nō citata, q̄ꝛ q̄ſtio iuris eſt. vt
ſ. l. non p̄nt. cū. l. ſeq. Ampliꝰ ſcias ꝙ q̄dā eſt cōſuetudo diſpo
nens q̄dā exponēs. q̄ d̄r vſus loquēdi, vſus vtēdi, vſus intelli‑
gēdi, vſus loquēdi, puta ꝙ medici appellanꝫ magr̄i, aduocati
appellantur domini, modo in Peruſio ſunt duo Bal. vnus
medicus, alter legiſta. ſi ergo teſtator dixit, lego dn̄o Baldo,
faciam articulū de cōſuetudine loquēdi. ⁊ ſic certificabo ꝑſo‑
nam. ⁊ d̄t teſtis vera eſſe, q̄ꝛ ſic audiuit dici cōiter ab oībus, lō
go tēpore. Sed quid ſi teſtis ꝙ d̄r ab oībus, ſed nō d̄t ꝙ audi
uerit. d̄t Bar. nō ſufficere, q̄ꝛ ſua rō nō includit ſenſum corpo
ris. cū poſſet dici ipſo nō audiēte. ſꝫ Dy. conſuluit ꝙ talis rō
implicat auditū, q̄ꝛ teſtis nō p̄ſumiꝫ loqui vt mente captus,
ductus fato, ſed rōne. ad hoc. l. ſi filiꝰ. ad Maced. qd̄ eſt equū,
q̄ꝛ dicta teſtium non ſunt calūnianda ſed iuuanda. vt d̄t idem
Bar. in. l. j. ſi cert. pe. Sed quid ſi dicit vera eſſe interrogatus
quō ſcit, d̄t q̄ꝛ publice ſic audiuit dici, ⁊ teneri a maiori parte
hoīm, tn̄ non dixit in redditione rōnis, ꝙ longo tp̄e. Sol. dic
ꝙ ꝓbat longū tp̄s, q̄ꝛ ſi dictū includit tempus, ⁊ rō ſupradi‑
cta includit idem tp̄s, al's teſtis p̄ſumeretur falſus ⁊ varius.
vn̄ preſumitur eſſe ſibiipſi conſonans, q̄ꝛ nemo p̄ſumiꝫ falſum
deponere. ſ. de proba. l. quoties. §. ſi dolo. ⁊ ſm̄ Bart. in. l. La‑
beo. de ſupel. leg. que eſt rō ſubtilis. Item q̄ꝛ rō reddiꝫ dicto, ⁊
a ex natura relationis includit ſuū antecedēs[a]. de interro. ac.
l. ſi defenſor. §. j. vſus vtendi eſt, puta q̄ꝛ carniū libra eſt. xviij.
vnciarū vt Padue, ꝙ vaſellū vini eſt duarū lagenarū, q̄ꝛ cor
ba frumēti eſt centū librarum. dicet teſtis q̄ꝛ ita audiuit dici ⁊
fieri longo tp̄e. Sed nunqd ſufficit ſi dicit ꝙ vidit fieri bis vl
ter, dico ꝙ nō, q̄ꝛ in actibus frequētiſſimis debebat ꝓbari fre
quentia ⁊ nō paruitas ſm̄ doc. ⁊ Cyn. hic Bar. in. d. l. Labeo.
vn̄ ꝓbatio actuū dꝫ nature negotij cōuenire. Vſus intelligen
di eſt ſi volo ꝓbare ꝙ hoc vocabulum reda, ſupponat ex vſu
vulgi ſolū ꝑ nlijs vel ꝑ pueris, ⁊ dicet teſtis ꝙ longo tp̄e au‑
diuit hunc ſermonē ſic exponi ab oībus. ⁊ lꝫ non adijciat ab
oībus loquentibus de materia. hec adiectio non vitiat, q̄ꝛ ta‑
41 cite ineſt. ¶ † Et not. ꝙ ꝓbato verbo, probaꝫ animus, q̄ꝛ vo‑
ces ſunt note earū q̄ in animo ſunt paſſionū id eſt, voluntatū
anime, teſte Labeone, ac Boetio, ⁊ alijs peritis. ¶ Et not. ꝙ
aut negatiua cōtrariatur rei, ⁊ ꝓbatur negatiua: aut contra‑
b riatur ſenſui ⁊ tunc nō probaꝫ negatiua,[b] q̄ꝛ rō remota cū ſen
ſu non pōt ꝓbare ſenſum ſi non eſt. ¶ Et no. quod Bar. dicit
in. d. l. j. quēadmo. teſt. aper. ꝙ in rōne proxima ⁊ īmediata di‑
cti ſui ſemꝑ teſtes ſunt ſingulares. nā cum rō reddatur a quo‑
libet ꝑ proprium ſenſum, vt. l. qui teſtamēto. in fin. de teſta. ⁊. l.
teſtium. C. de teſt. quilibet eſt ſingularis de ſenſu ſuo, nō de ſen
ſu alterius ſed certe illa nō eſt ſingularitas ſꝫ eſt concors plu
ralitas, in teſtibus eī differentia numeri nō eſt differentia,
q̄ꝛ numerus auget teſtimonium non minuit. ſed illa d̄r diffe‑
rentia, q̄n̄ nō dicunt ideꝫ in effectu vn̄ tunc eſſet diuerſitas. q̄n̄
per ſenſum diuerſum redderent cauſam. puta vnus ꝑ viſum,
alter per auditū vel q̄n̄ diuerſa ſunt ſenſata. vt ſupra oſtendiꝫ.
qd̄ ergo Bart. poniꝫ pro ſingularitate, nō eſt ſingularitas ſed
numeralitas. perſona eī cuiuſlibet teſtis eſt ꝓpria, ⁊ oculus
meus non eſt tuus. ſed dictum eſt cōe ⁊ vnum ⁊ idem. Bald.

1 ☞ Lege deficiente recurritur ad conſuetudinem.
2 Conſuetudo licet ſit ſtricti iuris tamen in ea proceditur de
ſimilibus ad ſimilia.
3 Conſuetudo ſpecialis eccleſie Romane trahitur ad eccleſias
inferiores non habentes propriam conſuetudinem.
4 Conſuetudo inueterata eſt ius moribus conſtitutum.
5 Tacitus conſenſus populi eſt de ſubſtantia conſuetudinis.
6 Paria ſunt aliqua verbis facere, aliqua dictis.
7 Conſuetudo in caſu deciſo per eam non eſt maioris potentie
quam lex ſcripta.
8 Libellus qui eſt contra cōſuetudinem poteſt per iudicem la‑
cerari, ſicut ſi eſſet contra legem ſcriptam.

c DE quibus. [c] Conſuetudo ꝓ. l. ſeruatur,
vbi non vtimur. l. ſcripta, ⁊
ꝓceditur in materia cōſuetudinis de ſimilibꝰ ad
ſimilia. ⁊ deficientibus ſimilibus, recurriꝫ ad con‑
ſuetudinē vrbis Ro. Itē inueterata conſuetudo habeꝫ pro. l.
igitur q̄ꝛ hꝫ in ſe tacitū conſenſum populi, ⁊ inter tacitū ⁊ ex‑
preſſum non eſt differentia. Vn̄ etiam tāte ꝑtātis eſt conſue‑
tudo ꝙ pōt derogare legi ſcripte. h. d. Primo ponit dictum.
ſecundo ipſum probat. tertio cōfirmat ſuā ꝓbationē. quarto
infert ex probatione. ſcd̄a ibi, inueterata. tertia ibi, nam cum.
quarta ibi, quare rectiſſime. ⁊ in materia cōſuetudinis in cor
1 pore iuris nō habemꝰ meliorē. l. ¶ No. ꝙ q̄n̄ † deficit. l. recurri
mus ad cōſuetudinē in eo caſu vel ſimili. vel ad cōſuetudineꝫ
vrbis Rome, eo ordine quo tradiꝫ in tex. ¶ Itē no. ꝙ lꝫ con‑
2 ſuetudo † ſit ſtricti iuris tn̄ procediꝫ in ea de ſimilibus ad ſimi
3 lia in defectū iuris ſcripti. ¶ † Itē no. ar. ꝙ ſp̄alis cōſuetudo
eccl'ie Romane trahiꝫ ad eccleſias īferiores nō habētes ꝓpriā
4 cōſuetudinē. ¶ Itē not. † ꝙ īueterata cōſuetudo ē ius moribꝰ
ꝯſtitutū. Itē no. ꝙ ea q̄ ꝓcedūt a pari potētia cāe ſunt paria ī
operatione

operatione ſm Jac. vt ait Old. q̃ ꝯueniũt in radice ⁊ cauſa cõueniũt in effectu ⁊ cauſato vt hic ſm Old.
5 ¶ Itẽ no. ꝙ de ſubſtãtia † ꝯſuetudinis eſt tacitꝰ cõſenſus populi, ſcʒ tẽpore roboratiõis ꝙ robur canoniſte vocãt p̃ſcriptionẽ. licet ꝓprie non ſit p̃ſcriptio, q2 lex nõ videt̃ ꝓprie p̃ſcribi. ſed res ſunt ille que p̃ſcribũtur. vt pʒ in ſuis tractatibꝰ. ſʒ Jac. dicebat ꝙ p̃ſcriptio nõ erat de eſſentia ꝯſuetudinis. ſed tacitus cõſenſus ſufficiebat. vt hic. Ego dico cõtrariũ ꝙ robur tp̃is requirit̃ nõ ad inducẽdũ, ſed ad ſolẽnizandũ cõſenſum ſicut in. l. ſcripta requirit̃ ſcriptura ad ſolẽnitatẽ nõ ad ꝯſenſum. l. humanũ. C. e. ¶ Itẽ no.
6 qꝺ ſunt paria † aliqua facere verbis, aliqua factis.
7 ¶ Itẽ no. ꝙ ꝯſuetudo † in caſu deciſo ꝑ eã eſt maioris potẽtie ꝙ̃ l. ſcripta. in gl. q̃ incipit, vt de feudis. ibi, debilitatꝰ. ¶ Not. ꝙ paria ſunt mutilatũ ⁊ debi-
a litatũ. i. ꝙ mẽbrũ remãſerit fruſtra[a] ita ꝙ non ſit in ſenſu. ſ. e. gl. ibi canonico. q2 paria ſunt quãtũ ad ſubſtãtiã regule. ſ. obediẽtiã, caſtitatẽ, ⁊ abdicationẽ ꝓprij. ⁊ idẽ in cõuerſo regulari. ſecꝰ in conuerſo ſeculari. idẽ ⁊ in cruciferis. vt not. Archi. xix. q. j. c. mãdamꝰ. ⁊ in ſumma. ⁊ not. in iſta gl. ꝙ ꝑ ꝯſuetudinẽ põt monachus repelli a ſucceſſione. ſed hoc eſt ꝓpter rei naturã, q2 nõ põt ſeruire in feudo. ſed an hoc ſit in proprio patrimonio patris. dic vt not. in. l. ſi ita qs. §. e. ſ. de ver. ob. ibi, ad nõ ſcriptũ. i. ꝯſuetudo ad ꝯſuetudinẽ. ibi, ſcriptũ ad nõ ſcriptũ. i. lex ſcripta ad cõſuetudinẽ eo modo poſſet trahi. l. ſcripta ad ſtatutũ. l. ij. C. de nox. q2 eſt interpretatio paſſiua, quã recipiũt ſtatuta ſm Bar. ad qꝺ not. in gl. ij. ibi, q2 non habemus hoc. dic vt in. c. j. de ꝯſti. lib. vj. in gl. que incipit,
8 cuius. ibi, vel libellũ. ¶ No. ꝙ † libellus qui eſt contra conſuetudinem poteſt lacerari per iudicẽ, ſicut ſi eſſet contra. l. ſcriptam.

Additio Baldi.

De quibus. Que eſt differentia inter preſcri. ⁊ cõſuetudinẽ. In Spe. de p̃ſcri. §. iiij. parte. ver. ſed que eſt. ibi, ⁊ cõſuetudine. ⁊ ꝑ i. cõſuetudine que per mores ⁊ vſum populi qui idẽ eſt quos mores, probat̃. Tho. ¶ Ibi, tũc ius. i. cõſuetudo. verbis iiſdem vtitur in ea queſtione vel ſimili. ¶ Ibi, oportet. ſic ergo ptʒ ꝙ olim ciuitates in defectu ſue cõſuetudinis recurrebãt ad cõſuetudinẽ vrbis Rome ſub qua erãt ciuitates. C. de cõſul. li. xij. l. nemini. ⁊ l. qm̃. ⁊. ff. ad muni. roma. Ideo dicimus ꝙ caſtra in defectum ſue conſuetudinis debent recurrere ad conſuetudinẽ ſue ciuitatis cui ſubſunt ꝑ hoc ẽ. C. de epiſco. ⁊ cleri. l. nulli. §. ꝙ ſi. ⁊. ſ. ad muni. l. cũ eorum. ¶ Ibi, inueterata. vide plene de materia ꝑ Archi. xj. diſ. conſuetudinis. ⁊. c. cũ his. ꝑ Archi. ¶ Ibi cõſuetudo. ſ. Romanorũ. ¶ Ibi, nõ immerito. vide Arch. xciij. di. illud. ¶ Ibi, hoc eſt ius. vide Archi. xij. di. cõſuetudo. ⁊ Inn. de proba. ad noſtrã. ¶ Ibi, nam cum. qui conueniunt in radice ⁊ cã, conueniunt in effectu. h. d. ſm Old. ¶ Ibi, tacito conſenſu. vide Archi. iiij. di. in iſtis. vbi ponit nouũ verbum. l. fina. In gl. in verſ. de regulari canonico. vide Archi. xix. q. j. mandamus. Quid de crucifero dic ea. q. in ſum. per Archi. ¶ Ibi. l. querit̃. iſtud exemplũ non eſt bonum, quia talis hermafroditus eſt mulier ⁊ nõ ſimilis mulieri. vt. d. l. queritur. ibi ſexum eſtimandum. imo dic ꝙ eſt mulieri ſimilis, vt ibi patet cum dicit, comparemus. ⁊ probatur per. l. comparitiones. C. de fide inſtrumen. Tho.

1 ☞ Conſuetudo ꝙ in vendendis rebus eccleſie nõ requiratur decretum. an valeat.
2 Iudex debet dare ſententiam moribus conformem.

Diuturna. ¶ No. ꝙ cõſuetudo interdũ diuturna eſt, vt hic. Interdũ inueterata. vt. s. l. pxi. Interdũ ꝑpetuata. vt. ſ. e. nã imperator. Interdũ vetuſta. vt. C. de teſta. l. teſtamen. Interdũ antiqua. vt. C. de iur. fiſ. l. pe. Interdũ vetuſtiſſima. s. e. tit. j. l. ij. §. ⁊ cũ placuiſſet. Interdũ appellat̃ ſimpliciter conſuetudo. vt. C. de exac. tri. l. pe. ⁊ intelligitur p̃ſcripta. vt extra de elect. c. cumana. In conſuetudine tamen vnius hominis non requiritur preſcriptio. ſed ſufficit binus actus. C. de epiſc. audien. l. iij. de pignor. actio. l. vel vniuerſorũ. de ali. leg. mel-
1 la. §. j. † Sʒ an valeat cõſuetudo quod in vendendis rebus eccleſie non requiratur decretũ. gloſ. dicit hic
b ꝙ ſic. tu dic vt extra de re iudi. cum cãm.[b] Et not. ꝙ conſuetudo alia eſt compulſiua. ſ. de teſti. l. iij. in fin. alia repulſiua, vt ſi filia preterita egit cõtra fratrẽ cõquerendo de teſtamento patris tñ libelli hmõi querimoniarum nunꝙ̃ fuerunt recepti. Alia conſuetudo eſt priuilegiata. de diuer. reſcri. l. ſi quiſꝙ̃. Alia permiſſiua. ff. cõmo. ꝑ. l. vẽditor. §. ſi cõſtat. Alia correctiua eſt. s. e. de qbus. in fi. Alia interpretatiua. ſ. e. ſi de interpretatione. ⁊ ſm officiũ denominat̃. Alia collectiua. de emã. li. l. j. Alia cõfirmatiua. ſ. de iur. om. iu. l. more maiorũ. ⁊. l. q2. Alia p̃latiua. vt q̃ p̃fert primogenitum patris. C. de preci. imper. offerẽ. l. reſcripta. per Cyn. ⁊ ſi conſuetudo eſt ſcripta in bonis patris, nõ traham ad matrem, q2 eſt cõtra ius commune. ſ. ſol. mat. l. ſi vero. §. de viro. niſi forte in ſucceſſiõe feudi. q2 tunc eſt preter ius cõmune. vt not. eſt. s. l. proxi.
2 ¶ † Et no. ꝙ iudex debet dare ſententiam moribus conformem. C. de nupt. l. iij. Bald.

Additio Baldi.

Diuturna. ¶ No. ꝙ vbi ſit mẽtio de cõſuetudine, intelligit̃ de p̃ſcripta. de elect. cumana. ⁊ dicunt canoniſte ꝙ non reperitur alibi. ¶ Quidã doc. dicũt ꝙ p̃ſcriptio eſt de bene eſſe non de eſſe cõſuetudinis. vñ non exigit̃ niſi ad demõſtrãdum conſenſum in eſſe. Certũ eſt aũt ꝙ nulla demonſtratio hʒ ſe per modũ ſubſtantie ſed per modũ accidentis cũ ſit extra rẽ. nã aliud eſt demõſtratio aliud res demonſtrata, ⁊ idẽ dicũt de pluralitate actuũ ꝙ nõ eſt de ſubſtantia dũmodo conſtet de conſenſu ſm Jac. bu. ad hãc. l. vide Inn. extra de ꝓbat. ad noſtrã.

1 ☞ Cõſuetudo firmatur in cõtradictorio iudicio.
2 Conſuetudo dicitur tacitum pactum ciuium.

Cum de conſuetudine. ¶ † No. ꝙ cõſuetudo firmatur in cõ-
1 tradictorio iudicio. ⁊ vide Archi. vij. di.
2 fruſtra. ⁊ in. l. ſed ⁊ ea. s. e. ¶ Not. conſuetudinem dici tacitum pactum ciuium. ⁊ ideo ſine vllo pacto conſuetudo contractibus ineſt. ⁊ informat contractus. C. loc. l. licet. ⁊. l. excepto. ⁊ quandocunꝙ̃ notarius rogatur vt conficiat inſtrumentum intelligitur de licito ⁊ cõſueto modo. C. de fideic. l. fi. q2 inſolita ſunt ſuſpecta. vt no. in. l. vj. ſ. de cond. inſt. ſʒ ſtatutũ ⁊ cõſuetudo dr̃ pactũ, quare non pñt facere ne appellet̃ cuʒ per pactũ poſſit appellationi renuntiari. R̃ñdeo q2 ſit in fraudẽ ſuperioris, al's bene valeret ſtatutũ ſup iuribus ſingulorũ. extra de iureiur. c. veniẽtes. ꝑ Inno. Itẽ nõ vʒ expreſſum. i. ſtatutũ. ergo nec tacitũ. i. pactũ. Itẽ q2 proprie nõ eſt pactũ vt ptʒ in verbo velut. i. ſicut, qꝺ eſt nota ſimilitudinis expreſſiua veritatis. Sʒ an cõe poſſit noĩe ſingulorꝝ facere ſyndicũ ad renuntiandũ appellationibꝰ, cogita ⁊ vide. l. iiij. §. actor. ꝺ re iudi. ꝑ Bar. ⁊ extra de iniur. c. ĩ nr̃a. ꝑ Inn.

Additio Baldi.

Cum de conſuetudine. Vide Inn. de cẽſi. ex pte. in gl. ¶ No. ꝙ conſuetudo ſtilũ habens eſt firmior. de
c quo dic vt. C. de ſac. ſanc. eccle. l. j. ⁊ ſtilus[c] in iudicijs proprie eſt ordo. conſuetudo eſt ad deciſiones. Item dʒ ſtilus eſſe preſcrip. vt conſuetudo. melius dic per Cy. in. l. cõſuetudine. in. iiij. col. verſ. iiij. Bal. ¶ Ibi, conſuetudo. vide omnino Archi. viij. diſtin. fruſtra.

1 ☞ Conſuetudo an valeat ꝙ teſtamentum factum coram duobus teſtibus ſit nullum.
2 Cõſuetudo an valeat quod ſolus primogenitus ſuccedat.

Sed ea. ¶ Not. ꝙ cõſuetudo dicit̃ tacita conſuetudo ciuium ⁊ arguitur de cõſuetudine ad pactum. ſ. vniuerſitatis nõ dico ſingulorꝝ. vt no. C. de decu. in rub. ⁊. s. e. l. de quibꝰ. in gl. ⁊ no. l. neꝙ̃ ex p̃torio. ſ. de regul. iur. facit. ſ. de pact. non impoſſibile.
1 ¶ † Quero an valeat cõſuetudo vt valeat teſtamen-
d tum corã duobꝰ teſtibus[d] ⁊ vr̃ ꝙ nõ. ar. l. fi. C. de teſt. ⁊ no. ſ. de teſt. l. iij. per Jaco. Contrarium eſt verũ ꝙ teneat talis conſuetudo, quia eſt rationabilis. argu.

a ¶ Fruſtra. q2 nõ eſt mẽbrũ. vt ꝑ Ariſtote. ij. de aĩa. c. j. ⁊ j. q. j. ⁊ Alex. in l. ij. de pub. in. vñ ſm Bal. ĩ l. j. pe. col. C. de edil. edic. in. l. conuẽticulaʒ. de epi. ⁊ cler. ſi ſtatutũ dictat qꝺ debilitanti mẽbrũ alterĩꝰ debilitet̃ ſimile nõ dʒ debilitari membruʒ inutile ⁊ adde eundẽ Bal. ẽt in. l. ediles. §. Celſus. ſ. de edi. edic. vbi dt not. ar. ꝙ ãputãs manũ aridaʒ non dicat̃ amputare mẽbrũ. hoc tñ forte nõ vr̃ veruʒ ex quo lʒ non detrahat quo ad vtilitatem. tñ inducit deformitatẽ que multuʒ hodie curãda eſt. vide eũdẽ Bal. ĩ aut. ſed nouo iure. C. ꝺ fur. ⁊ car. in. c. q cle. vel vouẽ. ⁊ ibi plene viꝺ Alexan. Uincen. ⁊ Angel. are. in tracta. maleſi. in ver. mẽbrũ. ⁊ Pau. de ca. hic ante med. ij. col.

b ¶ Cum cauſam. Et ibidẽ vide Fel. omnino. in fi. ver. ad illud. cũ ſe. vbi per eũ plene ⁊ not. quid poſſit cõſuetudo ĩ alienatione rei eccleſ ãſtice ⁊ an ⁊ qñ augere vel minuere poſſit circa ejꝰ rei eccle. alienationis ſolennitatem ⁊ nonnulla alia ad materiam no.

c ¶ Stilꝰ. quot modis autem capiatur ſtilꝰ. vide plene per do. Iaſ. may. ĩ l. j. C. de ſacroſ. eccleſ. ⁊ ꝑ Feli. in. c. ex parte. de reſcript. in ver. ſtilus.

d ¶ Teſtibus. vide do. Iaſ. mayn. in. l. j. C. de ſum. trin. in xxxvij. col. vbi tenet ꝙ valet pro quo allegat quamplurimas concordã. de quibus ibi per eum.

extra de teſt.c.cū eſſes.⁊.c.relatum. Itē conſuetudo
pōt derogare ſolēnitati.q2 illa ſolennitas cōterit ius
ciuile.⁊ eſt cōſtitutio iuris ciuilis.ſ̄.ti.ij.l. ius ciuile.
ergo vz.ſ̄.e.l.de qb⁹.in fi. ¶ Idē dicerē in cōſtitutio
ne epī ꝙ poſſet ꝑ eā derogari ſolēnitatib⁹ iuris.l.nec
2 quiſꝙ.in fi.ſ.de offi.ꝓcon.⁊ leg. ¶ †Quero an tenet
a conſuetudo ꝙ ſolus primogenitus ſuccedat[a]. Rñ
deo vt no.Cy.C.de ꝑci.imper.of.l.reſcripta.in.iij.q.

Additio Baldi.

SEd ea. Ibi, tacita. vid Ja.in.l.iij. de teſt. Utrū aūt mere pri
1 uato cōſuetudo det iuriſditionem. dic ꝙ
2 ſic.extra de foro cōp.cū cōtingat.⁊ nō repi
1 tur alibi ꝑm Hoſti.⁊ Io.an.ibi. ⁊ eſt gl.Accur.C. de
emancip.lib.l.fi.in glo.etiam. Bald.

1 ☞ Conſuetudo an tantam habeat autoritatem ꝙ
mere priuatus poſſit conferre iuriſditionem.
2 In mrīmonijs ⁊ ſpūalib⁹, an ſit ſeruāda cōſuetudo.

IMo magne. ¶ Not. ꝙ ſcriptura nō eſt de
b eſſe conſuetudinis[b]. dicūt tñ quidā ꝙ eſt
de eſſe ſtatuti.C.eod.l.humanum. alij di
1 cunt contrarium. ¶ †Quero an tantam autoritatē
habeat cōſuetudo ꝙ mere priuat⁹ poſſit cōferre iu
c riſditionem. dicunt doct. ꝙ ſic.per.c.cum cōtingat.[c]
de foro cōpe. dicunt cano. ꝙ illud.c. nō eſt alibi in iu
re canonico. de hoc no.ix.q.iij.conqueſt⁹.per Arch.
facit qd no.C.de eman.lib.l.fin.gloſſ. in verbo etiam
2 fi.⁊ ibi ꝑ Guli.⁊ in.l.iperij.ſ.de iuriſ.om.iu. ¶ †Que
d ro an in mrīmonijs[d] ⁊ ſpiritualibus ſit obſeruanda
conſuetudo. dic vt not. Archidia.xxxij.di.c.placuit.

1 ☞ Conſuetudo, an poſſit impedire matrimoniū.
2 Conſuetudo habetur pro veritate.
3 Conſuetudo, an inducat per ſententias arbitratorū.

Additio Baldi.

e **I**Mo. [e] Hec dictio aliqñ ponit correctiue, qñ cadit inter contraria
vel de ſui natura vel ſm intentionē pferentis. aliqñ copulatiue, ⁊ ampliatiue vt
hic. aliqñ diſtributiue, vt.l.iubem⁹.§.economus. dic
per Iac.but.in.j.conſti.C. vide reſpō.ix.q.iij.conque
1 ſtus.per Archid. ¶ †An autem conſuetudo poſſit
impedire matrimonia.⁊ dic vt no. Archi.xxxij.diſt.
2 placuit.poſt prin. ¶ †Not.etiā ꝙ conſuetudo habet
3 pro veritate.vt not.C.de ſer.l.j. ¶ †Utrum ꝑ ſnīas
arbitrorū cōſuetudo inducat. vide Inn.de verb.ſig.
abbate.gl.hic bene.vide extra de conſue.cū dilectus.

SI de interpretatiōe. Interpretatio dz eſſe veriſimilis ⁊ expone
re non perimere.extra de accuſa.cū dilecti. Et pone
exēplū ꝑ.l.ſemper.de regu.iur.⁊.C.ſi ſcdo nupſe.mu.
in glo. Item pone exēplum in ſtatuto peruſino quo
cauet ꝙ ſi ex percuſſione ſanguis exiuerit nō valeat
pax.modo ego ſpinſi te ad terram. vñ percuſſiſti ca
put in lapide, ⁊ ſanguis exiuit, an valeat pax.⁊ ſemp
f fuit ibi obſeruatum ꝙ ſic[f].q2 ego nō percuſſi lapide,
ſed manu vacua. vnde non ſum vſus lapide loco in
ſtrumenti.⁊ dictio ex, notat cauſam per ſe, nō per ac
cidens. Itē eſt ibi obſeruatū ꝙ ſi vnus iudex mādat
nuncio ꝙ det tenutā.⁊ interim iudex dimittit officiū
ꝙ non poſſit tpe ſucceſſoris fieri executio ſine reno
uatione licētie, q2 crediderūt antiqui ꝙ licētia nō ex
tenderet ſe ad tps ſucceſſoris.ſed alij cōtradicunt, vt
in aut.vt nulli iud.§.⁊ hoc vero.iubemus.nā iſtud eſt
ꝑceptum.⁊ interlocutoria lata cā cognita.⁊ ſic nō fi
nitur q2 nō eſt ad litis ordinationē, vt.ſ.de arbitr.l.ſi
cū dies.ſed ad litis executionē. Itē non eſt nuda cō
miſſio, ſed cū cā. Itē fundat ex neceſſitate nō in volū
tate.de acqui.poſ.l.fundi.⁊ ibi per Bar.⁊ idem no.ſ.
de iur.om.iu.l.⁊ q2.ꝑ Guli.⁊ Bar.⁊ facit qd not.l.l.j.
C.de poſt.itē eſt iſte nūcius officij, nō pſone vt perſo
ne.⁊ ideo etiā vacāte magiſtratu vr ꝙ poſſit exequi,
ſz gcgd ſit de iure minime ſunt imitāda ⁊c.ſ̄.eo.l.mi
nime.⁊ ꝑ teipſuz multa ſimilia ꝑquirere potes. Bal.

SI de interpretatiōe. ¶ No. ꝙ cōſuetudo interpretatur.l.⁊ ſtatu
tum.ſ̄.e.l.minime. ¶ Item conſuetudo habetur pro
veritate.vt no.in.l.j.C.de ſeruitu.⁊ aqua. Sed an per
ſententiam arbitratorum inducatur conſuetudo vel interpretatio dic,
vt not. Inno.de verb.ſigni.c.abbate.⁊ eſt verum ꝙ ſicut conſuetudo in
terpretatur legem.ſic.l.interpretatur conſuetudinem.text. eſt no.extra
de conſuetu.dj.capitul.cum dilectas. facit.l. de quibus.ſ̄.eod. in gloſſ.
vt de feud. Bald.

Additio Baldi.

SI de interpretatione. ¶ Uide.ſ. ad Sill.l.j.ꝑ Ja.
¶ Ibi, retro.not.ꝙ conſuetudo dat formam futuris tantū
negotijs ſicut.l.ſcripta.

1 ☞ Conſuetudo decidit dubia que ſuper lege oriuntur.
2 Iudex debet dare ſententiam conſuetudini conformem.

NAm imperator. ¶ †Not. ꝙ cōſuetudo decidit dubia que oriuntur
1 ſuper lege.ergo iudex debet dare ſententiam conformē con
ſuetudini.C.de nup.l.iij. Bald.

QUod non ratione. ¶ Errores nō ſunt faciendi. Et no.arg.
ꝙ ſi ſtatutum dicat ꝙ vinum nō poſſit extrahi de ciuitate.
tñ oleum poterit extrahi. Et ſi vetat de frumēto, poterit fa
rina extrahi, q2 eſt caſus omiſſus.ergo ⁊ in primo exemplo poterūt ex
trahi vue, q2 aliud eſt materia, aliud eſt materiatū: niſi fieret in fraudez
ſtatuti ſecundum Bartol. qui ita not. poſt Dyn. de leg.iij.l. queſitum.
§. illud fortaſſe. Item facit ad ſtatuta que tota die fiunt cōtra dominas
ꝙ non portent perlas ⁊ ſimilia. que ſunt preter rationem. ideo nō debet
extendi.argu.l.ſequen.l. vide per te. Bald.

Additio Baldi.

QUod non ratione. ¶ Ibi, ſz errore ſine ratione. in fin.gl. dic
aut conſuetudo eſt per errorem inducta.⁊ tūc ſecundū vlti
mam opi. aut ex certa ſententia, ⁊ tunc aut eſt contra ratio
nem, ⁊ ſerua primam opi.gloſſ.vt.ſ̄.eo.qd no. Aut non eſt contra ratio
nem, ⁊ tunc proceditur de ſimilibus ad ſimilia. vt.ſ̄.eo. de quibus.⁊.C.
que ſit longa conſuetud.l.j. Ricard. malum. dic vt not. Cyn.C. eod.l.j.
in.iiij.opp. Bald.

Additio lecture vacantis in.l.totum.

TOtum. ¶ Ibi, minuendo, qd habemus. ¶ Ibi, fiat. quantum ad acquirendū. ¶ Ibi, alienet trāſ
ferendo in alium. ¶ Ibi, amittat. vt ſi habeat pro derelicto.

¶ De conſtitutionibus principum. Rubrica.

1 ☞ De potentia principis non licet diſputare.
2 Quod perſone conceditur, non egreditur perſonam.
3 Priuilegia non debent trahi in exemplum.
4 Priuilegium in quo currit ratio fauoris ⁊ odij, preſumitur odioſum.
5 Uoluntas principis quandoꝙ eſt lex nature.
6 Iuſtum ⁊ verum principi placere preſumitur.
7 Duo ſunt ſupremi principes papa ⁊ imperator.
8 Reſcriptum principis eſt ipſa veritas.

QUod principi placet. Pro lege haberi debet qd principi placet. Et non ſolum eſt lex qd habet
formā cōſtitutionis, ſz id qd hz formā cōtractus.l.pe.
de dona.inter vir.⁊ vxo. imo plus quod lz princeps nō
g ligetur lege[g] legis, ligatur lege conuentionis.C. de le.
l.digna vox.per Cy.⁊.ſ.de iur.om.iudi.l.eſt receptum.ipſe dico.nō ſuc
ceſſor, quia contractus principis non tranſit in ſucceſſorem, quia ſuc
ceſſor non habet ab eo cauſam.ad hoc.ſ.de pignori.l.lex vectigalis.ſ.lo
cati.l.ſi quis donum. quia ius non tranſit ad ſucceſſorem. ſed de nouo
creatur per electionem.extra de prebend.c.dilecto.facit quod not.in ſi
mili.in.l.queſitum.§.fina.de procuratoribus. Et hoc verum niſi faciat
ea que ſunt de natura vel conſuetudine ſui officij. ſicut eſt infeudare.ar.
in aut.vt nulli iudic.§.⁊ hoc vero iubemus.⁊ in aut.conſtitutio. que de
1 dignita.§. illud. ¶ †Et not. quod non licet diſputare cum principe de
potentia vt hic. ſed de ſcientia ſic, quia quandoꝙ errat. de ſuppel.lega.
l.ij.⁊ de voluntate, vt.ſ.eodem.l. beneficium.⁊.l. ex facto.⁊ de vulgar.⁊
pupilla. Et nullam iniuriam facimus principi, ſed eum reputamus bo
num ⁊ equum, imo maieſtas eius per illa duo nomina conſeruatur
in eſſe. vt dicta.l. ex facto. vnde omnia mandata ⁊ reſcripta princi
pum debent intelligi cum iuſtitia. item ſi quid dat vel confirmat ſem
per debet intelligi ſaluo iure alterius, C. vnde vi.l.autoritatem.⁊.l. me
minerint.⁊ ideo in generali confirmatione ſolum iuſta videntur eſſe
confirmata. vt nota.in.l.ij.C. de diuer. predijs. libro.xj. Et ideo non
valuit impetratio caſtrorum comitis Ugolini, facta per alios no
biles.C. de fund.⁊ ſal. rei not.l.fina.libro.xj. Et ideo princeps per ge
neralia verba non videtur tollere ſpecialia iura vt.l. decurionibus.
2 C. de ſilentia. libro.xij. ¶ †Nota quod id quod perſone conceditur
non egreditur perſonam, vt hic.⁊ de legattis.ij. cum patronus.⁊ in
telligitur conceſſio eſſe priuilegium eo ipſo ꝙ diſcrepat a iure com
muni.vt

a ¶ Succedat. Sed quid ſi ſecundus genitus ſit cleric⁹, an talis cōſuetudo ei noceat, vide Feli. in.c.eccle.ſancte marie. ibi. xv. de conſtit.

b ¶ Eſſe cōſuetudinis. Tu dic p.d. Aud. plene. in.c.fin. in.iiij.colū. de cōſue. ⁊ Ang. are.in fi.de iure nat.§.ex nō ſcripto. ⁊ Bar. hic.cū concor.

c ¶ Cōtingat. Et ibidē vide Feli.ver.gloſ. in verbo.

d ¶ In matrimonijs. Uide tu oīno Feli. in.c.j.de ſpon. ver.iij.not.vbi an cōſuetudinis omiſſio vitiat matrimoniū.⁊ ibi quā vim habeat in validādis vel infringendis actibus.

e ¶ Imo. De qua dictiōe vide Joā.andr. in no.in.c.ſibi. de reſcri. ⁊ qd ibi dixi in apoſtil.

f ¶ Quod ſic. Et ideo nō cōtrahitur irregularitas ſm Card. in cle.j. pe.q. ꝺ homi. adde eundem Bald.in.l.pe. C.ad.l.Aquil. ⁊ in.l.j.C. ſi ſeruus ex ſecūdo l.iij.col. ⁊ in.l. ſi familia.ſ.de iuriſ.om.iudi. ⁊ do. Alexan. l.l. ſi gemina. ar.iur.ce.⁊ angel.are.in tracta. maleficio. verſ. percuſſit vulnerauit.

g ¶ Lege. Et quomodo ⁊ qualiter pñceps. li. aſtringatur. vide not.⁊ plene Felin.capi. canonuz.in.x. colum.verſi.ſ. ⁊ coram quaz quo conueniātur vide per eum.in capi.j. verſicul.no.ij. de probationibus.